

**NODOKĻU ATVIEGĻOJUMU ZIŅOJUMS PAR
2022. GADU**

**Finanšu ministrija
2023. gada decembris**

Saturs

Saturs.....	2
Saīsinājumu saraksts	3
Ievads.....	4
1. Nodokļu atvieglojumu definīcija un būtība.....	5
2. Nodokļu atvieglojumu vērtēšanas metodes.....	6
3. Latvijas nodokļu sistēmas īss raksturojums	7
4. Nodokļu atvieglojumu izvērtējums	11
4.1. Pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumi.....	14
4.2. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi	26
4.3. Dabas resursu nodokļa atvieglojumi	35
4.4. Akcīzes nodokļa atvieglojumi.....	40
4.5. Uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumi	50
4.6. Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa atvieglojumi.....	57
4.7. Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumi	62
4.8. Elektroenerģijas nodokļa atvieglojumi	68
4.9. Izložu un azartspēļu nodokļa atvieglojumi	71
Nobeiguma secinājumi.....	72

Saīsinājumu saraksts

AI – apliekamais ienākums
AM – Aizsardzības ministrija
AN – akcīzes nodoklis
BO – brīvosta
CSDD – Ceļu satiksmes drošības direkcija
CSP – Centrālā statistikas pārvalde
DNM – diferencētais neapliekamais minimums
DRN – dabas resursu nodoklis
EEZ – Eiropas ekonomiskā zona
EN – elektroenerģijas nodoklis
ES – Eiropas Savienība
ESAO – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
FM – Finanšu ministrija
GID – gada ienākuma deklarācija
IeM – Iekšlietu ministrija
IKP – iekšzemes kopprodukts
IIN – iedzīvotāju ienākuma nodoklis
LR – Latvijas Republika
LM – Labklājības ministrija
MK – Ministru kabinets
NACE - saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija Eiropas Kopienā
NBS – Nacionālie bruņotie spēki
NĪN – nekustamā īpašuma nodoklis
PVN – pievienotās vērtības nodoklis
SEZ – speciālā ekonomiskā zona
SIA – sabiedrība ar ierobežotu atbildību
TEN – transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis
UIN – uzņēmumu ienākuma nodoklis
UVTN – uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis
VID – Valsts ieņēmumu dienests
VSAOI – valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas
VARAM – Vides un reģionālās attīstības ministrija

Ievads

Nodokļu atvieglojumu ziņojums izstrādāts, lai veidotu sabiedrības labāku izpratni par nodokļu atvieglojumiem un valsts negūtajiem ieņēmumiem to piemērošanas rezultātā.

ES Padomes direktīvas 2011/85/ES (2011. gada 8. novembris) par prasībām dalībvalstu budžeta struktūrām 14. panta otrā daļa nosaka, ka dalībvalstis publicē detalizētu informāciju par nodokļu izdevumu (atvieglojumu) ietekmi uz budžeta ieņēmumiem.¹ Fiskālā pārredzamība veicina sabiedrības izpratni par publisko resursu izmantošanu.

Regulāra nodokļu atvieglojumu efektivitātes izvērtēšana ir nepieciešama, lai pārliecinātos, vai tie sasniedz izvirzīto mērķi, nerada konkurences kropļojumus, būtiskas papildizmaksas un administratīvo slogu. Tāpat jāapskata arī nodokļu atvieglojumi no budžeta ieņēmumu samazinājuma aspekta. Pastāvot dažādiem nodokļu atvieglojumiem, ir jāpalielina nodokļu slogs pārējiem nodokļu maksātājiem, lai iegūtu plānoto nodokļu ieņēmumu apjomu. Valdībai ir regulāri jāizvērtē esošo nodokļu atvieglojumu efektivitāte, atceļot tos nepietiekamas efektivitātes gadījumā, vienlaikus neapdraudot ilgtermiņa plānošanu, jo nodokļu atvieglojumu biežas izmaiņas, pat gadījumā, ja tās ir izrādījušās kļūdainas, apdraud valdības politikas uzticamību.

Ziņojums sastāv no ievada, četrām nodaļām, secinājumiem un pielikuma. Pirmajā nodaļā sniegta nodokļu atvieglojumu definīcija un to būtības skaidrojums. Otrajā nodaļā aprakstītas nodokļu atvieglojumu vērtēšanas metodes. Trešajā nodaļā sniegts Latvijas nodokļu sistēmas īss raksturojums. Ceturtajā nodaļā aprēķināti hipotētiskie valsts negūtie ieņēmumi būtiskāko nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā. Galvenie secinājumi ir apkopoti ziņojuma beigās. Savukārt pielikumā uzskaitīti visi spēkā esošie nodokļu atvieglojumi un to izmaiņas no 2020. gada 1. janvāra līdz 2022. gada 31. decembrim.

Lai sabiedrība iegūtu pilnīgāku un caurskatāmāku priekšstatu par valsts budžeta izstrādes procesu, ziņojumā iekļauta arī informācija par būtiskāko nodokļu atvieglojumu ietekmi uz nākamo gadu valsts budžetiem (prognozes). Šī informācija sniegta atbilstoši 2017. gada beigās publicētajam Valsts kontroles ziņojumam “*Budžeta plānošana Latvijā – vai esošā pieeja ir efektīva?*”, kas apstiprināts ar Valsts kontroles Revīzijas un metodoloģijas departamenta 22.12.2017. lēmumu Nr.2.4.1-7/2016, un tam pievienotajam “*Finanšu ministrijas ziņošanas par ieteikumu ieviešanu laika grafiks*”. 4.1. apakšnodaļā sniegta informācija par valsts negūto ieņēmumu prognozēm, kas rodas piemērojot pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumus (samazinātās likmes un atbrīvojumus), 4.2. apakšnodaļā informācija par valsts negūto ieņēmumu prognozēm, kas rodas piemērojot iedzīvotāju ienākuma nodokļa būtiskākos atvieglojumus (diferencēto neapliekamo minimumu, pensionāru neapliekamo minimumu un atvieglojumu par apgādībā esošām personām), bet 4.3. apakšnodaļā informācija par valsts negūto ieņēmumu prognozēm, kas rodas piemērojot dabas resursu nodokļa atbrīvojumus.

¹ Saite: Padomes Direktīva 2011/85/ES - EUR-Lex

1. Nodokļu atvieglojumu definīcija un būtība

Starptautiskajā praksē tiek izmantots plašāks nodokļu atvieglojumu apzīmējums – „nodokļu izdevumi” (*tax expenditures*). Lai gan nav vispārpieņemtas definīcijas, kas ir nodokļu izdevumi, tos var definēt kā tiesību normas, regulējumus vai praksi, kas samazina vai atliek nodokļu nomaksu salīdzinoši šauram nodokļu maksātāju skaitam². Vēl var teikt, ka nodokļu izdevumi ir valsts nesaņemtie ienākumi nodokļu atvieglojumu pastāvēšanas dēļ. Tā kā nodokļu izdevumi nav faktiski budžeta izdevumi, tad izdevumu apmērs ir nosacīts, pieņemot novērtējumu par maksājumiem vispārīgā gadījumā.³

Par nodokļu atvieglojumu var uzskatīt jebkuras novirzes no attiecīgās valsts likumos noteiktā vispārējā nodokļu režīma, kas kādam nodokļu maksātājam vai maksātāju grupai paredz nodokļa sloga samazinājumu vai izdevīgāku nodokļa nomaksas kārtību, vadoties pēc kritērija, ka nodokļu maksātājs vai to grupa atbilst nodokļu likumā noteiktai pazīmei (ienākumu apmērs, ģimenes stāvoklis, saimnieciskās darbības veids, reģions u.tml.).⁴

Nodokļu izdevumiem var būt dažādas formas:

- 1) izņēmumi ar nodokli apliekamajā bāzē;
- 2) ar nodokli neapliekamā bāzes daļa (piemēram, neapliekamais minimums);
- 3) samazinātās likmes;
- 4) nodokļu “brīvdienas”;
- 5) speciālās ekonomiskās zonas;
- 6) nodokļu kredīti;
- 7) atlikts nodokļa maksājums;
- 8) samazinājums nodokļu saistībās.

Nodokļu atvieglojumi bieži vien ir radīti, lai zināmā mērā kompensētu augstās likmes dažādu nodokļu kategorijās, bet pastāv arī citi būtiski faktori – tirgus nepilnību labošana, ienākumu pārdales veicināšana, atsevišķu nozaru un reģionu ekonomiskā stimulēšana, kā arī administratīvā sloga samazināšana.

Nodokļu atvieglojumi tiek uzskatīti arī par vienkāršu risinājumu nodokļu politikas problēmām, jo tos ir samērā viegli iekļaut budžeta projektā, kas šķietami nerada papildu izmaksas atšķirībā no infrastruktūras attīstības, cilvēkresursu apmācības vai citām programmām, kas veicina investīcijas. Tomēr ir būtiski izvērtēt, vai ieguldījums (budžeta ieņēmumu samazinājums) atsver konkrēto ekonomikas, sociālās politikas vai citu mērķu sasniegšanu.

Bieži vien nodokļu atvieglojumi tiek ieviesti ar mērķi veicināt investīciju piesaisti, taču jāņem vērā fakts, ka daudz svarīgāki faktori par nodokļu atvieglojumiem, pieņemot lēmumu par kapitāla investēšanu, ir ekonomiskā stabilitāte, piemērota infrastruktūra, dabas resursi, darba spēka kvalifikācija, tiesu varas reputācija u.tml.

2021. gada 8. aprīlī, lai nodrošinātu, ka nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā iedzīvotāju un komersantu rīcībā palikušie līdzekļi palīdz sasniegt valsts mērķus un prioritātes, MK tika izskatīts un atbalstīts FM izstrādātais informatīvais ziņojums “*Par spēkā esošo nodokļu atvieglojumu izvērtēšanu*” (VSS-440, TA-1359) un tam pievienotais plāns “*Plāns spēkā esošo nodokļu atvieglojumu mērķu un sasnieguma rādītāju definēšanai*”. Šis informatīvais ziņojums tika izstrādāts atbilstoši 2018. gada 31.maijā publicētajam Valsts kontroles ziņojumam “*Nodokļu atlaides – neredzami budžeta izdevumi*” (kas veikta pamatojoties uz Valsts kontroles Revīzijas un metodoloģijas departamenta 2017. gada 19. oktobra revīzijas uzdevumu Nr.2.4.1-41/2017) un tam pievienotajam “*Finanšu*

² OECD (2010). *Tax expenditures in OECD countries*, OECD publishing with reference to Anderson, B. (2008)

³ Schick A., *Performance Budgeting and Accrual Budgeting: Decision Rules or Analytic Tools*, 2007

⁴ OECD, Seminar “*Tax Incentives – Promises and Pitfalls*”

ministrijas ziņošanas par ieteikumu ieviešanu laika grafiks". Saskaņā ar MK 2021. gada 8. aprīļa sēdes protokola Nr. 32 37.§ 4. punktu FM jāiesniedz MK apstiprināšanai informatīvais ziņojums ar definētiem spēkā esošo nodokļu atvieglojumu mērķiem un sasnieguma rādītājiem. Paredzams, ka informatīvais ziņojums "*Spēkā esošo nodokļu atvieglojumu mērķi un sasnieguma rādītāji*" tiks iesniegts MK kopā ar Valsts nodokļu politikas pamatnostādņēm vidējam termiņam, ko FM šobrīd izstrādā, jo ir nepieciešami lēmumi par atsevišķu nodokļu atvieglojumu grozījumiem, kas būtu jāskata jau Valsts nodokļu politikas pamatnostādņēs.

2. Nodokļu atvieglojumu vērtēšanas metodes

Pamatā nodokļu atvieglojumi tiek vērtēti pēc zaudēto ieņēmumu metodes (*revenue forgone method*), kas ir līdzekļi, kuri nenonāk budžetā. Taču iespēju robežās ir jāvērtē to ietekme uz visu ekonomiku kopumā, kas ne vienmēr ir pilnībā identificējams rādītājs.⁵

Praksē tiek pielietotas arī ieņēmumu pieauguma (*revenue gain method*) un līdzvērtīgo izdevumu (*outlay equivalence method*) metodes. Ieņēmumu pieauguma metode balstās uz novērtējumu par iespējamo budžeta ieņēmumu palielinājumu, ja konkrētais nodokļu atvieglojums tiktu atcelts, ņemot vērā nodokļu maksātāja uzvedību, kas mainītos minētā nodokļa atvieglojuma atcelšanas rezultātā (piemēram, atceļot vai samazinot atlaidi darbaspēka nodokļiem, pastāv risks, ka pieaugtu nelegālā nodarbinātība un "*aplūkšņu*" algas). Līdzvērtīgo izdevumu metode novērtē izdevumus naudas izteiksmē, kas būtu nepieciešami, lai sasniegtu tādu pašu mērķi, kas tiek panākts ar nodokļu atvieglojumiem, bet ne ar nodokļu politikas palīdzību.

Tāpat daudzas valstis nosaka atvieglojumu ierobežojumu attiecībā pret IKP vai attiecīgā nodokļa ieņēmumiem budžetā.

Latvijā nodokļu atvieglojumu ietekme tiek vērtēta pēc zaudēto ieņēmumu metodes, kuri nenonāk budžetā šo nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā. Šajā gadījumā netiek ņemti vērā citi faktori, piemēram, iespēja izvēlēties citu nodokļu atvieglojumu piemērošanu.

Ziņojumā detalizētāk tiek aplūkoti būtiskākie nodokļu atvieglojumi, kā arī tie, kuru piemērošanas rezultātā valsts negūtie ieņēmumi (fiskālā ietekme) ir nosakāmi. Pārējo nodokļu atvieglojumu saraksts ir apkopots pielikumā.

Bāzes dati uzņēmumu ienākuma nodokļa, pievienotās vērtības nodokļa, akcīzes nodokļa un elektroenerģijas nodokļa atvieglojumu ietekmes aprēķiniem iegūti no attiecīgo nodokļu deklarācijām, kā arī Zāļu valsts aģentūras. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi tiek vērtēti, izmantojot iedzīvotāju ienākuma nodokļa deklarācijas un paziņojumus par fiziskām personām izmaksātajām summām. Par dabas resursu nodokļa atvieglojumiem informācija iegūta no VARAM, par transportlīdzekļu nodokļu atvieglojumiem – no CSDD, par nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumiem – no Valsts kases pašvaldību pārskatiem, bet par izložu un azartspēļu nodokļa atbrīvojumiem – no Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas. Vērtējot atsevišķas pozīcijas dažu nodokļu atvieglojumu noteikšanā, tiek izmantoti arī FM aprēķini.

Valsts negūtie ieņēmumi nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā aplūkoti vairāku gadu griezumā (no 2020. līdz 2022. gadam), lai būtu uzskatāmāk redzamas to izmaiņu tendences (nesaņemto ienākumu vērtība naudas izteiksmē, kas samazina budžeta ieņēmumus tekošajā periodā).

⁵ OECD, „*Policy Framework for Investment*”, 2006

A.Klemm, „*Causes, Benefits, and Risks of Business Tax Incentives*”, 2009

3. Latvijas nodokļu sistēmas īss raksturojums

Nodokļu sistēmu Latvijā veido nodokļi, kuru ieņēmumi ir paredzēti valsts vai pašvaldību funkciju finansēšanai, lai nodrošinātu finansējumu tādiem valsts sniegtajiem pakalpojumiem kā, piemēram, ceļu uzturēšana, sociālie pakalpojumi, izglītība un veselības aprūpe.

Daļa valsts iekasēto nodokļu ir personalizēti un saistīti ar saņemamā pakalpojuma apjomu, piemēram, slimības pabalsti, bērnu kopšanas pabalsti, pensijas, bezdarbnieku pabalsti.

Savukārt tādi publiskie pakalpojumi, no kuriem iegūst visi valsts iedzīvotāji, piemēram, neatliekamā medicīniskā palīdzība, valsts ārējā drošība (armija) un iekšējā drošība (valsts un pašvaldību policija), valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta darbība, tiek finansēti no kopējiem valsts budžeta ieņēmumiem.

Laika gaitā atbilstoši ekonomiskajai situācijai mainījušies nodokļu veidi, likmes, kā arī ar nodokļiem apliekamie objekti. Tomēr joprojām viens no būtiskiem valsts finanšu kvalitātes aspektiem ir stabila un prognozējama nodokļu ieņēmumu nodrošināšana budžetā valdības prioritāro sociālo un ekonomisko pasākumu finansēšanai. Pie tam ir būtiski nodrošināt Latvijas nodokļu sistēmas konkurētspēju ar kaimiņvalstīm.

Kā neatņemama sastāvdaļa nodokļu sistēmas pilnveides procesā jāmin arī nodokļu likumu saskaņošana ar ES prasībām jeb harmonizācija.

2022. gadā Latvijas nodokļu sistēmu veido 14 nodokļi:

- 1) valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas;
- 2) pievienotās vērtības nodoklis;
- 3) iedzīvotāju ienākuma nodoklis;
- 4) uzņēmumu ienākuma nodoklis;
- 5) akcīzes nodoklis;
- 6) nekustamā īpašuma nodoklis;
- 7) muitas nodoklis;
- 8) dabas resursu nodoklis;
- 9) izložu un azartspēļu nodoklis;
- 10) elektroenerģijas nodoklis;
- 11) mikrouzņēmumu nodoklis;
- 12) transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis;
- 13) uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis;
- 14) solidaritātes nodoklis.

Nodokļu ieņēmumi tiek ieskaitīti un sadalīti pa sekojošiem budžetiem:

- ✓ valsts pamatbudžets;
- ✓ valsts speciālais budžets;
- ✓ pašvaldību pamatbudžets;
- ✓ pašvaldību speciālais budžets.

Latvijā spēkā esošo nodokļu veidi un to ieņēmumu procentuālais sadalījums starp budžetiem atspoguļots 1. tabulā.

Nodokļu veidi un to ieņēmumu sadalījums pa budžetiem 2022. gadā

Nodokļa veids		Valsts pamatbudžets	Pašvaldību budžeti	Valsts speciālais budžets
1.	Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas ¹	2,9%		97,1%
2.	Pievienotās vērtības nodoklis	100%		
3.	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis ²	25%	75%	
4.	Uzņēmumu ienākuma nodoklis	100%		
5.	Akcīzes nodoklis	100%		
6.	Nekustamā īpašuma nodoklis		100%	
7.	Muitas nodoklis ³	100%		
8.	Dabas resursu nodoklis			
	<i>par dabas resursu ieguvu vai izmantošanu, vai vides piesārņošanu</i>	60%	40%	
	<i>par radioaktīvo vielu izmantošanu</i>		100%	
	<i>par zemes dzīļu derīgo īpašību izmantošanu, iesūknējot ģeoloģiskajās struktūrās dabasgāzi</i>		100%	
	<i>par atkritumu sadedzināšanu, oglekļa dioksīda (CO₂) emisijām gaisā, videi kaitīgām precēm, iepakojumu, vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem un transportlīdzekļiem, akmeņoglēm, koksu un lignītu (brūnoglēm), uguņošanas ierīcēm, ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai hidroelektrostacijā un par prettiesisku dabas resursu ieguvu un lietošanu</i>	100%		
	<i>par sadzīves atkritumu un ražošanas atkritumu, kas nav uzskatāmi par bīstamiem atkritumiem, apglabāšanu⁴</i>	90%	10%	
	<i>par bīstamo atkritumu un ražošanas atkritumu, kas ir uzskatāmi par bīstamiem atkritumiem, apglabāšanu</i>	80%	20%	
9.	Izložu un azartspēļu nodoklis			
	<i>no azartspēlēm</i>	95%	5%	
	<i>no azartspēlēm, kuras organizē, izmantojot telekomunikācijas</i>	100%		
	<i>no vietējā mēroga izlozēm</i>		100%	
	<i>no valsts mēroga izlozēm</i>	100%		
10.	Elektroenerģijas nodoklis	100%		
11.	Mikrouzņēmumu nodoklis ⁵	100%		
12.	Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis	100%		
13.	Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis	100%		
14.	Solidaritātes nodoklis ⁶ , tā sadalījums:			
	1%	<i>veselības aprūpei</i>	100%	
	10%	<i>iedzīvotāju ienākuma nodoklim</i>	25%	75%
	14%	<i>valsts pensijām</i>		100% ⁷

¹ Daļa ieņēmumu tiek ieskaitīta valsts fondēto pensiju shēmā. No 2018. gada VSAOI daļa 1% apmērā ir maksājums veselības aprūpes finansēšanai, kas tiek ieskaitīta valsts pamatbudžetā, bet pārējais maksājums sociālajai apdrošināšanai valsts speciālajā budžetā.

² No 2021. gada 1. janvāra saskaņā ar likuma "Par valsts budžetu 2021. gadam" 13. pantu IIN ieņēmumu sadalījums ir 25% valsts pamatbudžetā un 75% pašvaldību budžetos (iepriekš bija 20% un 80%).

³ No muitas nodokļa kopējiem ieņēmumiem 80% tiek ieskaitīti ES budžetā.

⁴ No 2022. gada 1. janvāra saskaņā "Dabas resursu nodokļa likumu" 28. panta 4.¹ daļu sadalījums mainīts no 100% valsts pamatbudžetā uz 90% valsts pamatbudžetā un 10% tās vietējās pašvaldības pamatbudžetā, kuras teritorijā tiek veikta atkritumu apglabāšana

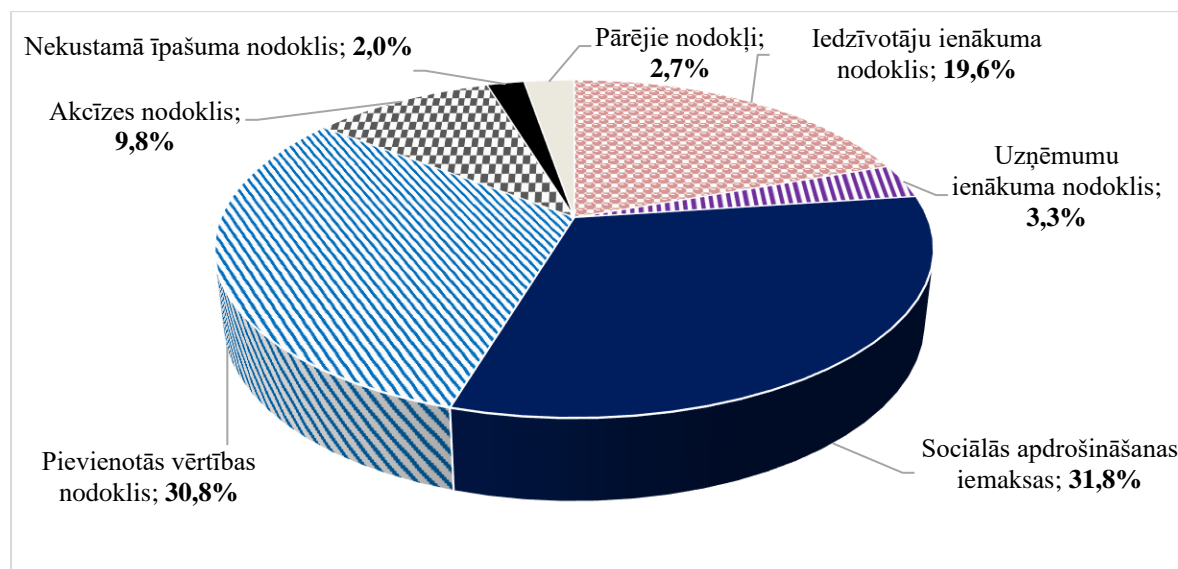
⁵ MUN tiek sadalīts: 80% valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas un 20% iedzīvotāju ienākuma nodoklis.

⁶ No 2022. gada solidaritātes nodoklis tiek piemērots ienākumiem, kas pārsniedz 78 100 euro gadā.

⁷ No 2021. gada valsts pensiju speciālajā budžetā 14% tiek novirzīti nepersonalizēti, kas 2019. – 2020. gadā tika reģistrēti nodokļa maksātāja personīgajā kontā saskaņā ar likumu "Par valsts pensijām".

Avots: FM dati

Būtiskākie ieņēmumi valsts budžetā veidojas no valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu, pievienotās vērtības nodokļa un iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumiem, kas kopā 2022. gadā veidoja 82,2% no visiem nodokļu ieņēmumiem (*skat. 1. att.*).

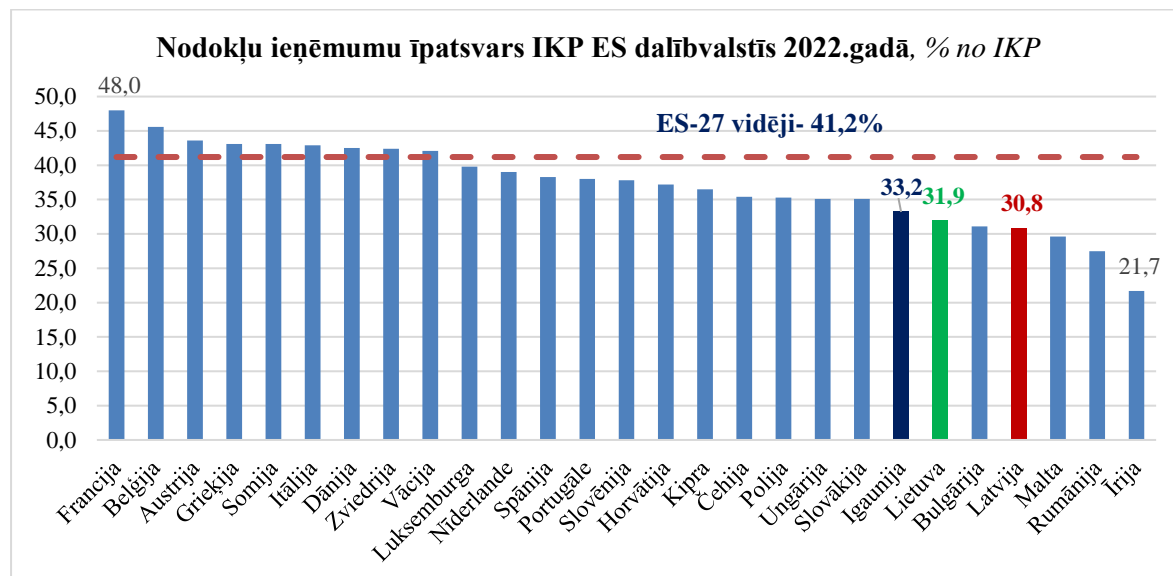

* neskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā.

1. att. Nodokļu ieņēmumi proporcionālā sadalījumā pa to veidiem 2022. gadā

Avots: FM dati

Nodokļu ieņēmumu īpatsvars IKP 2022. gadā Latvijā, salīdzinot ar pārējām ES dalībvalstīm, bija viens no zemākajiem – 30,8% (*skat. 2. att.*). Zemāks rādītājs bija tikai Maltā – 29,6%, Rumānijā – 27,5% un Īrijā – 21,7% no IKP. Vidēji nodokļu ieņēmumu īpatsvars IKP 2022. gadā ES dalībvalstīs bija 41,2% (2021. gadā – 41,7%).

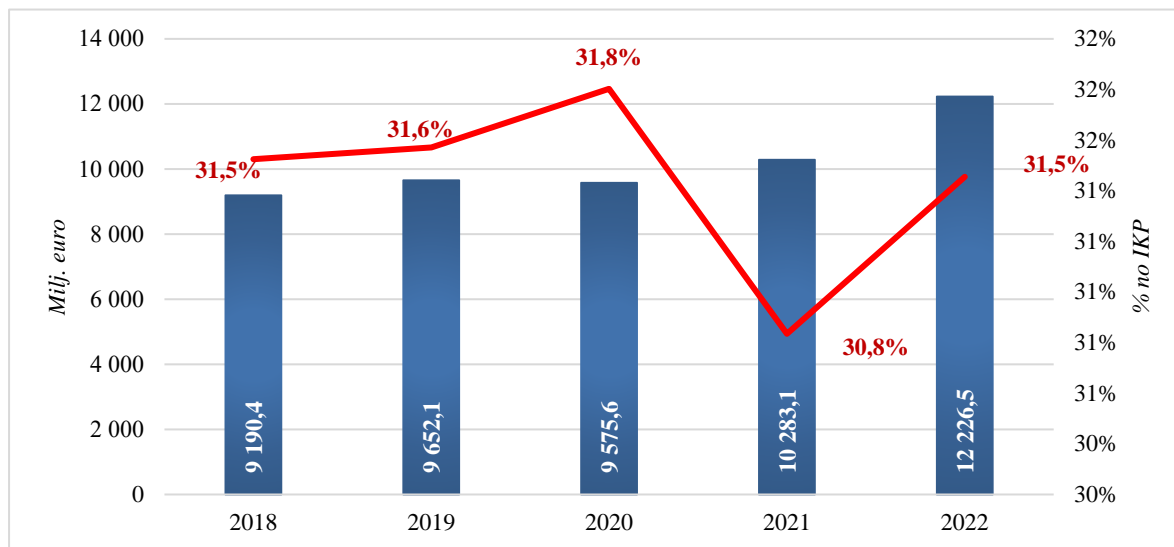
*Īrijai no 2015. gada mainījies IKP aprēķināšanas metodoloģija, kā rezultātā būtiski samazinājies nodokļu īpatsvars IKP.

2. att. Nodokļu ieņēmumu īpatsvars IKP ES dalībvalstīs 2022. gadā, % no IKP

Avots: Eurostat (nodokļa slogs % no IKP var atšķirties no FM aprēķinātā, pastāvot atšķirībām aprēķināšanas metodoloģijā)⁶

⁶ Eurostat dati. Saite: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_taxag/default/table?lang=en

3. attēlā redzami kopbudžeta nodokļu ieņēmumi no 2018. līdz 2022. gadam absolūtā izteiksmē un to īpatsvars pret IKP (skat. 3. att.).

*Ieskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā.

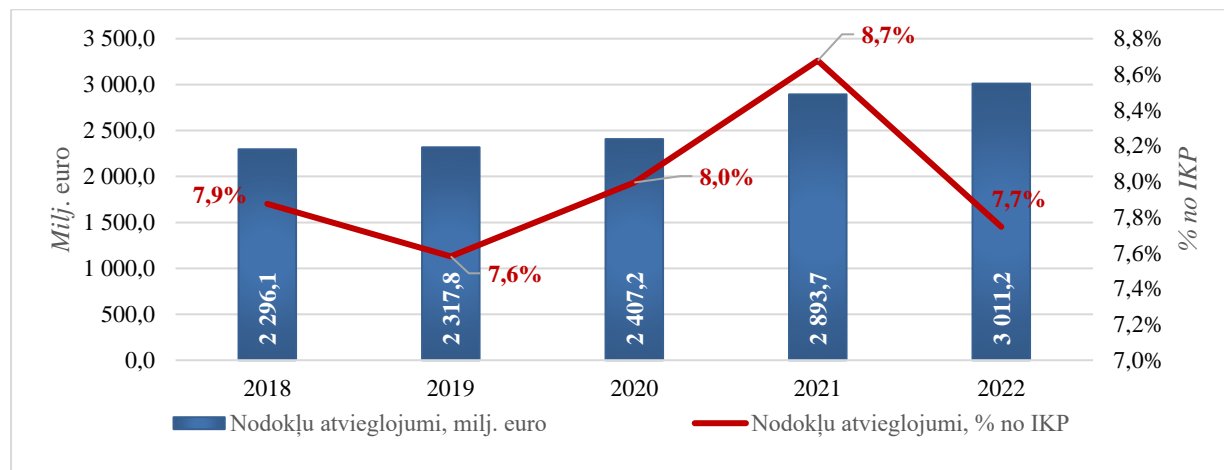
3. att. Nodokļu ieņēmumi Latvijā 2018. - 2022. gadā, milj. euro un % no IKP

Avots: FM dati (nodokļa slogs % no IKP var atšķirties no Eurostat aprēķinātā, pastāvot atšķirībām aprēķināšanas metodoloģijā)

4. Nodokļu atvieglojumu izvērtējums

FM kopējos valsts negūtos ieņēmumus, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, aprēķina jau no 2013. gada. Tomēr, tā kā laika gaitā ir mainījusies gan aprēķina metodoloģija, gan likumdošana attiecībā uz nodokļa atvieglojumiem, 4. attēlā ir parādītas valsts negūto ieņēmumu izmaiņas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā no 2018. gada.

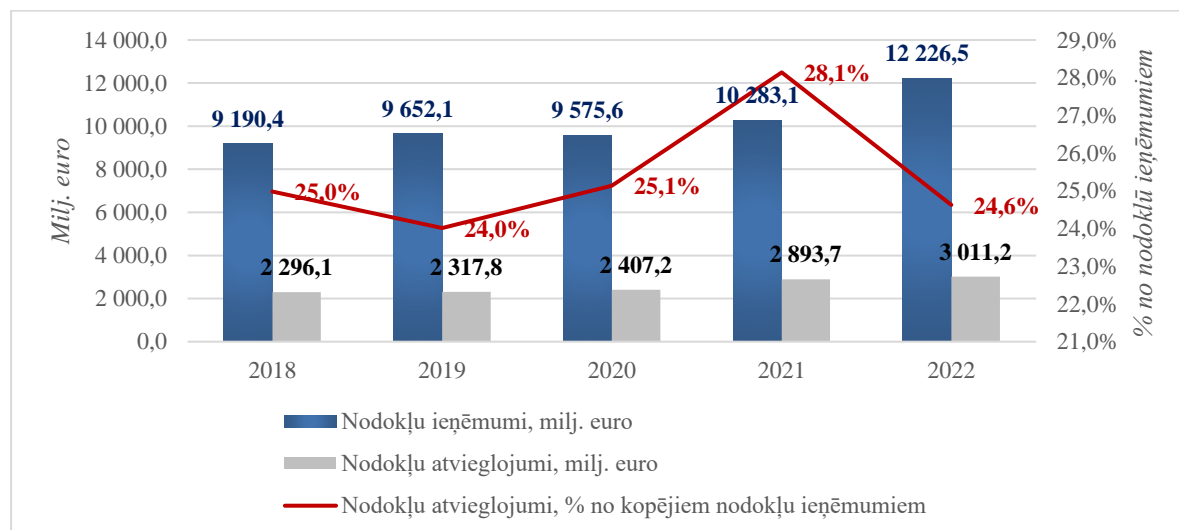
Kā ilustrēts 4. attēlā, laikā periodā no 2018. līdz 2022. gadam kopējie aprēķinātie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, absolūtā summā pieaug, bet attiecībā pret IKP svārstās.

4. att. **Kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, 2018. - 2022. gadā, milj. EUR un % no IKP**

Avots: FM aprēķini uz 2023. gada decembri

2022. gadā kopējie aprēķinātie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, sasniedza aptuveni 3 miljardus *euro*, kas ir gandrīz 1/4 no kopējiem nodokļu ieņēmumiem.

5. att. **Nodokļu ieņēmumi un kopējie aprēķinātie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, 2018. – 2022. gadā, milj. EUR un % no kopējiem nodokļu ieņēmumiem**

Avots: FM aprēķini uz 2023. gada decembri

2022. gadā kopējie aprēķinātie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas būtiskāko nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, bija **3 011,2 milj. euro**, kas ir **7,75%** no IKP (*skat. 2. tab.*).

2. tabula

**Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā,
2020. – 2022. gadā***

Nr. p.k.	Nodoklis	2020			2021			2022		
		Milj. euro	% no NI**	% no IKP	Milj. euro	% no NI**	% no IKP	Milj. euro	% no NI**	% no IKP
	KOPĀ, no tā:	2 407,2	25,1	7,99	2 893,7	28,1	8,68	3 011,2	24,6	7,75
1.	Pievienotās vērtības nodoklis	864,2	34,0	2,87	961,5	34,8	2,88	1 203,4	33,8	3,10
2.	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	928,0	51,0	3,08	974,2	50,5	2,92	1 143,9	50,6	2,94
3.	Dabas resursu nodoklis	246,8	721,3	0,82	266,3	610,1	0,80	272,6	501,2	0,70
4.	Akcīzes nodoklis	239,9	22,6	0,80	209,2	18,9	0,63	227,1	20,1	0,58
5.	Uzņēmumu ienākuma nodoklis	20,5	9,9	0,07	418,8	149,0	1,26	118,9	31,4	0,31
6.	Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis	19,4	8,7	0,06	19,4	8,6	0,06	18,2	7,9	0,05
7.	Nekustamā īpašuma nodoklis	15,7	16,1	0,05	17,7	17,7	0,05	18,5	18,2	0,05
8.	Uzņēmumu transportlīdzekļu nodoklis	4,4	20,0	0,01	5,4	24,0	0,02	6,4	28,4	0,02
9.	Elektroenerģijas nodoklis	2,3	47,0	0,01	2,3	46,2	0,01	2,2	44,2	0,01

* Šeit un turpmākajās tabulās atsevišķos gadījumos skaitļu noapaļošanā iespējamas nelielas atšķirības starp uzrādīto kopējo apjomu un saskaitāmo kopsummu. Rādītāju izmaiņas un īpatsvari aprēķināti no datiem, kas nav pārvērti miljonos.

** % no analizētā nodokļa ieņēmumiem, ailē KOPĀ – % no analizēto nodokļu kopējo ieņēmumiem.

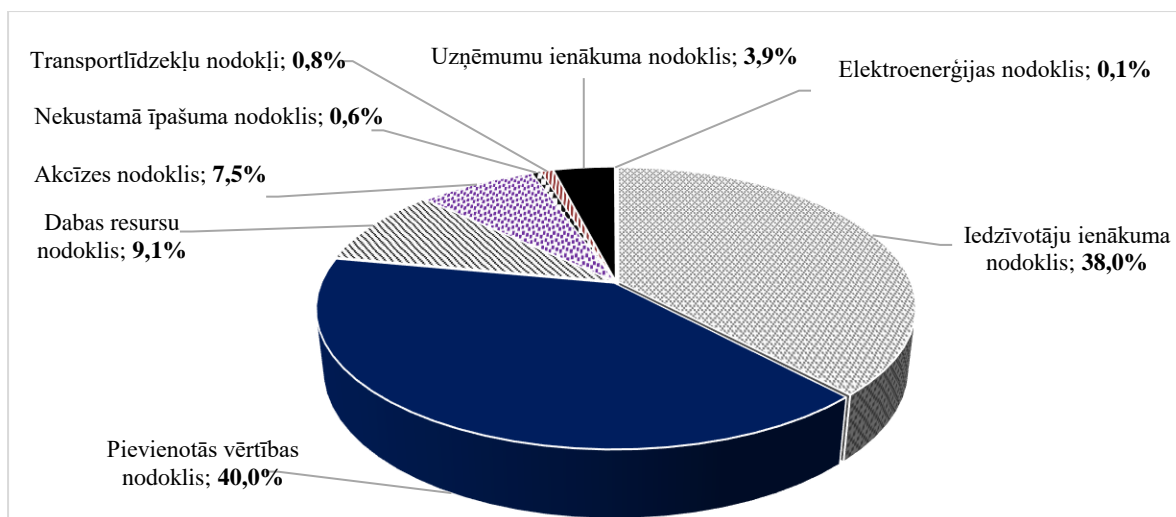
Avots: FM aprēķini uz 2023. gada decembri

2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, ir palielinājušies par 117,4 milj. euro jeb par 4,1%. Šeit gan jāmin, ka arī kopējie nodokļu ieņēmumi 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, pieauguši par 18,9%.

Ja 2021. gadā ievērojami pieauga valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumu piemērošanas rezultātā (par 398,1 milj. euro jeb 1957,7%), tad 2022. gadā šī ietekme, salīdzinot ar 2021. gadu, ir samazinājusies par 299,9 milj. euro jeb 71,6%. Par šo izmaiņu iemesliem sīkāk var lasīt turpmāk ziņojumā.

2022. gadā būtiski pieauga valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumu piemērošanas rezultātā (par 241,9 milj. euro jeb 25,2%) un kas rodas iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanas rezultātā (par 169,6 milj. euro jeb 17,4%).

2022. gadā procentuāli lielākie valsts negūtie ieņēmumi bija tie, kas rodas pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumu un iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu piemērošanas rezultātā, – attiecīgi **40,0%** un **38,0%** no visiem identificējamiem nodokļu atvieglojumiem. Tiem seko dabas resursu nodokļa, akcīzes nodokļa un uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumi – attiecīgi 9,1%, 7,5% un 3,9%. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas pārējo nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, ir salīdzinoši nelieli (*skat. 6. att.*).

6. att. Valsts negūto ieņēmumu, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, procentuālais sadalījums 2022. gadā

Avots: FM dati uz 2023. gada decembri

Turpmāk analizēti katra nodokļa atvieglojumi, vadoties pēc tā kā tie sadalās pēc valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas to piemērošanas rezultātā 2022. gadā.

4.1. Pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumi

Pievienotās vērtības nodokļa (turpmāk – PVN) atvieglojumu piemērošanas rezultātā valsts negūtīe ieņēmumi 2022. gadā bija lielākie un veidoja **40,0%** no kopējā nodokļu atvieglojumu sadalījuma (*skat. 6. att.*).

PVN atvieglojumi ir svarīgs instruments nodokļu politikas *ekonomisko un sociālo mērķu sasniegšanai*, kā arī valsts ilgtspējīgas attīstības īstenošanai, sniedzot vērā ņemamu atbalstu iedzīvotājiem.

Lielāko daļu no PVN atvieglojumu apmēra veido ar PVN neapliekamie darījumi, kā arī PVN samazinātās likmes.

Ar PVN neapliekamās preču piegādes un pakalpojumi

Saskaņā ar *Pievienotās vērtības nodokļa* likuma 52. pantu un 52¹ pantu⁷. PVN netiek piemērots tādām preču piegādēm un pakalpojumiem, kuru atbrīvojumu no PVN paredz Padomes direktīvas 2006/112/EK *par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu* IX sadaļa “Atbrīvojumi”, kā arī Latvijai piešķirtā atkāpe. 2022. gadā 25 dažādu preču un pakalpojumu veidi netiek aplikti ar PVN (*sīkāk skat. pielikumā*):

- 1) pasta pakalpojumi;
- 2) pasta apmaksas zīmes;
- 3) medicīnas pakalpojumi;
- 4) tādi ar medicīnu saistīti pakalpojumi, kas nepieciešami, lai nodrošinātu medicīnas pakalpojumus, piemēram, transportēšana, ēdināšana, izmitināšana ārstniecības iestādē, laboratoriskie izmeklējumi;
- 5) cilvēku orgānu, mātes piena un cilvēku asiņu piegāde;
- 6) zobārstniecības pakalpojumi;
- 7) zobu tehniķu un zobu higiēnistu sniegtie pakalpojumi, kā arī zobārstu un zobu tehniķu piegādātās zobu protēzes;
- 8) sociālās aprūpes, rehabilitācijas un palīdzības pakalpojumi;
- 9) preču piegādes un pakalpojumu sniegšana bērnu un jauniešu tiesību aizsardzības mērķiem, ko veic sabiedriskā labuma organizācijas;
- 10) pirmsskolas izglītības iestāžu sniegtie bērnu uzturēšanās un pirmsskolas izglītības pakalpojumi;
- 11) valsts atzītu izglītības iestāžu pakalpojumi;
- 12) izglītības pakalpojumi, kuru sniegšanu valsts atzītām izglītības iestādēm nodrošina citu valstu izglītības iestādes;
- 13) izglītības pakalpojumi, ko sniedz pedagogi, pasniedzot privātstundas vispārējās izglītības, profesionālās izglītības un augstākās izglītības mācību programmu ietvaros;
- 14) skolēnu pārvadājumu pakalpojuma daļa, ko finansē no pašvaldību budžetiem un ko veic licencēti pārvadātāji;
- 15) bezdarbnieku profesionālās apmācības vai pārkvalificēšanas pakalpojumi, ko organizē Nodarbinātības valsts aģentūra;
- 16) kultūras pakalpojumi (teātra un cirka izrādes, koncerti, dažādi sarīkojumi, muzeju, bibliotēku, zooloģisko un botānisko dārzu apmeklējumi u.c.);
- 17) autoru saņemtā atlīdzība par darbu un tā izmantošanu, kā arī izpildītāja un fonogrammu producenta saņemtā atlīdzība par blakustiesību objektu un tā izmantošanu;

⁷ Regulējums atbilst 2006. gada 28. novembra Padomes direktīvai 2006/112/EK *par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu*, **pārņemot obligātas normas** un nodrošinot regulējuma harmonizāciju.

- 18) zelta, monētu un banknošu piegāde Latvijas Bankai;
- 19) apdrošināšanas un pārapdrošināšanas pakalpojumi, kā arī apdrošināšanas un pārapdrošināšanas starpniecības pakalpojumi, apdrošināšanas papildpakalpojuma starpniecības pakalpojumi;
- 20) finanšu darījumi (piemēram, kredītēšana un naudas aizdevumu piešķiršana (ieskaitot starpniecību), kā arī kredīta pārvalde, darījumi ar kredīta garantijām vai citu naudas nodrošinājumu (ieskaitot starpniecību), kā arī kredīta garantiju pārvalde, pakalpojumi (ieskaitot starpniecību), kas attiecas uz noguldījumu un norēķinu kontiem un citu atmaksājamo līdzekļu piesaistīšana, skaidras un bezskaidras naudas maksājumu veikšana, uzticības (trasta) operācijām u.c.);
- 21) ieguldījumu fondu, valsts fondēto pensiju shēmas ieguldījumu, slēgto un atklāto pensiju fondu, riska kapitāla fondu, kā arī apdrošināšanas sabiedrību un citu ieguldījumu portfeļu, kuri ir kolektīvi ieguldījumi vai arī izveidoti uz šādu fondu noteikto prasību pamata (ieskaitot tehniskās rezerves un garantiju fondus), pārvalde;
- 22) azartspēles, izlozes un loterijas, tai skaitā azartspēles un izlozes, kuru organizēšana notiek ar elektronisko sakaru pakalpojumu starpniecību;
- 23) nekustamā īpašuma pārdošana;
- 24) iedzīvotājiem sniegtie telpu īres pakalpojumi;
- 25) pakalpojumi, par kuru ēkas īpašniekam pienākas maksāt atlīdzību par likumiskās zemes lietošanas tiesībām.

Likuma 53. pants nosaka ar PVN neapliekamo preču importu, savukārt šā likuma 54. pants nosaka ar PVN neapliekamo preču iegādi ES teritorijā (*pilnu sarakstu skat. pielikumā*).

PVN samazinātās likmes

Saskaņā ar *Pievienotās vērtības nodokļa likumu* Latvijā tiek piemērota PVN **standartlikme 21%** apmērā un trīs PVN samazinātās likmes – **12%, 5% un 0%**⁸ apmērā.

2022. gadā PVN samazināto likmi **12% apmērā** piemēro:

- 1) medikamentu piegādēm;
- 2) medicīnisko ierīču piegādēm;
- 3) zīdaiņiem paredzēto specializēto pārtikas produktu piegādēm;
- 4) pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumiem iekšzemē;
- 5) izmitināšanas pakalpojumiem tūristu mītnēs;
- 6) koksnes kurināmā piegādēm iedzīvotājiem;
- 7) siltumenerģijas piegādēm iedzīvotājiem.

PVN samazināto likmi **5% apmērā** piemēro:

- 1) iespieddarba vai elektroniska formāta grāmatu piegādēm, tostarp grāmatu piegādei tiešsaistes režīmā vai lejupielādējot (*spēkā no 2022. gada 1. janvāra, pirms tam mācību literatūras un oriģinālliteratūras piegādēm piemēroja PVN samazināto likmi 12% apmērā*);
- 2) iespieddarba vai elektroniska formāta, tostarp tiešsaistes režīmā vai lejupielādējot, preses izdevumu, masu informācijas līdzekļu izdevumu vai publikāciju, kā arī publikāciju interneta vietnē piegādēm, kā arī to abonentmaksai (*spēkā no 2022. gada 1. janvāra, pirms tam avīžu, žurnālu,*

⁸ PVN samazinātā likme 0% apmērā Latvijā iekšējā tirgū ir spēkā līdz 2022. gada 31. decembrim. PVN likmi 0% apmērā piemēro arī preču eksportam, importam u.c. pakalpojumu un preču piegādēm un iegādēm (*pilnu sarakstu skat. pielikumā*).

biļetenu un citu periodisko izdevumu piegādēm piemēroja PVN samazināto likmi 12% apmērā);

- 3) Latvijai raksturīgiem svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem (***spēkā līdz 2023. gada 31.decembrim***).

PVN samazināto likmi 5% apmērā piemēro no 2018. gada 1. janvāra Latvijai raksturīgiem svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem, arī tādiem, kas ir mazgāti, mizoti, lobīti, griezti un fasēti, bet kas nav termiski vai kā citādi apstrādāti, piemēram, saldēti, sālīti vai kaltēti un kuri ir minēti *Pievienotās vērtības nodokļa likuma pielikumā "Augļi, ogas un dārzeņi, kuriem piemēro nodokļa samazināto likmi 5 % apmērā"*.

PVN samazinātās likmes 5% apmērā svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem ieviešanas mērķis bija samazināt ēnu ekonomiku, palielināt legālajā tirgū darbojošos komersantu konkurētspēju, mazināt augļu, ogu un dārzeņu cenas, tādējādi padarot tos pieejamākus iedzīvotājiem un vienlaikus palielinot vietējo augļu, ogu un dārzeņu patēriņu. Bija paredzēts, ka PVN samazināta likme 5% apmērā svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegādēm būs spēkā līdz 2020. gada 31. decembrim, bet *likumprojekta "Par valsts budžetu 2021. gadam"* izstrādes gaitā MK atbalstīja tās saglabāšanu līdz 2023. gada 31. decembrim, vienlaikus nosakot sasniedzamos rezultātīvos rādītājus.

Atbilstoši Ministru kabineta 2021. gada 24. septembra ārkārtas sēdes protokollēmuma Nr. 63 1.§ „*Informatīvais ziņojums „Par priekšlikumiem valsts budžeta ieņēmumiem un izdevumiem 2022. gadam un ietvaram 2022.-2024. gadam*”” 11. punktam, kas paredz atbalstīt Kultūras ministrijas priekšlikumu par spēkā esošās PVN samazinātās likmes 12% apmērā iespieddarbiem samazināšanu līdz 5% apmēram, no 2022. gada 1. janvāra ir spēkā PVN samazinātā likme 5% apmērā grāmatu, preses izdevumu piegādēm, kā arī masu informācijas līdzekļu izdevumu vai publikāciju piegādēm un publikācijām interneta vietnēs. Iniciatīvas ieviešanas mērķis ir veicināt kvalitatīvu grāmatu un periodisko izdevumu pieejamību sabiedrībai un daudzveidību, tādējādi nodrošinot sabiedrības kultūras, izglītības un informētības vajadzības. Atbilstoši Ministru kabineta 2021. gada 29. septembra sēdes protokola Nr. 65, 6.§ Kultūras ministrijai jā sagatavo un kultūras ministram jā iesniedz izskatīšanai MK informatīvais ziņojums par grāmatniecības un preses nozarēm.

No 2020. gada 25. decembra līdz 2022. gada 31. decembrim PVN samazināto likmi 0% apmērā piemēro Covid - 19 vakcīnu piegādēm, kā arī ar šo vakcīnu cieši saistītu pakalpojumu sniegšanai, un Covid-19 *in vitro* diagnostikas medicīnisko ierīču piegādēm, kā arī ar šīm ierīcēm cieši saistītu pakalpojumu sniegšanai, lai Covid-19 pandēmijas laikā nodrošinātu šo vakcīnu un *in vitro* diagnostikas medicīnisko ierīču piegāžu samērīgākas izmaksas. Tā kā Covid-19 vakcīnu piegādes un daļa no Covid-19 *in vitro* diagnostikas medicīnisko ierīču piegādēm tiek finansētas no valsts budžeta, fiskālā ietekme par valsts apmaksāto piegāžu apjomiem netiek aprēķināta.

Tāpat PVN samazinātās likmes tiek piemērotas visu augstāk minēto preču importam un šo preču iegādēm ES teritorijā.

Saskaņā ar Eiropas Parlamenta 2022. gada 16. februāra rezolūciju *par Sestās PVN direktīvas īstenošanu: ko vēl nepieciešams paveikt, lai samazinātu PVN atšķirības ES (2020/2263(INI))*, Eiropas Parlaments konstatē, ka samazināto likmju piemērošana ne vienmēr izraisa ilgstošu patēriņa cenu samazinājumu un ka samazinātās likmes efektivitāte ir atkarīga no vairākiem faktoriem, tādiem kā pakāpe, kādā uzņēmumi to pārnes uz patērētājiem, tās pastāvēšanas ilgums, samazinājuma apmērs un likmju sistēmas sarežģītība un atzīmē, ka, lai gan esošās samazinātās PVN likmes ES sniedz proporcionāli lielāku labumu mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem, absolūtā (naudas) izteiksmē tās parasti

sniedz lielāku labumu mājāsaimniecībām ar augstiem ienākumiem.⁹ No minētā izriet, ka, piemērojot PVN samazinātās likmes, nav iespējams sniegt atbalstu kādai konkrētai iedzīvotāju grupai, jo attiecīgo precī vai pakalpojumu var patērēt visi iedzīvotāji. Jāmin arī, ka PVN samazināto likmju piemērošana apgrūtina PVN administrēšanu, tāpēc daudz efektīvāks ir tiešs valsts atbalsts subsīdiju vai pabalstu veidā mērķētai iedzīvotāju grupai.

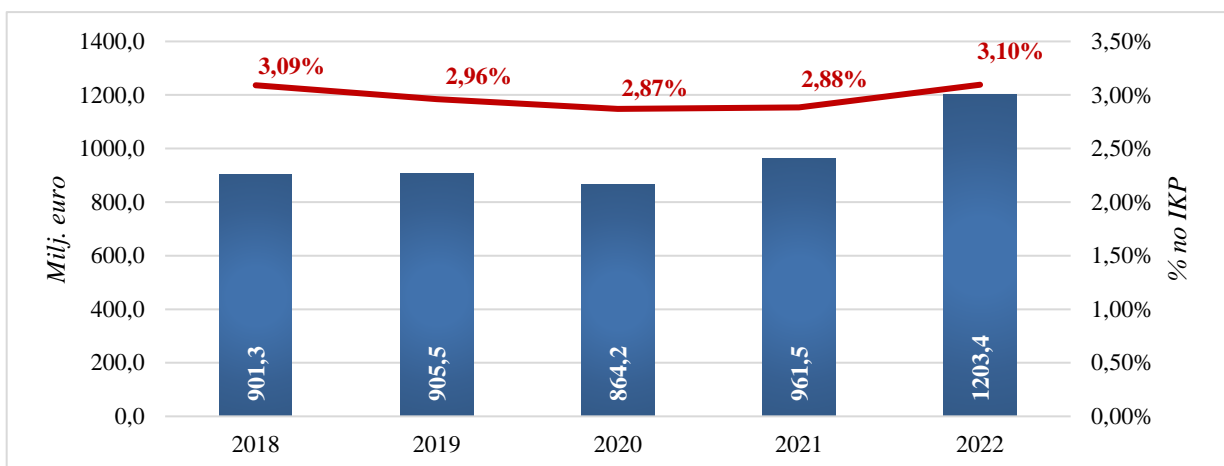
Citi atvieglojumi un atbalsts nodokļu maksātājiem

Kā atvieglojums PVN piemērošanas režīms jāmin iekšzemes PVN maksātāja **tiesības neregistrēties VID PVN maksātāju reģistrā** un tādējādi nemaksāt valsts budžetā PVN par veiktajiem ar PVN apliekamajiem darījumiem, ja tā veikto ar PVN apliekamo preču piegāžu un sniegto pakalpojumu kopējā vērtība iepriekšējo 12 mēnešu laikā nav pārsniegusi 40 000 *euro*. Tiesības neregistrēties VID PVN maksātāju reģistrā ir arī tad, ja neregistrēts PVN maksātājs veicis preču iegādi Eiropas Savienības teritorijā un ja šo preču kopējā vērtība bez PVN kārtējā kalendāra gadā nesasniedz vai nepārsniedz 10 000 *euro*.

Tādam nodokļu maksātājam, kurš izmanto tiesības neregistrēties VID PVN maksātāju reģistrā un vienlaikus ir lauksaimnieks, kas paša ražotu neapstrādātu lauksaimniecības produkciju nodod lauksaimniecības produkcijas pārstrādātājam, ir tiesības saņemt no tā kompensāciju 14% apmērā no piegādātās lauksaimniecības produkcijas vērtības.

Kā atbalsts uzņēmējdarbības vides uzlabošanā darbojas tiesību norma, kas paredz tiesības nodokļu maksātājam atgūt samaksāto PVN, veicot priekšnodokļa korekciju, ja darījuma partneris nav veicis norēķinu par saņemtajām precēm vai pakalpojumiem. Vienkāršota priekšnodokļa korekcijas procedūra paredzēta, ja preču piegādātāja vai pakalpojuma sniedzēja zaudētā parāda vērtība bez PVN vienam preču vai pakalpojumu saņēmējam ir mazāka par 430 *euro*. Nodokļu maksātājam ir tiesības veikt priekšnodokļa korekciju, ja ir izpildīti visi *Pievienotās vērtības nodokļa likumā* minētie nosacījumi, tai skaitā tas var pierādīt, ka ir veicis pasākumus zaudētā parāda atgūšanai un ir pārtraucis sadarbību ar parādnieku vismaz 6 mēnešus iepriekš.

Laika periodā no 2018. līdz 2022. gadam valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas PVN atvieglojumu (atbrīvojumu un samazināto likmju) piemērošanas rezultātā, ir bijuši mainīgi. 2022. gadā attiecībā pret IKP tie ir nedaudz palielinājušies.

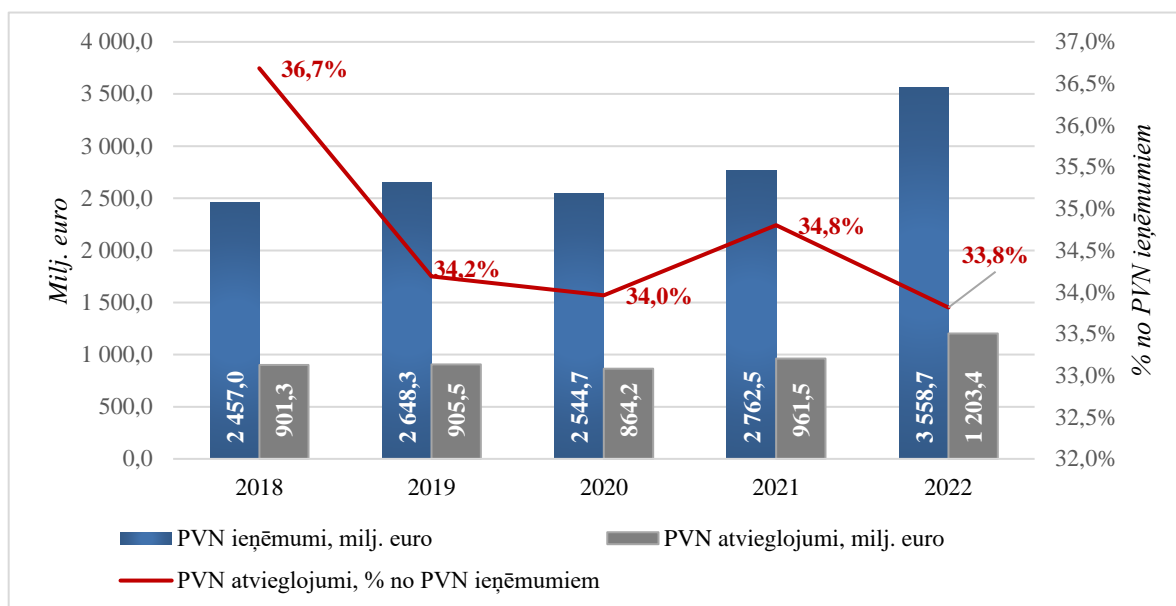
7.att. **Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas PVN atvieglojumu (atbrīvojumu un samazināto likmju) piemērošanas rezultātā, 2018. - 2022. gadā, milj. euro un % no IKP**

Avots: FM aprēķini uz 2023. gada novembri

⁹ Eiropas Parlamenta 2022. gada 16. februāra rezolūcija *par Sestās PVN direktīvas īstenošanu: ko vēl nepieciešams paveikt, lai samazinātu PVN atšķirības ES (2020/2263(INI))*, 26.pants.

Pieejams: [Pienemtie teksti - Sestās PVN direktīvas īstenošana - Trešdiena, 2022. gada 16. februāris \(europa.eu\)](#)

Kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas PVN atvieglojumu piemērošanas rezultātā, **2022. gadā bija 1 203,4 milj. euro**, kas ir **3,1%** no IKP un **33,8%** no kopējiem PVN ieņēmumiem (skat. 8.att.).

8.att. PVN ieņēmumi un valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas PVN atvieglojumu (atbrīvojumu un samazināto likmju) piemērošanas rezultātā, 2018. - 2022. gadā, milj. euro un % no kopējiem PVN ieņēmumiem

Avots: FM aprēķini uz 2023. gada novembri

2022. gadā kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas PVN atvieglojumu (atbrīvojumu un samazināto likmju) piemērošanas rezultātā, palielinājušies par 241,9 milj. euro jeb **25,2%**, salīdzinot ar 2021. gadu. Valsts negūto ieņēmumu pieaugums 2022. gadā daļēji skaidrojams ar to, ka 2020. un 2021. gadā preču un pakalpojumu patēriņu, kas netiek aplikts ar PVN vai kam tiek piemērota samazinātā likme, būtiski ietekmēja Covid-19 pandēmijas laikā valstī noteiktie ierobežojumi, bet 2022. gadā iedzīvotāji varēja atjaunot šo preču un pakalpojumu patēriņu. Tāpat vērā ņemamu ietekmi ir atstājis patēriņa cenu pieaugums, kas 2022. gadā sasniedza 17,3%, salīdzinot ar 2021. gada cenām.

3. tabula

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas PVN atvieglojumu (atbrīvojumu un samazināto likmju) piemērošanas rezultātā, 2020. - 2022. gadā

Nr. p.k.	Nodokļa atvieglojums	2020	2021	2022	2022*	
		Milj. euro			% pret 2020. gadu	% pret 2021. gadu
	Atvieglojumi kopā, no tiem:	864,2	961,5	1 203,4	39,2	25,2
1.	PVN atbrīvojumi	760,2	849,5	1 052,0	38,4	23,8
2.	PVN samazinātās likmes	104,0	111,9	151,3	45,5	35,2

* Izmāņas procentos pret iepriekšējiem gadiem rēķinātas no absolūtām summām, tāpēc tabulā, pārrēķinot šīs izmaiņas no noapaļotajām vērtībām, tās var nedaudz atšķirties..

Avots: FM aprēķini uz 2023. gada novembri

Lielāko daļu **1 052,0 milj. euro** apmērā jeb **87,4%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas PVN atvieglojumu piemērošanas rezultātā, veido **PVN atbrīvojumu** piemērošanas rezultātā negūtie ieņēmumi.

Kā jau minēts, Latvijā PVN netiek piemērots tādām precēm un pakalpojumiem, kuru atbrīvojumu no PVN paredz Padomes direktīvas 2006/112/EK *par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu IX sadaļa "Atbrīvojumi"*.

4. tabula

**Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas PVN atbrīvojumu piemērošanas rezultātā,
2020. - 2022. gadā**

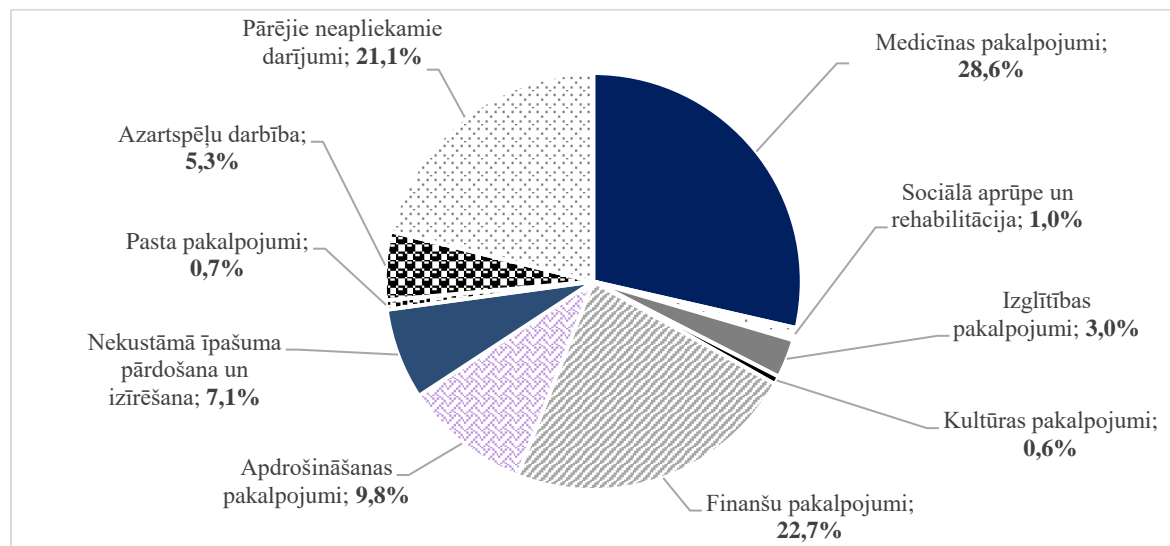
Nr. p.k.	Preces un pakalpojumi	2020	2021	2022	2022*	
		Milj. euro			% pret 2020. gadu	% pret 2021. gadu
	KOPĀ, no tā:	760,3	849,6	1 052,0	38,4	23,8
1.	Medicīnas pakalpojumi	216,2	283,6	300,7	39,1	6,1
2.	Finanšu pakalpojumi	211,5	212,0	239,2	13,1	12,8
3.	Apdrošināšanas pakalpojumi	77,1	66,7	103,5	34,3	55,1
4.	Nekustamā īpašuma pārdošana un izīrēšana**	50,3	72,1	74,4	47,9	3,2
5.	Azartspēļu darbība	37,5	27,5	55,8	48,8	103,1
6.	Izglītības pakalpojumi	26,6	31,0	31,6	18,9	1,9
7.	Sociālā aprūpe un rehabilitācija	6,3	8,6	10,1	61,2	18,5
8.	Pasta pakalpojumi	8,1	7,3	7,6	-5,3	4,3
9.	Kultūras pakalpojumi	3,3	2,4	6,7	104,0	176,7
10.	Pārējie neapliekamie darījumi	123,4	138,4	222,4	80,2	60,7

* Izmāņas procentos pret iepriekšējiem gadiem rēķinātas no absolūtām summām, tāpēc tabulā, pārreķinot šīs izmaiņas no noapaļotajām vērtībām, tās var nedaudz atšķirties..

** Ietverti darījumi, kas atbilst tādai saimnieciskajai darbībai, kas saistīta ar nekustamā īpašuma izīrēšanu, pirkšanu vai pārdošanu atbilstoši NACE Saimnieciskās darbības statistisko klasifikāciju Eiropas Kopienā un ietverti grupā 155 "Izmitināšana" un L68 "Operācijas ar nekustamo īpašumu". Nav ietverti citu nozaru vienreizējie darījumi ar nekustamo īpašumu.

Avots: FM aprēķini, izmantojot VID datus uz 2023. gada novembri

No kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas PVN atbrīvojumu piemērošanas rezultātā, 2022. gadā visvairāk veidoja *medicīnas pakalpojumi* (300,7 milj. euro jeb 28,6% no kopējās ietekmes), *finansu pakalpojumi* (239,2 milj. euro jeb 22,7% no kopējās ietekmes) un *apdrošināšanas pakalpojumi* (103,5 milj. euro jeb 9,8% no kopējās ietekmes).

9. att. Valsts negūto ieņēmumu, kas rodas PVN atbrīvojumu piemērošanas rezultātā, procentuālais sadalījums 2022. gadā

Avots: FM aprēķini uz 2023. gada novembri

Absolūtos skaitļos visvairāk pieauga valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas *apdrošināšanas pakalpojumu* piemērošanas rezultātā. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, tie pieauga par 36,8 milj. *euro* jeb par 55,1%. Tā kā ar PVN neapliekamo apdrošināšanas pakalpojumu saņēmēji ir kā fiziskas, tā juridiskas personas, tiek atvieglota naudas plūsma ne tikai mājsaimniecībām, bet arī saimnieciskās darbības veicējiem.

Otrs lielākais pieaugums absolūtos skaitļos 2022. gadā bija valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas *azartspēļu darbībai* piemērotā PVN atbrīvojuma rezultātā. Absolūtos skaitļos 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, valsts negūtie ieņēmumi ir dubultojušies jeb pieauguši par 28,3 milj. *euro* jeb 103,1%. Tas skaidrojams ar to, ka 2021. gadā azartspēļu jomu skāra Covid - 19 pandēmijas laikā noteiktie ierobežojumi sabiedrisku vietu apmeklējumiem un ar to saistītais šīs nozares apgrozījuma kritums.

Trešais lielākais pieaugums absolūtos skaitļos 2022. gadā bija valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas *finanšu pakalpojumiem* piemērotā PVN atbrīvojuma rezultātā. Absolūtos skaitļos 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi ir pieauguši par 27,2 milj. *euro* jeb 12,8%, salīdzinot ar 2021. gadu.

2022. gadā pieauguši arī valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas *medicīnas pakalpojumiem* piemērotā PVN atbrīvojuma rezultātā. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, tie ir palielinājušies par 17,1 milj. *euro* jeb 6,1%, bet, salīdzinot ar 2020. gadu, - par 84,5 milj. *euro* jeb 39,1%.

Procentuāli vislielākais pieaugums 2022. gadā bija valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas *kultūras jomā* piemērotā PVN atbrīvojuma rezultātā. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, valsts negūtie ieņēmumi palielinājušies par 176,7%, bet absolūtos skaitļos tie ir gandrīz trīskāršojušies, sasniedzot 6,7 milj. *euro*. Straujo pieaugumu ietekmēja Covid – 19 pandēmijas laikā ieviestie ierobežojumi apmeklēt kultūras pasākumus, kas 2022. gadā vairs nebija spēkā un nozare varēja atjaunot sniegto kultūras pakalpojumu apjomu.

2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas **PVN samazināto likmju piemērošanas rezultātā**, veidoja **151,4** milj. *euro* jeb **12,6%** no visiem PVN atvieglojumiem.

Kopumā 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas PVN samazināto likmju piemērošanas rezultātā, ir palielinājušies par 39,5 milj. *euro* jeb 35,2%, salīdzinot ar 2021. gadu.

5. tabula

**Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas PVN samazināto likmju piemērošanas rezultātā,
2020. - 2022. gadā**

Nr. p.k.	Preces un pakalpojumi	2020	2021	2022	2022 ¹	
		Milj. euro			% pret 2020. gadu	% pret 2021. gadu
	KOPĀ, no tās:	104,0	111,9	151,3	45,5	35,2
1.	Ar PVN 12% likmi apliekamajiem darījumiem	78,7	81,9	103,7	31,8	26,6
1.1.	Medikamentu piegādes	33,6	34,4	38,0	13,2	10,5
1.2.	Medicīnisko ierīču piegādes	1,9	1,7	1,6	-15,7	-5,6
1.3.	Zīdaiņiem paredzēto specializēto pārtikas produktu piegādes	1,2	1,0	1,0	-17,8	2,7
1.4.	Pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumi iekšzemē	14,9	12,7	16,3	9,4	28,2
1.5.	Mācību literatūras un oriģinālliteratūras piegādes ²	3,1	3,6	Piemēro PVN 5%	-	-
1.6.	Avižu, žurnālu, biļetenu un citu periodisko izdevumu piegādes ³	2,9	2,8		-	-
1.7.	Izmitināšanas pakalpojumi tūristu mītnēs	4,5	5,0	11,3	148,8	126,2
1.8.	Koksnes kurināmā piegādes iedzīvotājiem	1,1	1,2	2,3	113,9	85,9
1.9.	Siltumenerģijas piegādes iedzīvotājiem	15,4	19,5	33,2	115,4	69,9
2.	Ar PVN 5% likmi apliekamajiem darījumiem	25,3	29,3	47,0	85,7	60,3
2.1.	Grāmatu ² piegādes gan iespieddarba formā, gan elektroniski	Piemēro PVN 12%		7,5	139,2	109,8
2.2.	Preses ³ un citu masu informācijas līdzekļu izdevumu vai publikāciju piegādes gan iespieddarba formā, gan elektroniski			5,8	99,2	107,2
2.3.	Svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegādes ⁴	25,3	29,3	33,8	33,4	15,1
3.	Ar PVN 0% likmi apliekamajiem darījumiem	0,0	0,7	0,6	-	-15,4
3.1.	Covid-19 vakcīnu un Covid-19 <i>in vitro</i> diagnostikas medicīnisko ierīču piegādes ⁵	0,0	0,7	0,6	-	-15,4

¹ Izmaiņas procentos pret iepriekšējiem gadiem rēķinātas no absolūtām summām, tāpēc tabulā, pārrēķinot šīs izmaiņas no noapaļotajām vērtībām, tās var nedaudz atšķirties..

² Līdz 2021.gada 31.decembrim PVN samazinātā likme 12% apmērā attiecās uz mācību literatūru un oriģinālliteratūru. No 2022. gada 1. janvāra grāmatu piegādēm gan iespieddarba formā, gan elektroniski piemēro PVN 5% likmi.

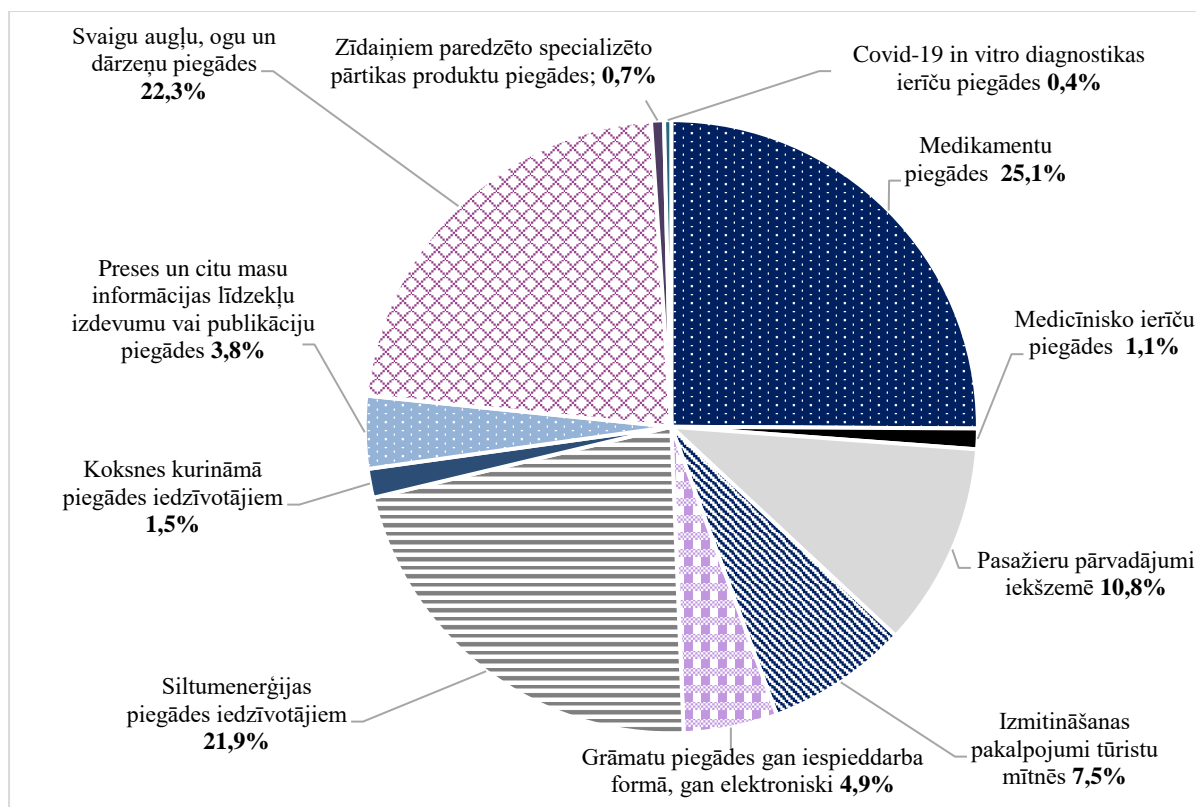
³ Redakcija līdz 2021.gada 31.decembrim: PVN samazināto likmi 12% piemēro iespieddarba vai elektroniska izdevuma formā izdotu avižu, žurnālu, biļetenu un citu periodisko izdevumu piegādei (izņemot minēto periodisko izdevumu piegādi tiešsaistes režīmā vai tos lejupielādējot), kuri iznāk ne retāk kā reizi trijos mēnešos un kuru vienreizējā tirāža pārsniedz 100 eksemplāru, kā arī to abonementmaksai. No 2022. gada 1. janvāra preses un citu masu informācijas līdzekļu izdevumu vai publikāciju piegādēm gan iespieddarba formā, gan elektroniski piemēro PVN 5% likmi.

⁴ PVN samazināto likmi 5% apmērā piemēro svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegādēm no 01.01.2018. līdz 31.12.2023.

⁵ Dati sniegti par iedzīvotāju Covid-19 *in vitro* diagnostikas medicīnisko ierīču piegādēm, kur piemērots PVN 0%. Fiskālās ietekmes aprēķins netiek veikts par Covid-19 vakcīnu piegādēm un daļu no diagnostikas ierīču piegādēm, kuras ir finansētas no valsts budžeta līdzekļiem.

Avots: FM aprēķini, izmantojot VID, Zāļu valsts aģentūras un CSP datus uz 2023. gada novembri

No kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas PVN samazināto likmju piemērošanas rezultātā, 2022. gadā procentuālajā sadalījumā vislielākais īpatsvars bija *medikamentu piegādēm gala patērētājiem* (38,0 milj. euro jeb 25,1% no kopējās ietekmes), *svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegādēm* (33,8 milj. euro jeb 22,3% no kopējās ietekmes) un *siltumenerģijas piegādēm iedzīvotājiem* (33,2 milj. euro jeb 21,9% no kopējās ietekmes).

10. att. Valsts negūto ieņēmumu, kas rodas PVN samazināto likmju piemērošanas rezultātā, procentuālais sadalījums 2022. gadā

Avots: FM aprēķini uz 2023. gada novembri

Vērtējot absolūtos skaitļos, būtiskākais valsts negūto ieņēmumu palielinājums 2022. gadā par 13,6 milj. *euro* apmērā jeb 69,9%, salīdzinot ar 2021. gadu, ir bijis *siltumenerģijas piegādēm iedzīvotājiem* PVN samazinātās likmes piemērošanas rezultātā. Arī valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas *koksnes kurināmā piegādēm* piemērotās PVN samazinātās likmes rezultātā, 2022. gadā ir palielinājušies par 85,9%, salīdzinot ar 2021. gadu, lai gan absolūtos skaitļos šīs izmaiņas ir nelielas – 1,1 milj. *euro*. Kopējais valsts negūto ieņēmumu palielinājums, kas rodas *siltumenerģijas un koksnes kurināmā* PVN samazināto likmju piemērošanas rezultātā, skaidrojams ar ģeopolitiskajiem notikumiem Ukrainā, kas izraisīja *siltumenerģijas izejvielu* cenu nesamērīgu celšanos. Patēriņa cenas kurināmajam 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, ir mainījušās dramatiski, piemēram, cenu palielinājums elektroenerģijai ir 36,2%, gāzei – 99,2%, dabasgāzei – 126,9%, cietajam kurināmajam – 76,2% un *siltumenerģijai* – 52,9%.¹⁰

2022. gadā procentuāli būtiskākais palielinājums bija valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas *izmitināšanas pakalpojumiem tūristu mītnēs* piemērotās PVN samazinātās likmes rezultātā, kas, salīdzinot ar 2021. gadu, ir palielinājušies par 6,3 milj. *euro* jeb 126,2%, bet, salīdzinot ar 2020. gadu, pat par 148,8%. Izmitināšanas nozare Covid-19 pandēmijas laikā tika būtiski skarta gan tāpēc, ka bija noteikti ceļošanas ierobežojumi, gan arī tāpēc, ka bija aizliegti publiski pasākumi. Lai gan 2022. gadā vērojama nozares atkopšanās, tomēr 2019. gada ietekmes (13,5 milj. *euro*) līmenis, kas rodas *izmitināšanas pakalpojumiem tūristu mītnēs* piemērotās PVN samazinātās likmes rezultātā, vēl nav sasniegts.

¹⁰ Patēriņa cenu pārmaiņas grupās un apakšgrupās. CSP dati, pieejams: <https://data.stat.gov.lv:443/sq/19585>

2022. gadā, salīdzinot ar 2021.gadu, valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas *svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegādēm* piemērotās PVN samazinātās likmes rezultātā, palielinājušies par 4,5 milj. *euro* jeb 15,1%.

Savukārt valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas *medikamentu piegādēm* piemērotās PVN samazinātās likmes rezultātā, 2022. gadā, salīdzinot ar 2021.gadu, palielinājušies par 3,6 milj. *euro* jeb 10,5%.

Ar 2022. gada 1. janvāri stājās spēkā grozījumi attiecībā uz PVN samazināto likmi grāmatu piegādēm, t.i. līdzšinējās PVN likmes 12% vietā noteikta samazinātā likme 5% apmērā, kā arī tika paplašināta norma, nosakot, ka PVN samazinātā likme 5% apmērā piemērojama grāmatām kā iespaiddarba formā, tā elektroniski. Līdz ar to valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas *grāmatu piegādēm* piemērotās PVN samazinātās likmes rezultātā, 2022. gadā palielinājās par 3,9 milj. *euro* jeb 109,8%, salīdzinot ar 2021.gadu, bet, salīdzinot ar 2020. gadu, pat par 139,2%.

Tāpat ar 2022. gada 1. janvāri stājās spēkā grozījumi attiecībā uz PVN samazināto likmi preses izdevumiem – PVN samazinātās likmes 12% vietā tika noteikta samazinātā likme 5% apmērā, kā arī tika paplašināta norma, nosakot, ka PVN samazinātā likme 5% apmērā piemērojama preses izdevumiem kā iespaiddarba formā, tā elektroniski, kā arī citiem masu informācijas līdzekļu izdevumiem un publikācijām, t.sk. publikācijām interneta vietnēs. Līdz ar to valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas *preses izdevumu piegādēm* piemērotās PVN samazinātās likmes rezultātā, 2022. gadā, salīdzinot ar 2021.gadu, palielinājās par 3,0 milj. *euro* jeb 107,2%.

2022. gadā pieauguši arī valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas *pasażieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumiem* piemērotās PVN samazinātās likmes rezultātā, par 3,6 milj. *euro* jeb 28,2%, salīdzinot ar 2021. gadu. Tas ļauj secināt, ka palielinās iedzīvotāju mobilitāte, kas bija sašaurinājusies Covid-19 pandēmijas mąjsēdes laikā.

2022. gadā, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, samazinājušies valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas *medicīnisko ierīču piegādēm* piemērotās PVN samazinātās likmes piemērošanas rezultātā, attiecīgi par 5,6%, salīdzinot ar 2021. gadu, un par 15,7%, salīdzinot ar 2020. gadu, kas skaidrojams ar Latvijas Republikas Senāta 2021. gada 22. marta spriedumu SKA-123/2021, kurā tika precizēts normas skaidrojums par PVN samazinātās likmes piemērošanu medicīnisko ierīču piegādes darījumos, sašaurinot bāzi PVN samazinātās likmes piemērošanai.

2020. gada nogalē tika uzsākta vakcinācija pret Covid-19, ko apmaksāja valsts. Covid-19 *in vitro* diagnostikas medicīniskās ierīces jeb Covid-19 testus iegādājās gan valsts, gan iedzīvotāji par saviem personīgajiem līdzekļiem. Iegādēm tiek piemērota PVN 0% likme. 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas *Covid-19 testu iegādei* piemērotās PVN samazinātās likmes piemērošanas rezultātā, veidoja 0,6 milj. *euro*.

Valsts negūto ieņēmumu **prognozes**, kas rodas PVN atvieglojumu (atbrīvojumu un samazināto likmju) piemērošanas rezultātā, nākamajiem gadiem tiek aprēķinātas, ņemot vērā iepriekšējo gadu tendences atvieglojumu izmantošanā, to kopējo apmēru un īpatsvaru IKP, kā arī prognozēto tautsaimniecības attīstību, Covid-19 pandēmijas izraisītās krīzes ietekmi uz sabiedriskajiem pakalpojumiem un ģeopolitisko notikumu izraisīto patēriņa cenu pieaugumu. Turklāt valsts negūtos ieņēmumus, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, ietekmē arī valdības pieņemtie lēmumi par PVN likmju izmaiņām nākamajiem gadiem.

Prognozētie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas PVN atbrīvojumu un samazināto likmju piemērošanas rezultātā, 2023. – 2025. gadā

Nr. p.k.	Preces un pakalpojumi	PVN likmju izmaiņas		Atvieglojuma prognoze, milj. euro		
		2022-2023	2024-2025	2023	2024	2025
	PVN atvieglojumi, % no IKP			3,1%	3,0%	3,0%
	PVN atvieglojumi, no tā:			1 326,4	1 376,7	1 444,1
1.	Par atbrīvojumiem:			1 168,0	1 232,1	1 308,3
1.1	Medicīnas pakalpojumi			333,9	352,2	374,0
1.2	Finanšu pakalpojumi			265,6	280,2	297,5
1.3	Apdrošināšanas pakalpojumi			114,9	121,2	128,7
1.4	Nekustāmā īpašuma pārdošana un izīrēšana			82,6	87,2	92,5
1.5	Azartspēļu darbība			61,9	65,3	69,3
1.6	Izglītības pakalpojumi			35,1	37,0	39,3
1.7	Sociālā aprūpe un rehabilitācija			11,3	11,9	12,6
1.8	Pasta pakalpojumi			8,5	8,9	9,5
1.9	Kultūras pakalpojumi			7,4	7,8	8,3
1.10	Pārējie neapliekamie darījumi			246,9	260,4	276,5
2.	Par samazinātajām likmēm:			158,5	144,6	135,9
2.1	Medikamentu piegādes	12%	12%	44,9	47,4	50,3
2.2	Medicīnisko ierīču piegādes	12%	12%	1,5	1,5	1,5
2.3	Zīdaiņiem paredzēto specializēto pārtikas produktu piegādes	12%	12%	1,0	1,0	1,0
2.4	Pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumi iekšzemē	12%	12%	18,6	19,7	20,9
2.5	Grāmatas, prese un citi masu informācijas līdzekļi	5%	5%	13,9	14,2	14,6
2.6	Izmitināšanas pakalpojumi tūristu mītnēs	12%	12%	12,6	13,3	14,1
2.7	Koksnes kurināmā piegādes iedzīvotājiem	12%	12%	1,9	2,0	2,1
2.8	Siltumenerģijas piegādes iedzīvotājiem	12%	12%	28,0	29,6	31,4
2.9	Svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegādes	5%	12% / 21%	36,0	16,0	0,0

Avots: FM aprēķini uz 2023. gada decembri

Kopējie prognozētie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas PVN atvieglojumu (atbrīvojumu un samazināto likmju) piemērošanas rezultātā, ik gadu mēreni pieaug, 2025. gadā sasniedzot **1 444,1** milj. euro, kas ir 3,0% no IKP (skat. 6. tab.).

Pievienotās vērtības nodokļa likuma pārejas noteikumu 30. punkts paredz, ka PVN samazinātā likme 5% apmērā svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem tiek piemērota līdz 2023. gada 31. decembrim. 2024. gada 1. janvārī stājas spēkā Pievienotās vērtības nodokļa likuma grozījumi, kas paredz, ka Latvijai raksturīgo svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegādēm, kas minēti likuma pielikumā, tiek piemērota PVN samazinātā likme 12% apmērā no 2024. gada 1. janvāra līdz 31. decembrim. Minētās izmaiņas ir ņemtas vērā prognozējot valsts negūtos ieņēmumus, kas rodas svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem piemēroto PVN samazināto likmju rezultātā. Ņemot vērā, ka nav zināms samazinātās likmes lielums 2025. gadā, tad prognoze 2025. gadam netiek veikta.

Tāpat Pievienotās vērtības nodokļa likuma pārejas noteikumu 38.punkta regulējums paredz, ka PVN samazinātā likme 0% apmērā Covid-19 vakcīnu un Covid-19 in vitro diagnostikas medicīnisko ierīču piegādei un ar šo vakcīnu un ierīcēm cieši saistītu pakalpojumu sniegšanai, ir spēkā līdz 2022. gada 31. decembrim, līdz ar to prognoze valsts negūtajiem ieņēmumiem 2023. gadam un tālākajiem periodiem netiek veikta.

Ņemot vērā, ka Covid-19 ārkārtas situācijas ierobežojumi ir atcelti un netiek prognozēta to atjaunošana, tad valsts negūto ieņēmumu prognozes, kas rodas *pasāžieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumiem iekšzemē un izmitināšanas pakalpojumiem tūristu mītnēs* piemēroto PVN samazināto likmju rezultātā, ir balstītas uz 2020. gada līdz 2022. gada vidējo patēriņa līmeni un prognozētā IKP tendencēm, pieņemot, ka nozares pakāpeniski atkopsies iepriekšējā līmenī.

Lai gan 2022. gada dati parādīja valsts negūto ieņēmumu, kas rodas *siltumenerģijai un koksnes kurināmajam* piemēroto PVN samazināto likmju rezultātā, būtisku pieaugumu, situācija 2023. gada nogalē kurināmā izejvielu tirgū ļauj prognozēt cenu stabilizēšanos un attiecīgi mērenu pieaugumu turpmāk. Tādējādi, prognozējot valsts negūtos ieņēmumus, kas rodas kurināmā atvieglojumu piemērošanas rezultātā, ir ņemts vērā pēdējo trīs gadu kurināmā cenu vidējais pieauguma temps.

Ņemot vērā, ka *grāmatu, preses un citu masu informācijas līdzekļu izdevumu vai publikāciju piegādēm, t.sk., iespieddarba vai elektroniskā formā, kā arī publikāciju interneta vietnē piegādei*, no 2022. gada uzsāk piemērot PVN samazināto likmi 5% līdzšinējo 12% un 21% vietā, tad prognozētie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas grāmatu, preses un citu masu informācijas līdzekļu izdevumu vai publikāciju piegādēm, t.sk., iespieddarba vai elektroniskā formā, piemēroto PVN samazināto likmju rezultātā, ietver likmes izmaiņu papildus radīto ietekmi.

4.2. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi

Otri lielākie valsts negūtīie ieņēmumi rodas iedzīvotāju ienākuma nodokļa (*turpmāk – IIN*) atvieglojumu piemērošanas rezultātā. 2022. gadā tie veidoja **38,0%** no kopējiem valsts negūtīajiem ieņēmumiem, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā (*skat. 6. att.*).

IIN atvieglojumi ir svarīgs instruments nodokļu politikas mērķu īstenošanai. Atkarībā no IIN atvieglojumu mērķa tos nosacīti var iedalīt vairākās grupās. Kā būtiskākie jāmin *sociāla rakstura atvieglojumi*, kas paredzēti, lai samazinātu nodokļu slogu iedzīvotājiem ar zemiem un vidējiem ienākumiem, kā arī sociāli mazāk aizsargātām iedzīvotāju grupām.

Viens no svarīgākajiem sociālā rakstura atvieglojumiem ir ar nodokli neapliekamais minimums. Neapliekamā minimuma izmaiņām ir relatīvi lielāka ietekme uz zemāk atalgotajiem darba ņēmējiem. Tādējādi tas mērķtiecīgāk var ietekmēt tādus ar darba tirgu saistītos jautājumus kā bezdarbs, ekonomiskā aktivitāte, nabadzība un atkarība no pabalstiem.

Sociāla rakstura atvieglojums ir arī pensionāra neapliekamais minimums. Pensionāra neapliekamais minimums (personām, kurām piešķirta vecuma pensija, invaliditātes pensija, izdienas pensija, speciālā valsts pensija, apgādnieka zaudējuma pensija vai pensija atbilstoši ārvalsts normatīvajiem aktiem) nodrošina to, ka pensionāru saņemtie ienākumi, kas nepārsniedz noteikto limitu (*skat. 7. tab.*), netiek aplikti ar nodokli. Minētais ierobežojums neattiecas uz pensionāriem, kuriem pensija piešķirta līdz 1996. gada 1. janvārim. Piemērojot pensionāra neapliekamo minimumu, netiek samazināti ienākumi pensijas saņēmējiem, kas lielākajā daļā gadījumu ir sociāli un ekonomiski mazāk aizsargāti, tādējādi tiek uzlabots šo personu dzīves līmenis.

Arī atvieglojums par apgādībā esošu personu ir sociāla rakstura atvieglojums, kura mērķis ir samazināt darbaspēka nodokļa slogu strādājošajiem ar apgādībā esošām personām un/vai laulātajiem, kas rūpējās par apgādībā esošu personu. Atvieglojums par apgādībā esošu personu ir valsts atbalsts mājāsaimniecībām ar bērniem, kur vismaz viens no vecākiem strādā. Tādējādi tas ir viens no instrumentiem, kas veicina vecāku nodarbinātību. Sociāla rakstura atvieglojumi ir arī atvieglojumi personām ar invaliditāti, politiski represētām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem, kuru apmērs nav pārskatīts kopš 2009. gada.

Savukārt *ekonomiska rakstura atvieglojumi* paredzēti, lai mazinātu iedzīvotāju izdevumus pamatvajadzību segšanai (piemēram, ārstniecības izdevumu), kā arī veicinātu iedzīvotāju ilgtermiņa uzkrājumus. Uz tiem var attiecināt tādus nodokļa atvieglojumus kā attaisnotos izdevumus par izglītību un ārstniecības pakalpojumiem, kā arī attaisnotos izdevumus par veiktajām iemaksām privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas prēmijas maksājumiem.

Vēl pastāv *normas izdevumu uzskaites vienkāršošanai* fiziskām personām – autoriem un meža īpašniekiem, kā arī *atbalsts dažādām nozarēm* – lauksaimniecībai un lauku attīstībai (neapliekamie ienākumi lauksaimniekiem), izglītības veicināšanai (stipendiju atbrīvošana no nodokļa). Ar IIN atvieglojumiem var veicināt arī *sabiedriskā labuma mērķu sasniegšanu*, iekļaujot attaisnotajos izdevumos iedzīvotāju veiktos ziedojumus un dāvinājumus.

IIN atvieglojumus var iedalīt piecās grupās (*detalizētāk skatīt pielikumā*):

- 1) *neapliekamie minimumi*:
 - ✓ diferencētais neapliekamais minimums;
 - ✓ pensionāra neapliekamais minimums;

- 2) *nodokļa atvieglojumi*:
 - ✓ atvieglojums par apgādībā esošu personu;
 - ✓ papildus atvieglojums personām ar invaliditāti vai politiski represētām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem;
- 3) *attaisnotie izdevumi*, kas pirms ienākuma aplikšanas ar nodokli tiek atskaitīti no gada apliekamo ienākumu apjoma, no tiem:
 - ✓ nomaksātā sociālā nodokļa summa un valsts sociālās apdrošināšanas maksājumi vai pēc būtības līdzīgi citu ES dalībvalstu vai EEZ valstu noteiktie maksājumi;
 - ✓ solidaritātes nodoklis;
 - ✓ izdevumi par maksātāja un viņa ģimenes locekļu kvalifikācijas paaugstināšanu, specialitātes iegūšanu, izglītības iegūšanu, tai skaitā interešu izglītības programmu apgūšanu bērniem, par medicīnas un ārstniecisko pakalpojumu izmantošanu un veselības apdrošināšanas prēmiju maksājumiem apdrošināšanas sabiedrībām;
 - ✓ summa, kas ziedojuma vai dāvinājuma veidā nodota budžeta iestādei vai Latvijas Republikā reģistrētai biedrībai, nodibinājumam, reliģiskai organizācijai vai to iestādei, kurai piešķirts sabiedriskā labuma organizācijas statuss;
 - ✓ nosacītie izdevumi, kas saistīti ar samaksas par intelektuālo īpašumu gūšanu, 25% vai 50% apmērā no samaksas par intelektuālo īpašumu (ja samaksu izmaksā kolektīvā pārvaldījuma organizācija vai tā tiek izmaksāta nerezidentam) par noteiktiem autoru darbu un izpildījumu veidiem;
 - ✓ privātajos pensiju fondos izdarītās iemaksas;
 - ✓ apdrošināšanas prēmiju maksājumi, kas atbilstoši dzīvības apdrošināšanas līgumam (ar līdzekļu uzkrāšanu) izdarīti apdrošināšanas sabiedrībai;
 - ✓ summas, kas ziedojuma vai dāvinājuma veidā nodotas Latvijas Republikā reģistrētai politiskajai partijai vai politisko partiju apvienībai.
- 4) *neapliekamie ienākumi (IIN likuma 9. pantā norādītie)*, kas netiek ietverti gada apliekamajā ienākumā un netiek aplikti ar nodokli (kopumā 72 veidi, piemēram, ienākums no maksātāja lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas, kā arī no sēņošanas, ogošanas vai savvaļas ārstniecības augu un ziedu vākšanas vai nemedījamās sugas indivīda – parka vīngliemezis (*Helix pomatia*) - ieguves, ja tie nepārsniedz 3 000 *euro* gadā; dividendes, dividendēm pielīdzināms ienākums vai nosacītās dividendes; likvidācijas kvota u.tt. – *sīkāk skat. pielikumā*);
- 5) *ienākumi un atviegloti nodokļu režīmi*, kuru piemērošanai ir noteikti īpaši nosacījumi:
 - ✓ ienākums, ko gūst darba ņēmēji, kas nodarbināti jaunuzņēmumā;
 - ✓ ienākums, ko fiziskā persona gūst uz tādu darba attiecību pamata, kas paredz šo personu nodarbināt uz starptautiskos pārvadājumos izmantojama kuģa;
 - ✓ dzīvības apdrošināšanas (ar līdzekļu uzkrāšanu) prēmijas summas un veselības vai nelaiemes gadījumu apdrošināšanas prēmijas summas, kas nepārsniedz 426,86 *euro* gadā;
 - ✓ darba devēja apmaksāti, koplīgumā noteiktie darbinieka ēdināšanas un ārstniecības izdevumi, ja tie nepārsniedz 480 *euro* gadā un, ja darba devējs ir izpildījis likumā noteiktos nosacījumus;
 - ✓ sezonas laukstrādnieku ienākums;

- ✓ ienākums no tāda nekustāmā īpašuma atsavināšanas, kurš pēc lietošanas mērķa ir lauksaimniecības zeme, ja ir izpildīti atbilstoši nosacījumi;
- ✓ fiziskas personas saimnieciskās darbības ienākumi, par kuriem maksājama samazinātā patentmaksā;
- ✓ profesionālo sportistu ienākums;
- ✓ ienākums no augoša meža un kokmateriālu pārdošanas;
- ✓ ienākums no sociālā pakalpojuma “*aprūpe mājās*” sniegšanas, kas gūts no 2008. līdz 2023. taksācijas gadam;
- ✓ ienākums, ko Nodarbinātības valsts aģentūra kvalificējusi par stipendijām vai atlīdzībām, kas gūts no 2010. līdz 2023. gadam;
- ✓ summas, kas izmaksātas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai (*spēkā no 2013. gada līdz 2023. gadam (ieskaitot)*);
- ✓ ES Nodarbinātības un sociālās inovācijas programmas (EaSI) līdzfinansētā projekta Nr. VS/2015/0206 “*Elastīga bērnu uzraudzības pakalpojuma nodrošināšana darbiniekiem, kas strādā nestandarta darba laiku*” ietvaros elastīgā bērnu uzraudzības pakalpojuma līdzfinansējuma veidā darbinieka gūtie ienākumi;
- ✓ darba devēja segtie darbinieku izdevumi par attālinātā darba veikšanu, ja tie nepārsniedz 30 euro mēnesī un, ja ir izpildīti likumā noteiktie nosacījumi.

7. tabulā redzami IIN būtiskākie atvieglojumi 2020.-2022. gadā.

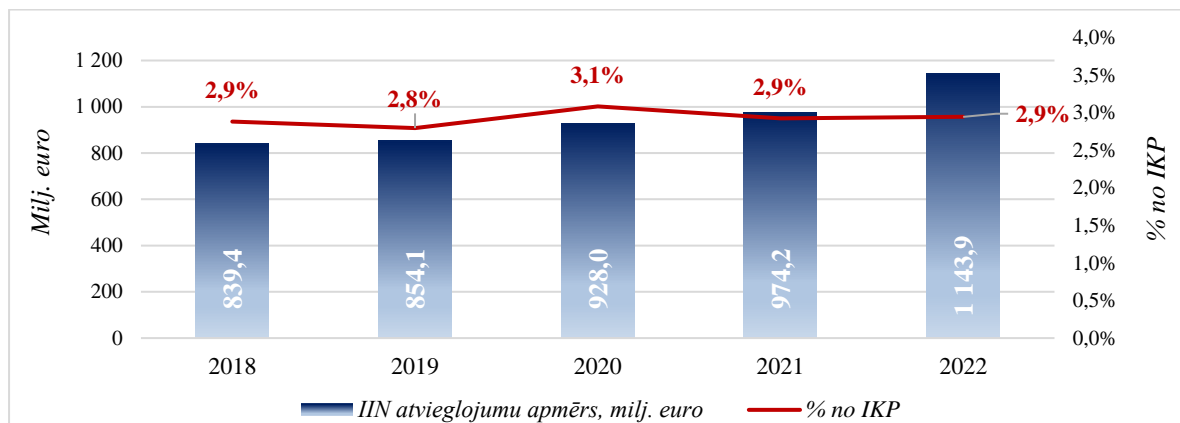
7. tabula

IIN atvieglojumi 2020. - 2022. gadā

Nr. p.k.	Nodokļa atvieglojums	2020	2021	2022	
				No 01.01. līdz 30.06.	No 01.07. līdz 31.12.
1.	Neapliekamie minimumi, euro mēnesī				
1.1.	Diferencētais neapliekamais minimums (DNM)	300	300	350	500
	- ienākums, līdz kuram tiek piemērots maksimālais DNM	500	500	500	
	- ienākums, virs kura netiek piemērots DNM	1 200	1 800	1 800	
1.2.	Pensionāra neapliekamais minimums	300	330	350	500
2.	Nodokļa atvieglojumi, euro mēnesī				
2.1.	Atvieglojums par apgādībā esošu personu	250	250	250	
2.2.	Atvieglojumi personām ar invaliditāti:				
	- personām ar I un II grupas invaliditāti	154	154	154	
	- personām ar III grupas invaliditāti	120	120	120	
2.3.	Atvieglojumi politiski represētām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem	154	154	154	
3.	Attaisnotie izdevumi				
3.1.	Par izglītību, ārstnieciskajiem pakalpojumiem, ziedojumiem un dāvinājumiem	Nepārsniedz 50% no personas gada apliekamā ienākuma, bet ne vairāk kā 600 euro gadā			
3.2.	Privātos pensiju fondos veiktās iemaksas	Nepārsniedz 10% no personas gada apliekamā ienākuma, bet ne vairāk kā 4 000 euro gadā			
3.3.	Apdrošināšanas prēmiju maksājumi, kas izdarīti atbilstoši dzīvības apdrošināšanas līgumam (ar līdzekļu uzkrāšanu)				

Avots: Likums “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”; 2017. gada 14. novembra MK noteikumi Nr. 676 “Noteikumi par neapliekamā minimuma un nodokļa atvieglojuma apmēru iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanai”, 1997. gada 8. aprīļa MK noteikumi Nr. 138 “Noteikumi par iedzīvotāju ienākuma nodokļa papildu atvieglojumiem personām ar invaliditāti, politiski represētajām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem”.

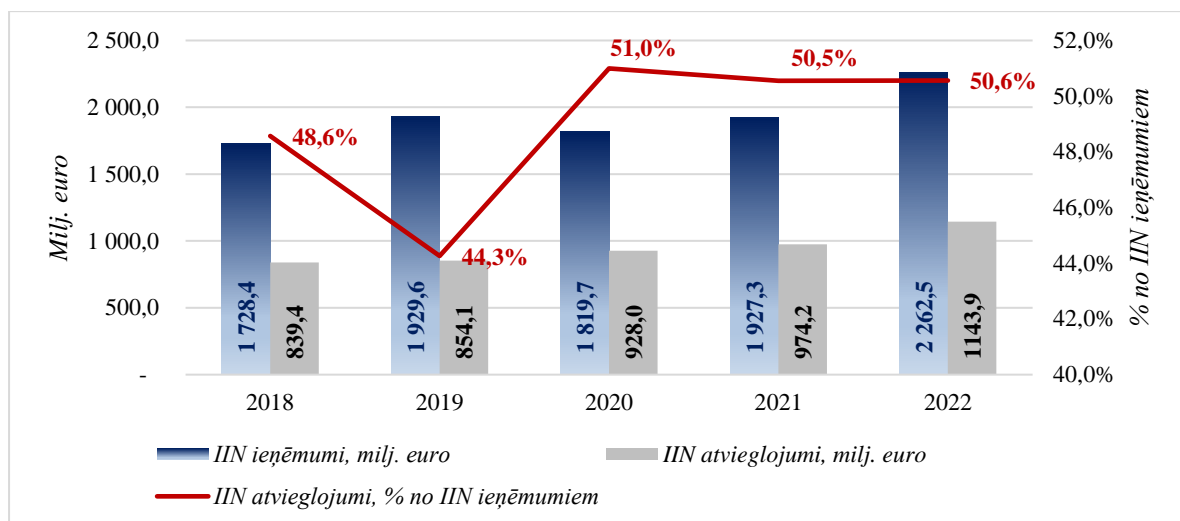
Kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas IIN atvieglojumu piemērošanas rezultātā, absolūtā izteiksmē kopš 2018. gada ir pieauguši, bet attiecībā pret IKP tie nav daudz mainījusies un veido ap 3% no IKP.

11. att. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas IIN atvieglojum piemērošanas rezultātā, 2018. - 2022. gadā, milj. euro un % no IKP

Avots: FM aprēķini uz 2023. gada novembri

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas IIN atvieglojum piemērošanas rezultātā, 2022. gadā bija **1 143,9 milj. euro**, kas veido **2,9%** no IKP un pusi jeb **50,6%** no kopējiem IIN ieņēmumiem (skat. 12. att.).

12. att. IIN ieņēmumi un valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas IIN atvieglojum piemērošanas rezultātā, 2018. - 2022. gadā, milj. euro un % no kopējiem IIN ieņēmumiem

Avots: FM aprēķini uz 2023. gada novembri

2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas IIN atvieglojumu piemērošanas rezultātā, ir palielinājušies par **17,4%** jeb par 169,6 milj. euro.

Valsts negūtie ieņēmumi ¹, kas rodas IIN atvieglojumu piemērošanas rezultātā, 2020. - 2022. gadā

Nr. p.k.	Nodokļa atvieglojums	2020	2021	2022	2022 ²	
		Milj. euro			% pret 2020. gadu	% pret 2021. gadu
	KOPĀ	928,0	974,2	1 143,9	23,3	17,4
1.	Neapliekamie minimumi, no tiem:	449,8	505,7	616,9	37,2	22,0
1.1.	Diferencētais neapliekamais minimums	114,7	141,4	182,3	59,0	28,9
1.2.	Pensionāra neapliekamais minimums	335,1	364,2	434,6	29,7	19,3
2.	Nodokļa atvieglojumi, no tiem:	166,2	172,4	173,7	4,6	0,8
2.1.	Atvieglojums par apgādībā esošu personu	143,9	150,7	153,9	6,9	2,1
2.2.	Atvieglojumi personām ar invaliditāti	20,1	19,7	18,2	-9,7	-7,8
2.3.	Atvieglojumi politiski represētām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem	2,1	2,0	1,7	-19,8	-13,8
3.	Attaisnotie izdevumi, no tiem:	50,58	54,07	51,3	1,4	-5,2
3.1.	Par izglītību, ārstnieciskajiem pakalpojumiem, ziedojumiem un dāvinājumiem	28,58	30,50	29,5	3,3	-3,2
3.2.	Iemaksas privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas prēmiju maksājumi	22,00	23,57	21,7	-1,2	-7,8
4.	Neapliekamie ienākumi, no tiem:	261,4	242,1	302,0	15,5	24,7
4.1.	Neapliekamie ienākumi līdz 3 000 euro gadā no lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas	15,6	16,6	22,5	44,6	35,7
4.2.	Neapliekamie ienākumi no atbalsta lauksaimniecībai un lauku attīstībai	18,2	14,6	19,7	8,2	34,7
4.3.	Ienākums no sava īpašuma atsavināšanas (izņemot nekustamo īpašumu)	16,2	23,9	29,3	80,7	22,4
4.4.	Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras izmaksātie pabalsti un atlīdzības	143,4	138,7	166,2	15,9	19,9
4.5.	Visa veida stipendijas	3,5	5,3	5,2	48,4	-1,9
4.6.	Apdrošināšanas atlīdzības, kuras izmaksājušas apdrošināšanas sabiedrības, atbilstoši apdrošināšanas līgumam ³	5,1	4,0	4,5	-12,6	13,3
4.7.	Papildpensijas kapitāls no privātajos pensiju fondos veikto iemaksu ieguldīšanas ⁴	7,4	4,4	9,4	27,7	116,1
4.8.	Ienākums, kas gūts aizdevuma (kredīta) saistību samazināšanas vai dzēšanas rezultātā	20,1	2,6	10,3	-48,7	297,0
4.9.	Pārējie neapliekamie ienākumi ⁵	32,0	32,1	34,9	8,9	8,7

¹ Informācija no paziņojumiem par fiziskai personai izmaksātajām summām un no iedzīvotāju iesniegtajām GID.

² Izmaiņas procentos pret iepriekšējiem gadiem rēķinātas no absolūtām summām, tāpēc tabulā, pārrēķinot šīs izmaiņas no noapaļotajām vērtībām, tās var nedaudz atšķirties.

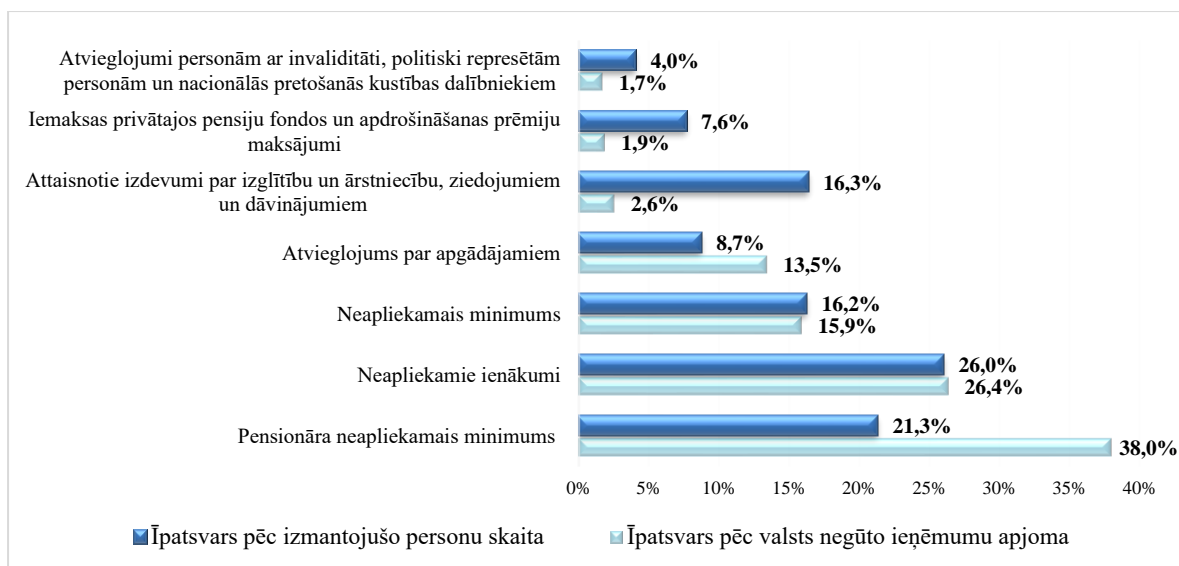
³ Apdrošināšanas atlīdzības, kuras izmaksājušas apdrošināšanas sabiedrības, un kas izmaksātas, iestājoties apdrošināšanas gadījumam.

⁴ Papildpensijas kapitāls, kas veidojies no pašas fiziskās personas vai tās laulātā, vai radnieka veiktajām iemaksām privātajos pensiju fondos atbilstoši licencētiem pensiju plāniem un izmaksāts pensiju plānu dalībniekiem.

⁵ Pārējie ar IIN neapliekamo ienākumu veidi, kas noteikti likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9. pantā, Pārejas noteikumu 44. un 52. punktā un 8. panta 15. daļa.

Avots: FM aprēķini, izmantojot VID datus uz 2023. gada septembri

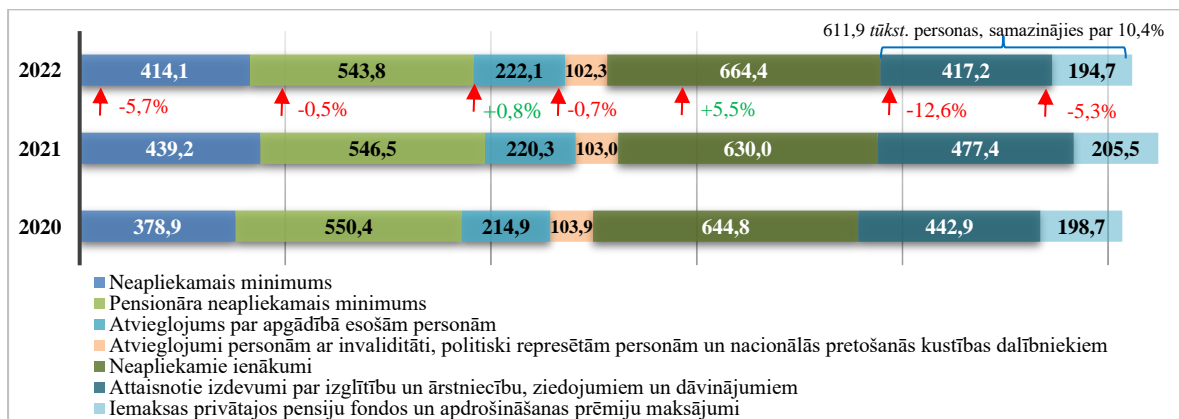
Visbūtiskākie **IIN atvieglojumi** ir pensionāra neapliekamais minimums, diferencētais neapliekamais minimums un atvieglojums par apgādībā esošu personu. 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas šo nodokļa atvieglojumu piemērošanas rezultātā, kopā veidoja 770,8 milj. euro, kas ir 67,4% no kopējās ietekmes. Arī fizisko personu skaits, kas piemērojuši minētos atvieglojumus kopumā veido ap 46,1%.

13. att. Valsts negūto ieņēmumu, kas rodas IIN atvieglojumu piemērošanas rezultātā, un fizisko personu skaita, kuras izmantojušas IIN atvieglojumus, īpatsvars 2022. gadā, %

Avots: FM aprēķini, izmantojot VID datus uz 2023. gada septembri

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas **pensionāra neapliekamā minimuma** piemērošanas rezultātā, 2022. gadā veidoja **434,6** milj. *euro* jeb **38,0%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas IIN atvieglojumu piemērošanas rezultātā. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, tie ir palielinājušies par 19,3% jeb 70,4 milj. *euro* (skat. 8. tab.), ko ietekmēja pensionāra neapliekamā minimuma paaugstināšana no 2022. gada pirmā pusgada no 330 uz 350 *euro* mēnesī, bet no otrā pusgada no 350 uz 500 *euro* mēnesī. Savukārt fiziskās personas, kas izmantoja šo atvieglojumu, 2022. gadā bija 543,8 tūkst. jeb 21,3% no kopējā analizēto IIN atvieglojumu izmantojušo personu skaita (skat. 13. un 14. att.). Tā kā 2022. gadā 60,4% no pensiju saņēmējiem¹¹ saņēma pensiju līdz 500 *euro* mēnesī, var secināt, ka daļa no pensionāriem neapliekamo minimumu nevarēja izmantot pilnā apmērā, jo viņu pensija ir mazāka par neapliekamo minimumu.

14. att. **Fizisko personu skaits****, kuras izmantojušas IIN atvieglojumus, 2020. - 2022. gadā, tūkst. personas

*Fizisko personu skaits nav summējams kopā, jo viena fiziska persona var izmantot vairākus atvieglojumus vai neapliekamos ienākumus. Jāatzīmē, ka atvieglojumu izmantojušo fizisko personu skaits ir mainīgs, jo nodokļa maksātājam ir tiesības iesniegt GID arī par trim iepriekšējiem taksācijas gadiem, kā arī iespējams iesniegt labojumus.

Avots: FM aprēķini, izmantojot VID datus uz 2023. gada septembri

¹¹ Ņemot vērā visu veidu pensijas, kas piešķirtas pēc likuma "Par valsts pensijā", kas stājās spēkā 1996. gada 1. janvārī, izņemot speciālās valsts pensijas AP deputātiem un no pamatbudžeta izmaksājamās izdienas pensijas.

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas **diferencētā neapliekamā minimuma** piemērošanas rezultātā, 2022. gadā veidoja **182,3** milj. *euro* jeb **15,9%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas IIN atvieglojumu piemērošanas rezultātā. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, tie ir palielinājušies par 28,9% jeb 40,9 milj. *euro* (*skat. 8. tab.*), ko galvenokārt ietekmēja diferencētā neapliekamā minimuma paaugstināšana no 2022. gada pirmā pusgada no 300 uz 350 *euro* mēnesī, bet no otrā pusgada no 350 uz 500 *euro* mēnesī. Fizisko persona skaits, kas izmantoja šo atvieglojumu, bija 414,1 tūkst. jeb 16,2% no kopējā analizēto IIN atvieglojumu izmantojušo personu skaita (*skat. 13. un 14. att.*).

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas **atvieglojuma par apgādībā esošu personu** piemērošanas rezultātā, 2022. gadā veidoja **153,9** milj. *euro* jeb **13,5%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas IIN atvieglojumu piemērošanas rezultātā. Arī tie 2022. gadā ir nedaudz pieauguši – par 3,1 milj. *euro* jeb 2,1%, salīdzinot ar 2021. gadu (*skat. 8. tab.*). Savukārt fizisko persona skaits, kas izmantoja šo atvieglojumu, bija 222,1 tūkst. jeb 8,7% no kopējā analizēto IIN atvieglojumu izmantojušo personu skaita (*skat. 13. un 14. att.*). Jāatzīmē, ka pēc FM aprēķiniem 2022. gadā par **34,2%** (2021. gadā 34,5%) apgādībā esošām nepilngadīgām personām nodokļu maksātāji jeb apgādnieki nevarēja pilnā apmērā izmantot šo atvieglojumu, jo viņu darba alga bija mazāka par kopējo IIN atvieglojumu summu.

Kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot **papildu atvieglojumus personām ar invaliditāti, politiski represētām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem**, 2022. gadā veidoja **19,9** milj. *euro* jeb **1,7%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas IIN atvieglojumu piemērošanas rezultātā. 2022. gadā tie, tāpat kā iepriekšējos gadus, saglabā tendenci samazināties (kopumā 2022. gadā samazinājušies attiecīgi par 7,8% un 13,8%, salīdzinot ar 2021. gadu) (*skat. 8. tab.*). Arī fizisko personu skaits, kas piemēro minētos atvieglojumus katru gadu nedaudz samazinās.

Kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas **attaisnoto izdevumu** (par izglītību un ārstniecību, ziedojumiem un dāvinājumiem, kā arī par iemaksām privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas prēmiju maksājumiem) piemērošanas rezultātā, 2022. gadā veidoja **51,3** milj. *euro* jeb **4,5%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas IIN atvieglojumu piemērošanas rezultātā. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, tie ir samazinājušies par 5,2% jeb 2,8 milj. *euro* (*skat. 8. tab.*). Samazinājumu galvenokārt ietekmēja iemaksu privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas prēmiju maksājumu samazināšanās par 8,1%. Savukārt pēc fizisko personu skaita attaisnotie izdevumi ir viens no izmantotākajiem nodokļa atvieglojumiem. 2022. gadā attaisnotos izdevumus par izglītību un ārstniecību, ziedojumiem un dāvinājumiem, kā arī par iemaksām privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas prēmiju maksājumiem, iesniedzot gada ienākuma deklarāciju, kopā deklarēja 611,9 tūkst. personu jeb 23,9% no kopējā IIN atvieglojumu izmantojušo personu skaita (*skat. 13. un 14. att.*). Jāatzīmē, ka fizisko personu skaits, kas iesniedz attaisnotos izdevumus, ir mainīgs.

Būtisku kopējo valsts negūto ieņēmumu daļu veido valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas atbrīvojot no IIN **neapliekamos ienākumus**, 2022. gadā – **302,0** milj. *euro* jeb **26,4%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas IIN atvieglojumu piemērošanas rezultātā. 2022. gadā tie ir būtiski palielinājušies – par 59,9 milj. *euro* jeb 24,7%, salīdzinot ar 2021. gadu (*skat. 8. tab.*). Fiziskās personas, kam ir deklarēti neapliekamie ienākumi, 2022. gadā veidoja 664,4 tūkst. personu jeb 26,0% no kopējā IIN atvieglojumu izmantojušo personu skaita (*skat. 13. un 14. att.*).

No kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas atbrīvojot no IIN neapliekamos ienākumus, būtisku daļu veido ar nodokli neapliekamie *valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras izmaksātie pabalsti un atlīdzības*. 2022. gadā to apmērs bija 166,2 milj. *euro* jeb vairāk kā puse vai 55,0% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem,

kas rodas no neapliekamo ienākumu atbrīvošanas no IIN. 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas neapliekot ar nodokli valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras izmaksātos pabalstus un atlīdzības, palielinājušies par 27,5 milj. *euro* jeb 19,9%, salīdzinot ar 2021. gadu.

Tāpat būtisku daļu no valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas atbrīvojot no IIN neapliekamos ienākumus, veido ar nodokli *neapliekamais ienākums līdz 3 000 euro gadā no lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas* (2022. gadā – 22,5 milj. *euro*) un *neapliekamie ienākumi no atbalsta lauksaimniecībai un lauku attīstībai* (2022. gadā – 19,7 milj. *euro*) (skat. 8. tab.). 2022. gadā kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas atbrīvojot lauksaimniecībā gūtos ienākumus no aplikšanas ar nodokli, ir palielinājušies no 33,7 milj. *euro* 2020. gadā uz 42,2 milj. *euro* 2022. gadā jeb par 25,0%, salīdzinot ar 2020. gadu. Šeit gan jāatzīmē, ka kopējais personu skaits, kas izmantojušas atvieglojumus lauksaimniekiem, ir samazinājies par 22,6%.

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas neapliekot ar nodokli *ienākumus no sava īpašuma atsavināšanas (izņemot nekustamo īpašumu)*, ir pieauguši no 16,2 milj. *euro* 2020. gadā līdz 29,3 milj. *euro* 2022. gadā jeb par 80,7%, salīdzinot ar 2020. gadu. Arī 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, novērojams šo valsts negūto ieņēmumu pieaugums – par 22,4%, turklāt arī fizisko personu skaits, kas izmanto šo atvieglojumu, ir pieaudzis par 14,9%.

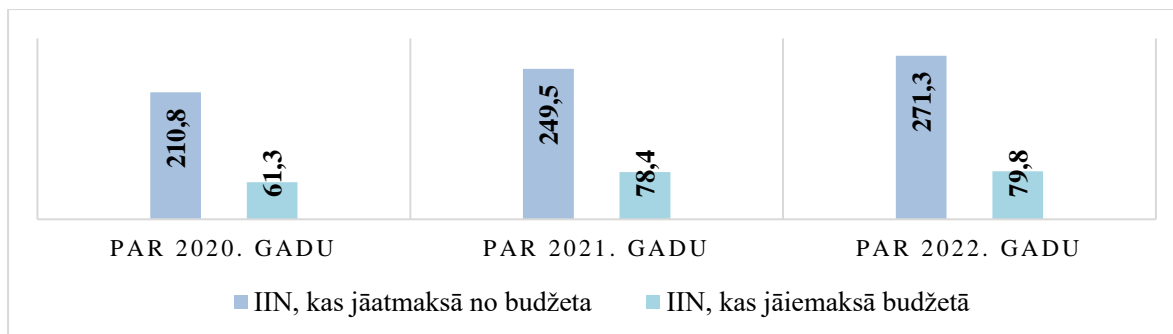
Būtiski ir palielinājušies arī valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas neapliekot ar nodokli *ienākumus, kas gūti aizdevuma (kredīta) saistību samazināšanas vai dzēšanas rezultātā*. Lai gan 2020. gadā šie valsts negūtie ieņēmumi krasi pieauga līdz 20,1 milj. *euro* jeb par 1268,1%¹², salīdzinot ar 2019. gadu, tomēr 2021. gadā parādsaistības tika dzēstas mazākā apjomā (2021. gadā, salīdzinot ar 2020. gadu, par 87,1% samazinājies gūtais ienākuma apjoms un par 69,0% samazinājies personu skaits, kas šādu ienākumu ir guvušas). Savukārt par 2022. gadu parādsaistības atkal ir dzēstas lielākā apjomā un valsts negūtie ieņēmumi ir pieauguši gandrīz četras reizes – no 2,6 milj. *euro* 2021. gadā līdz 10,3 milj. *euro* 2022. gadā. Arī personu skaits, kam dzēstas parādsaistības, salīdzinot ar 2021. gadu, pieaudzis par 90,7% – no 749 personām līdz 1 428 personām.

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas, neapliekot ar nodokli *papildpensijas kapitālu no privātajiem pensiju fondiem*, 2022. gadā ir palielinājušies par 116,1% jeb 5,1 milj. *euro*, salīdzinot ar 2021. gadu. Arī personu skaits, kas guvušas šādu ienākumu, 2022. gadā ir palielinājies par 47,5%, salīdzinot ar 2021. gadu.

No 2019. gada vērojams gan IIN atmaksu, gan piemaksu pieaugums. Pamatojoties uz iedzīvotāju iesniegtajām GID¹³ par 2022. gadu, nodoklis bija atmaksājams **271,3** milj. *euro* apmērā, kas ir par **8,7%** vairāk kā 2021. gadā. 2022. gadā nodoklis bija atmaksājams 686 tūkstošiem nodokļu maksātāju jeb vienam nodokļu maksātājam vidēji atmaksājami **395,69 euro**, kas ir par 21,7% vairāk nekā par 2021. gadu (par 2021. gadu vidēji – 325,12 *euro*). No iesniegtajām GID par 2022. gadu 77,9% veidoja GID ar deklarētu IIN pārmaksu.

¹² 2020. gada 9. jūlijā Saeima pieņēma grozījumus likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, kas ļauj bankām vienpusēji dzēst privātpersonu hipotekāro kredītu parādus, kas uzskatāmi par neatgūstamiem. Tas attiecas uz aizdevumiem, kas tika ņemti līdz 2008. gada beigām nekustamā īpašuma iegādei un kurus iedzīvotāji nevar izpildīt 2008. gada ekonomiskās lejupslīdes dēļ. Līdz ar to bankas ir dzēsušas parādsaistības saviem klientiem. 2020. gadā, salīdzinot ar 2019. gadu, banku dzēsto parādsaistību apjoms jeb gūtais ienākuma apjoms pieauga par 93 milj. *euro*.

¹³ VID dati no GID norādītājām piemaksām un atmaksām uz 02.10.2023.

15. att. **GID norādītās IIN piemaksas un atmaksas par 2020. - 2022. gadu, milj. euro**

Avots: FM aprēķini, izmantojot VID datus uz 2023. gada septembri

Savukārt IIN piemaksas 2022. gadā veidoja **79,8** milj. euro, kas ir par **1,8%** vairāk kā 2021. gadā. Iedzīvotāju skaits, kam, iesniedzot GID, veidojas IIN piemaksa par 2022. gadu, ir pieaudzis par 18,4%, salīdzinot ar 2021. gadu. No iesniegtajām GID par 2022. gadu 16,0% veidoja GID ar deklarētu IIN piemaksu. Vidēji vienam nodokļu maksātājam valsts budžetā par 2022. gadā gūtajiem ienākumiem jāiemaksā jeb jāpiemaksā **567,00 euro**, kas ir par 14,0% mazāk kā par 2021. gadu (par 2021. gadu vidēji – 659,60 euro). Nodokļu maksātājiem, iesniedzot GID, piemaksas veidojas diferencētā neapliekamā minimuma un IIN progresīvo likmju piemērošanas dēļ, kā arī veidojas no iedzīvotāju iesniegtajiem attaisnotajiem izdevumiem. Jāatzīmē, ka, sākot ar 2021. gadu, tiek piemērota norma, kas paredz VID tiesības apstiprināt nodokļa maksātāja GID pamatojoties uz VID rīcībā esošajiem datiem, ja pats maksātājs GID nav iesniedzis, bet bija pienākums to iesniegt. Līdz ar to šī norma radīja ietekmi uz piemaksu pieaugumu.

Valsts negūto ieņēmumu **prognozes**, kas rodas būtiskāko IIN atvieglojumu (diferencētā neapliekamā minimuma, pensionāra neapliekamā minimuma un atvieglojuma par apgādībā esošām personām) piemērošanas rezultātā, nākamajiem gadiem tiek aprēķinātas, ņemot vērā iepriekšējo gadu tendences atvieglojumu izmantošanā, kopējos apmērus un īpatsvaru no IKP. Valsts negūto ieņēmumu prognozes, kas rodas būtiskāko IIN atvieglojumu piemērošanas rezultātā, ietekmē arī valdības pieņemtie lēmumi par nodokļa atvieglojumu izmaiņām.

9. tabula

Valsts negūto ieņēmumu prognozes, kas rodas būtiskāko IIN atvieglojumu piemērošanas rezultātā, 2023. – 2025. gadā

Nodokļa atvieglojums	Nodokļa atvieglojuma izmaiņas, euro mēnesī		Atvieglojuma prognozētais apmērs, milj. euro ¹		
	2022	2023/2024/2025	2023	2024	2025
Maksimālais neapliekamais minimums	350/ 500²	500			
Ienākums, līdz kuram tiek piemērots maksimālais DNM	500	500	196,8	211,8	227,3
Ienākums, virs kura netiek piemērots DNM	1 800	1 800			
Pensionāra neapliekamais minimums	350/ 500²	500	475,2	501,3	528,4
Atvieglojums par apgādībā esošu personu	250	250	169,2	171,6	191,4

¹ Jāatzīmē, ka atvieglojuma ietekmes apmērs var mainīties, jo nodokļa maksātājam, iesniedzot GID, rezumējošā kārtībā tiks aprēķināts gada DNM atbilstoši nodokļa maksātāja faktiskajiem gada ienākumiem.

² 2022. gada budžeta izstrādes gaitā valdība atbalstīja lēmumu diferencēto neapliekamo minimumu paaugstināt pakāpeniski – no 2022. gada 1. janvāra līdz 30. jūnijam maksimālais diferencētais neapliekamais minimums noteikts **350 euro** mēnesī, bet no 1. jūlija – **500 euro** mēnesī, kā arī tādā pašā apmērā paaugstināts pensionāra neapliekamais minimums¹⁴.

Avots: FM aprēķini 2023. gada novembrī

¹⁴ MK 2021. gada 24. septembra ārkārtas sēdes protokols Nr. 63 1.§ “Informatīvais ziņojums “Par priekšlikumiem valsts budžeta ieņēmumiem un izdevumiem 2022. gadam un ietvaram 2022. - 2024. gadam”” 5. un 6. punkts. Saite: <https://likumi.lv/ta/id/326389-ministru-kabineta-arkartas-sedes-protokols>.

4.3. Dabas resursu nodokļa atvieglojumi

Dabas resursu nodokļa (*turpmāk – DRN*) atvieglojumi (atbrīvojumi) 2022. gadā veidoja **9,1%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā (*skat. 6. att.*).

DRN atvieglojumi (atbrīvojumi) ir svarīgs instruments vides politikas attīstības sekmēšanai un mērķu īstenošanai, sniedzot vērā ņemamu stimulu videi kaitīgu preču atkritumu un iepakojuma apsaimniekošanas sistēmas īstenošanai, tādējādi saglabājot tīrāku vidi ilgtermiņā.

DRN atvieglojumu (atbrīvojumu) sistēma ir veidota ar konkrētu mērķi – nodrošināt Latvijas saistības attiecībā uz ES direktīvu prasību izpildi atkritumu, tajā skaitā specifisku atkritumu, apsaimniekošanas jomā un īstenot paplašinātās ražotāju atbildības principa īstenošanu.

Valsts ir noteikusi no ES Direktīvām izrietošas prasības atkritumu apsaimniekošanas jomā, kuru izpildei tiek piesaistīti atbilstošo preču ražotāju un tirgotāju līdzekļi, nodrošinot principa “*piesārņotājs maksā*” īstenošanu. *Tādējādi, ja komersants nodrošina šo prasību īstenošanu un sedz ar to saistītos izdevumus, viņš nodokli nemaksā. Nodoklis ir jāmaksā tajā gadījumā, ja netiek īstenotas atbilstošās atkritumu pārstrādes un reģenerācijas prasības.* Jāatzīmē, ka ES Direktīvas atkritumu sektorā paredz ekonomisko instrumentu izmantošanu, jo tiem ir pozitīvs efekts izvirzīto mērķu sasniegšanā.

Jāņem vērā, ka nodokļa likmju apmērs veidots 2-3 reizes augstāks, nekā atbilstošo atkritumu apsaimniekošanas izmaksas, lai panāktu ražotāju un tirgotāju aktīvu iesaisti apsaimniekošanas sistēmā un atbildību par viņu darbības rezultātā radīto atkritumu apsaimniekošanas nodrošināšanu atbilstošos apmēros, īstenojot ražotāju atbildības principu, kas izriet arī no ES prasībām.

Nodokļa atvieglojumi (atbrīvojumi) ir efektīvi, jo pēdējos piecos gados ražotāja paplašinātās atbildības sistēmās apsaimnieko vairāk kā 90% no radītā iepakojuma vai videi kaitīgu preču atkritumu apjoma, kā arī normatīvajos aktos noteiktie izlietotā iepakojuma vai videi kaitīgu preču atkritumu pārstrādes un reģenerācijas mērķi, kas izriet no ES direktīvas¹⁵, tiek regulāri sasniegti.

Saskaņā ar *Dabas resursu nodokļa likumu* DRN nemaksā par:

- 1) fona piesārņojumu, ja nodokļa maksātājs attiecīgo piesārņojuma līmeni ir pierādījis ar monitoringa datiem, kurš veikts atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām;
- 2) ūdeņu lietošanu (caurplūdi) zivsaimniecības objektos, zivju audzētavās un dīķsaimniecībās;
- 3) termālo un tehnisko ūdeņu izmantošanu, kas pēc izmantošanas iesūkņēti atpakaļ ūdeņu ieguves horizontā, nemainot ūdeņu ķīmisko sastāvu (izņemot atsāļošanu);
- 4) balasta smilšu novietošanu vietējās pašvaldības noteiktajās vietās;
- 5) piesārņojuma ievadīšanu augsnes vai grunts filtrācijas slānī (absorbentā), ja attīrīšanas iekārtas projektā tā paredzēta kā piesārņojuma attīrīšanas metode;
- 6) avārijas noplūdes dēļ nelikumīgi vidē nonākušā tā piesārņojuma apjomu, kuru atbildīgā persona savākusi vai neutralizējusi saskaņā ar Valsts vides dienesta noteiktajiem termiņiem un prasībām;

¹⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 4. jūlija Direktīva 2012/19/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA); Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 6. septembra Direktīva 2006/66/EK par baterijām un akumulatoriem, un bateriju un akumulatoru atkritumiem un ar ko atceļ Direktīvu 91/157/EEK.

- 7) gruntsūdeņu līmeņa pazemināšanas procesā atsūkņētajiem ūdeņiem, ja to atsūkņēšana saistīta ar derīgo izrakteņu ieguvu;
- 8) ražošanas vajadzībām izlietotajiem ūdeņiem, ja tie pēc attīrīšanas izmantoti atkārtoti;
- 9) radioaktīvo vielu izmantošanu, kuras izmanto:
 - valsts iestādes, kuras atbilstoši savām funkcijām nodrošina:
 - radiācijas drošības un kodoldrošības uzraudzību un kontroli;
 - metroloģiju;
 - gatavību radiācijas avārijām;
 - radiometrisko kontroli uz valsts robežas;
 - kriminālprocesuālo darbību veikšanu;
 - ārstniecības iestādes, kurām šīs vielas nepieciešamas onkoloģisko, kardioloģisko un kardiokirurģisko slimību ārstēšanā un diagnostikā, mātes un bērna veselības aprūpes nodrošināšanā, nieru transplantācijā un ar HIV inficēto pacientu aprūpes nodrošināšanā atbilstoši valsts programmām, kā arī citu slimību ārstēšanā un diagnostikā;
 - radioaktīvo atkritumu apglabāšanas un pārvaldības komercsabiedrības;
 - persona, ja pirkuma līgumā ir ietvertas garantijas izlietojot jonizējošā starojuma avotu nosūtīšanai atpakaļ ražotājvalstij;
 - persona, ja šīs radioaktīvās vielas izmanto demonstrēšanai izstādēs, gadatirgos vai līdzīgos pasākumos un tās ievestas Latvijā uz laikposmu, kas nepārsniedz 30 dienas;
- 10) oglekļa dioksīda (CO₂) emisijām no stacionārajām tehnoloģiskajām iekārtām un gaisa kuģiem, kuru operatori ir iekļauti ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā, un par oglekļa dioksīda (CO₂) emisiju, kas rodas, izmantojot atjaunojamos energoresursus stacionārajās tehnoloģiskajās iekārtās;
- 11) ozona slāni noārdošu vielu izmantošanu, ja komersants atbilstoši vides aizsardzības normatīvajos aktos noteiktajām tehnoloģiskajām un vides aizsardzības prasībām ozona slāni noārdošu vielu izmanto citu ķīmisku vielu ražošanai, un ķīmiskajā pārveides procesā ozona slāni noārdoša viela pilnībā maina savu ķīmisko sastāvu.

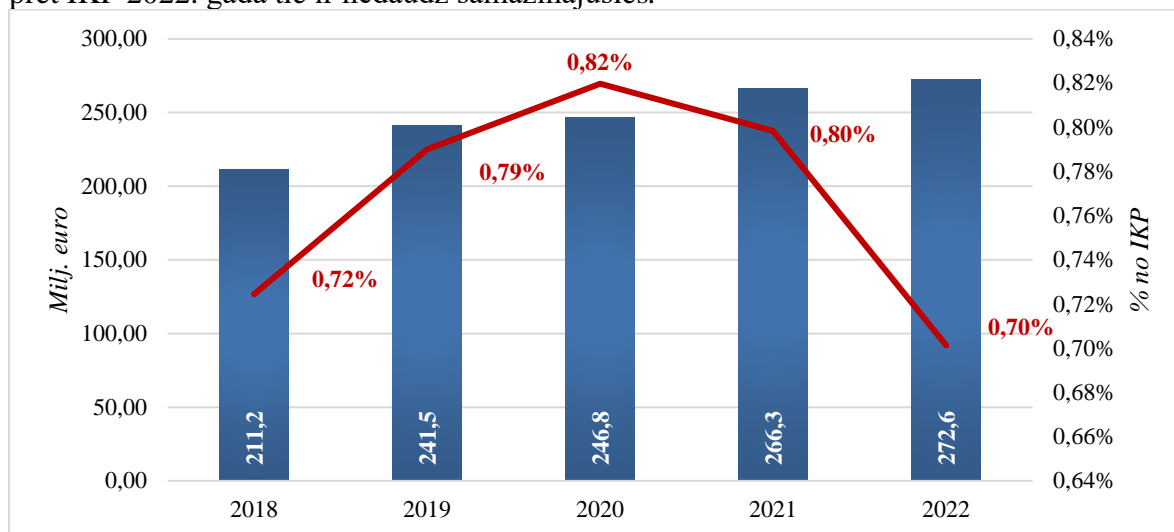
Vēl tiek piemēroti nodokļa atbrīvojumi, ievērojot specifiskus nosacījumus¹⁶, šādiem nodokļa objektiem (*detalizēti skat. pielikumā*):

- 1) par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē LR,
- 2) par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem;
- 3) par depozīta iepakojumu (*spēkā no 2022. gada 1.janvāra*)¹⁷;
- 4) par videi kaitīgām precēm.

¹⁶ Šie nodokļa atbrīvojumi ir noteikti ar mērķi motivēt komersantus nodrošināt ražotāju atbildības principa īstenošanu. Proti, komersanti, kas nodrošina apsaimniekošanas sistēmas īstenošanu, saņem atbrīvojumu no DRN samaksas, bet vienlaikus ir atbildīgi par šo produktu savākšanu, šķirošanu, pārstrādi vai reģenerāciju.

¹⁷ Atbrīvojums par iepakojuma depozītu ir stājies spēkā 2022.gada 1.janvārī un paredz piemērot atbrīvojumu no DRN tiem nodokļu maksātājiem, kuri realizē normatīvajos aktos par iepakojuma apsaimniekošanu noteiktos dzērienus depozīta iepakojumā. Nodokļu maksātājs nemaksā DRN par depozīta iepakojumu, ja tas ir noslēdzis ar depozīta sistēmas operatoru līgumu par dalību depozīta sistēmā.

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot DRN atvieglojumus (atbrīvojumus), laika posmā no 2018. gada līdz 2022. gadam absolūtos skaitļos ir palielinājušies, bet attiecībā pret IKP 2022. gadā tie ir nedaudz samazinājušies.

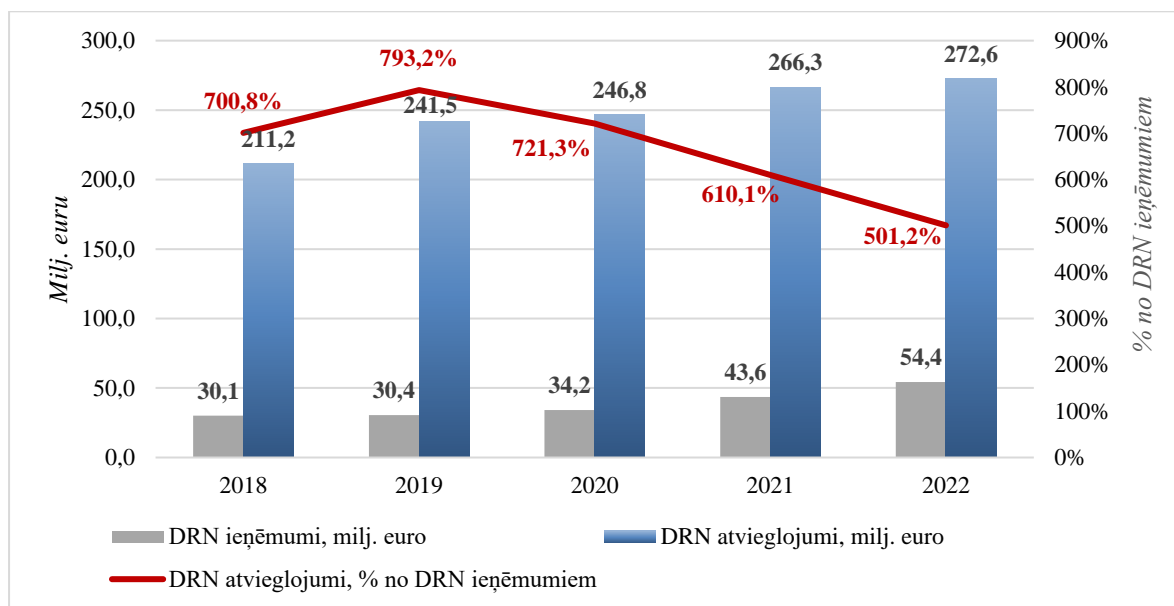

16. att. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot DRN atvieglojumus (atbrīvojumus), 2018. - 2022. gadā, milj. euro un % no IKP

Avots: FM aprēķini uz 2023. gada novembri

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot DRN atvieglojumus (atbrīvojumus), 2022. gadā bija **272,6** milj. euro, kas ir **0,70%** no IKP.

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot DRN atvieglojumus (atbrīvojumus), vidēji ir **5 reizes** lielāki nekā kopējie DRN ieņēmumi. Tomēr, kā jau minēts, nevar runāt par šādu summu kā potenciālo ieņēmumu daļu, jo, lai motivētu ražotājus un tirgotājus īstenot atbildības principu un panāktu to aktīvu iesaisti un atbildību par viņu darbības rezultātā radīto atkritumu apsaimniekošanas nodrošināšanu, nodokļa likmes ir 2-3 reizes augstākas nekā atbilstošo atkritumu apsaimniekošanas izmaksas.

17. att. DRN ieņēmumi un valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot DRN atvieglojumus (atbrīvojumus), 2018. - 2022.gadā, milj. euro un % no kopējiem DRN ieņēmumiem

**Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot DRN atvieglojumus (atbrīvojumus),
2020. - 2022. gadā¹**

Nr. p.k.	Nodokļa atbrīvojumi	2020	2021	2022	2022 ²	
		Milj. euro			% pret 2020. gadu	% pret 2021. gadu
	KOPĀ, no tā:	246,8	266,3	272,6	10,5	2,4
1.	Par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē Latvijas Republikā	0,7	0,4	1,0	36,4	137,5
2.	Par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem, no tā:	136,1	146,3	144,4	6,1	-1,3
2.1.	No stikla izejmateriāliem	29,0	30,2	22,0	-24,0	-27,1
2.2.	No plastmasas izejmateriāliem, t.sk., oksonoārdāmās plastmasas	49,9	53,7	46,5	-6,9	-13,5
2.3.	No metāla izejmateriāliem	12,7	13,5	11,2	-12,1	-17,2
2.4.	No koksnes, papīra un kartona vai citu dabisko šķiedru un bioplastmasas izejmateriāliem	35,0	38,0	37,9	8,4	-0,1
2.5.	Plastmasas maisiņi	7,2	8,0	8,2	14,2	2,7
2.6.	No polistirola izejmateriāliem	2,2	2,9	2,5	15,0	-12,3
2.7.	Par depoziāta iepakojumu, t.sk.:			16,0	-	-
	2.7.1. No stikla izejmateriāliem			6,9	-	-
	2.7.2. No plastmasas izejmateriāliem			7,2	-	-
	2.7.3. No metāla izejmateriāliem			1,9	-	-
3.	Par videi kaitīgām precēm, no tām.:	110,0	119,5	127,2	15,6	6,4
3.1.	Smērēlļas un eļļas filtri	2,9	2,9	3,1	7,4	5,5
3.2.	Svinu saturoši elektriskie akumulatori	3,3	4,2	4,0	21,3	-5,5
3.3.	Galvaniskie elementi un galvaniskās baterijas	4,6	4,7	5,2	13,0	9,8
3.4.	Elektriskie akumulatori (Ni-Cd, Fe-Ni) un citi elektriskie akumulatori	3,4	4,4	5,7	66,7	29,5
3.5.	Visu veidu riepas	10,6	13,4	13,2	24,6	-1,6
3.6.	Elektriskās un elektroniskās iekārtas:	85,3	89,9	96,1	12,7	6,9
	1. kategorija. Temperatūras maiņas iekārtas	13,6	13,6	13,6	-0,3	-0,1
	2. kategorija. Ekrāni, monitori un iekārtas ³	10,6	9,8	8,2	-22,6	-16,1
	3. kategorija. Spuldzes	2,3	2,6	2,1	-10,9	-20,2
	4. kategorija. Liela izmēra iekārtas ⁴	37,6	42,6	49,2	30,8	15,7
	5. kategorija. Maza izmēra iekārtas ⁵	18,3	18,5	19,8	8,6	7,2
	6. kategorija. Mazas informācijas tehnoloģiju un telekomunikāciju iekārtas ⁶	2,8	2,8	3,2	13,1	11,9

¹ Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot DRN atvieglojumus (atbrīvojumus), aprēķināti atbilstoši Dabas resursu nodokļa likuma 7., 8. un 9.panta nosacījumiem, t.i., par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē Latvijas Republikā, par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem un videi kaitīgām precēm. Savukārt valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot Dabas resursu nodokļa likuma 5., 6., 10. un 11.pantu (par dabas resursu lietošanu, radioaktīvo vielu un ozona slāni noārdošu vielu izmantošanu, kā arī oglekļa dioksīda emisijām), netiek rēķināti jo likumā minētajiem objektiem netiek piemērots atbrīvojums no DRN samaksas, bet gan norādīts, kādos gadījumos DRN nav piemērojams.

² Izmaiņas procentos pret iepriekšējiem gadiem rēķinātas no absolūtām summām, tāpēc tabulā, pārreķinot šīs izmaiņas no noapaļotajām vērtībām, tās var nedaudz atšķirties.

³ Iekārta, kuras ekrāna virsmas laukums ir lielāks par 100 cm².

⁴ Liela izmēra iekārtas (vismaz viens ārējais izmērs pārsniedz 50 cm), tai skaitā mājāsaimniecības preces, IT un telesakaru iekārtas, patērētāju iekārtas, gaismekļi, skaņas vai attēlus demonstrējošas iekārtas, mūzikas ierīces, elektriski un elektroniski instrumenti, rotaļlietas, izklaides un sporta aprīkojums, medicīnas ierīces, monitoringa un kontroles instrumenti, tirdzniecības automāti, ierīces elektriskās strāvas ražošanai un citas iekārtas (izņemot likuma 6.pielikuma 1., 2. un 3.kategorijā ietilpstošās iekārtas).

⁵ Maza izmēra iekārtas (neviens ārējais izmērs nepārsniedz 50 cm), tai skaitā mājāsaimniecības preces, plaša patēriņa audiovizuālas iekārtas, gaismekļi, skaņas vai attēlus demonstrējošas iekārtas, mūzikas ierīces, elektriski un elektroniski instrumenti, rotaļlietas, izklaides un sporta aprīkojums, medicīnas ierīces, monitoringa un kontroles instrumenti, automatiskie sadalītāji, ierīces elektriskās strāvas ražošanai un citas iekārtas (izņemot likuma 6.pielikuma 1., 2., 3. un 6.kategorijā ietilpstošās iekārtas).

⁶ Iekārtai neviens ārējais izmērs nepārsniedz 50 cm.

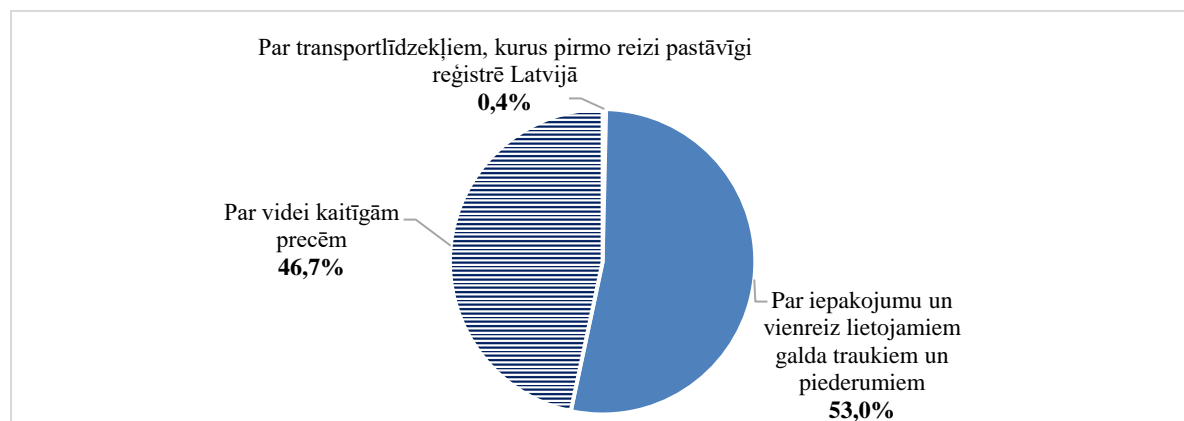
Avots: VARAM dati uz 2023. gada augustu

Salīdzinājumā ar 2021. gadu, kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot DRN atvieglojumus (atbrīvojumus), 2022. gadā ir palielinājušies par 6,3 milj. *euro* jeb 2,4%.

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot DRN atbrīvojumu *par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem*, 2022. gadā bija **144,4 milj. *euro***, kas, salīdzinot ar 2021. gadu, ir samazinājušies par 1,9 milj. *euro* jeb 1,3%. Lai gan no 2019.gada atbrīvojums vairs netiek piemērots vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem, kas izgatavoti no plastmasas un to kompozītmateriāliem, tomēr joprojām liela daļa pārtikas tiek fasēta un pildīta plastmasas iepakojumā. Pie tam no 2022. gada 1. janvāra stājies spēkā atbrīvojums arī par depoizīta iepakojumu.

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot DRN atbrīvojumu *par videi kaitīgām precēm*, 2022. gadā veidoja **127,2 milj. *euro***, kas, salīdzinot ar 2021. gadu, ir palielinājušies par 7,7 milj. *euro* jeb 6,4%. Salīdzinot dinamikā secināms, ka valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot atbrīvojumu par videi kaitīgām precēm, ik gadu pieaug, taču tā pieauguma temps ir mazinājies.

2022. gadā no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot DRN atbrīvojumus, **53,0%** veidoja atbrīvojums *par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem* un **46,7%** atbrīvojums *par videi kaitīgām precēm*.

18. att. Valsts negūto ieņēmumu, kas rodas piemērojot DRN atvieglojumus (atbrīvojumus), procentuālais sadalījums 2022. gadā

Avots: FM aprēķini uz 2022. gada novembri

Valsts negūto ieņēmumu, kas rodas piemērojot DRN atvieglojumus (atbrīvojumus), prognozes nākamajiem gadiem aprēķina Valsts Vides dienests. Jāpiebilst, ka 2023.gadā attiecībā uz DRN likmēm nav pieņemti grozījumi, kas varētu ietekmēt valsts negūto ieņēmumu, kas rodas piemērojot DRN atvieglojumus (atbrīvojumus), prognozes.

11. tabula

Valsts negūto ieņēmumu, kas rodas piemērojot DRN atvieglojumus (atbrīvojumus), prognozes 2023. - 2025. gadā, milj. *euro*

Nodokļa atbrīvojums	2023	2024	2025
DRN atbrīvojumi, % no IKP	0,71%	0,73%	0,76%
DRN atbrīvojumi, no tā:	306,1	334,6	366,6
1. Par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē Latvijas Republikā	1,1	1,1	1,1
2. Par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem, t.sk.	158,8	172,6	188,5
<i>Par depoizīta iepakojumu</i>	17,5	17,2	17,6
3. Par videi kaitīgām precēm	146,3	160,9	177,0

Avots: VVD prognozes uz 2023. gada augustu

4.4. Akcīzes nodokļa atvieglojumi

Akcīzes nodokļa (*turpmāk – AN*) atvieglojumi 2022. gadā veidoja **7,5%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā (*skat. 6. att.*).

Viens no AN mērķiem ir ierobežot to preču patēriņu, kas ir kaitīgas apkārtējai videi un cilvēku veselībai, kā arī nodrošināt ieņēmumus valsts budžetā. AN tiek piemērots alkoholiskajiem dzērieniem, tabakas izstrādājumiem, dabasgāzei, naftas produktiem, elektroniskajās smēķēšanas ierīcēs izmantojamam šķidrumsam, kā arī tā sastāvdaļām, tabakas aizstājējproduktiem, cukuru saturošiem bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai. Tā kā AN kā patēriņa nodoklis ES kopējā tirgū var būtiski ietekmēt konkurences apstākļus starp dalībvalstīm, tad **ES tiek reglamentēti nosacījumi AN piemērošanai šādām preču grupām:** naftas produktiem, dabasgāzei, alkoholiskajiem dzērieniem un tabakas izstrādājumiem. AN harmonizācija ir attiecināta uz nodokļa minimālo likmju noteikšanu, apliekamo preču struktūras saskaņošanu, šo preču aprites un nodokļa maksāšanas kārtības saskaņošanu.

AN atvieglojumi tiek piemēroti akcīzes precēm, ja tās neatbilst AN piemērošanas mērķim, piemēram, spirtam vai spirtu saturošiem produktiem, kas izmantojami medicīnā, ražošanā un zinātniskiem pētījumiem. Tāpat atbrīvojumi tiek piemēroti akcīzes precēm (izņemot naftas produktus), kuras nodotas patēriņam uz vietas kuģos un gaisakuģos, kas nodrošina starptautiskos pārvadājumus, kā arī akcīzes precēm, kuras piegādātas diplomātiem un starptautiskām organizācijām. Lai atbalstītu reģionus, mazajām alkoholisko dzērienu darītavām AN likme tiek piemērota 50% apmērā. Tiek piemēroti arī AN atvieglojumi naftas produktiem un dabasgāzei, kas tiek izmantota lauksaimniecībā un rūpnieciskās ražošanas procesos.

Saskaņā ar likumu “*Par akcīzes nodokli*” un likumu “*Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās*” akcīzes precēm 2022. gadā tiek piemērotas šādas AN **samazinātās likmes** (*detalizētāk skat. pielikumā*):

1) alkoholiskajiem dzērieniem, tajā skaitā:

- 1.1) *alum, kas saražots patstāvīgajā mazajā alus darītavā* (par vienā kalendāra gadā saražotajiem 10 000 hektolitriem), piemēro likmi **50%** apmērā no AN likmes alum;
- 1.2) *alum, kas saražots un ievests no citas dalībvalsts patstāvīgās mazās alus darītavas* (par vienā kalendāra gadā ievestajiem 10 000 hektolitriem), piemēro likmi **50%** apmērā no AN likmes alum (***spēkā no 2022. gada 1. jūlija***);
- 1.3) *vīnam, kas saražots mazajā alkoholisko dzērienu darītavā* (par vienā kalendāra gadā saražotajiem 150 hektolitriem) vai *patstāvīgajā vidējā alkoholisko dzērienu darītavā* (par vienā kalendāra gadā saražotajiem 100 hektolitriem), piemēro likmi **50%** apmērā no AN likmes vīnam (***spēkā no 2022. gada 1. jūlija***);
- 1.4) *vīnam, kas saražots un ievests no citas dalībvalsts patstāvīgās mazās vīna darītavas* (par vienā kalendāra gadā ievestajiem 100 hektolitriem), piemēro likmi **50%** apmērā no AN likmes vīnam (***spēkā no 2022. gada 1. jūlija***);
- 1.5) *raudzētajiem dzērieniem, kas saražoti mazajā alkoholisko dzērienu darītavā* (par vienā kalendāra gadā saražotajiem 150 hektolitriem) vai *patstāvīgajā vidējā alkoholisko dzērienu darītavā* (par vienā kalendāra gadā saražotajiem 1500 hektolitriem), piemēro likmi **50%** apmērā no AN likmes raudzētajiem dzērieniem (***spēkā no 2022. gada 1. jūlija***);

- 1.6) *raudzētajiem dzērieniem, kas saražoti un ievesti no citas dalībvalsts patstāvīgās mazās raudzēto dzērienu darītavas (par vienā kalendāra gadā ievestajiem 1 500 hektolitriem), piemēro likmi 50% apmērā no AN likmes vīnam (spēkā no 2022. gada 1. jūlija);*
 - 1.7) *starpproduktiem, kas saražoti mazajā alkoholisko dzērienu darītavā (par vienā kalendāra gadā saražotajiem 10 hektolitriem) vai patstāvīgajā vidējā alkoholisko dzērienu darītavā (par vienā kalendāra gadā saražotajiem 80 hektolitriem), piemēro likmi 50% apmērā no AN likmes starpproduktiem (spēkā no 2022. gada 1. jūlija);*
 - 1.8) *citās ES dalībvalstīs patstāvīgajās mazajās starpproduktu darītavās saražotajiem un kalendāra gadā ievestajiem starpproduktiem (par vienā kalendāra gadā ievestajiem 80 hektolitriem), piemēro likmi 50% apmērā no AN likmes vīnam (spēkā no 2022. gada 1. jūlija);*
 - 1.9) *pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem, kas saražoti mazajās alkoholisko dzērienu darītavās (par vienā kalendāra gadā saražotajiem 1 000 litriem absolūtā spirta), kā arī citās ES dalībvalstīs mazajās alkoholisko dzērienu darītavās saražotajiem un kalendāra gadā ievestajiem pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem (par vienā kalendāra gadā saražotajiem 1 000 litriem absolūtā spirta), piemēro likmi 50% apmērā no pārējo alkoholisko dzērienu likmes;*
- 2) **naftas produktiem**, tajā skaitā:
- 2.1) *iezīmētiem (marķētiem) naftas produktiem¹⁸, tajā skaitā tādiem naftas produktiem, kuriem pievienota biodīzeļdegviela, kas pilnībā iegūta no biomasas vai parafinizēta dīzeļdegviela, kas iegūta no biomasas¹⁹, ja tos izmanto par kurināmo siltuma ieguvei apkurē, sadedzināšanas iekārtās vai siltuma enerģijas ieguvei produkcijas ražošanas (pārstrādes) tehnoloģiskajā procesā – nodokli aprēķina pēc likmes 60 euro par 1 000 litriem (likme spēkā no 2021. gada 1. jūlija.; līdz 2021. gada 31.jūnijam – 56,91 euro par 1 000 litriem);*
 - 2.2) *iezīmētai (marķētai) biodīzeļdegvielai, kas pilnībā iegūta no biomasas, un parafinizētai dīzeļdegvielai, kas iegūta no biomasas, ja to izmanto par kurināmo – 21 euro par 1 000 litriem (likme spēkā no 2021. gada 1. jūlija.; līdz 2021. gada 31.jūnijam likme – 21,34 euro par 1 000 litriem²⁰);*
 - 2.3) *iezīmētiem (marķētiem) naftas produktiem¹⁸, tajā skaitā tādiem naftas produktiem, kuriem pievienota biodīzeļdegviela, kas pilnībā iegūta no biomasas vai parafinizēta dīzeļdegviela, kas iegūta no biomasas¹⁹, kurus licencēta kapitālsabiedrība, zonas kapitālsabiedrība, zonas pārvalde vai brīvostas pārvalde brīvās zonas teritorijā izmanto stacionārās iekārtās, celtnos un citos tamlīdzīgos objektos, iekārtās, kuras tiek izmantotas celtniecības darbos tikai brīvās zonas teritorijā un tehnikā, kas pēc savas konstrukcijas nav paredzēta satiksmei pa koplietošanas ceļiem – 60 euro par 1 000 litriem (likme spēkā no 2021. gada 1. jūlija.; līdz 2021. gada 31.jūnijam – 56,91 euro par 1 000 litriem);*

¹⁸ *Iezīmēta (marķēta) dīzeļdegviela, petroleja vai degviellejā (kuras kolorimetriskais indekss ir mazāks par 2,0 un kinemātiskā viskozitāte 50°C ir mazāka par 25 mm²/s), kā arī to aizstājējproduktiem un komponentiem.*

¹⁹ *Tiesību normas redakcija attiecībā uz pievienoto biodīzeļdegvielu, kas pilnībā iegūta no biomasas, vai parafinizēto dīzeļdegvielu, kas iegūta no biomasas, spēkā no 2021. gada 1. jūlija*

²⁰ *Līdz 31.06.2021. likmi – 21,34 euro par 1 000 litriem, piemēroja iezīmētai petrolejai, dīzeļdegvielai, degviellejai, tās aizstājējproduktiem un komponentiem, ja minēto naftas produktu sastāvā vismaz 5% no kopējā produktu daudzuma veidoja rapšu sēklu eļļa vai no rapšu sēklu eļļas iegūta biodīzeļdegviela.*

- 2.4) iezīmētai (marķētai) biodīzeļdegvielai, kas pilnībā iegūta no biomasas, un parafinizētai dīzeļdegvielai, kas iegūta no biomasas, *kurus licencēta kapitālsabiedrība, zonas kapitālsabiedrība, zonas pārvalde vai brīvostas pārvalde brīvās zonas teritorijā izmanto stacionārās iekārtās, ceļņos un citos tamlīdzīgos objektos, iekārtās, kuras tiek izmantotas celtniecības darbos tikai brīvās zonas teritorijā un tehnikā, kas pēc savas konstrukcijas nav paredzēta satiksmei pa koplietošanas ceļiem – 21 euro par 1 000 litriem (likme **spēkā no 2021. gada 1. jūlija**; līdz 2021. gada 31.jūnijam likme – 21,34 euro par 1 000 litriem²⁰);*
- 2.5) iezīmētai (marķētai) dīzeļdegvielai, arī tādai dīzeļdegvielai (gāzeļļai), kurai ir pievienota biodīzeļdegviela, kas pilnībā iegūta no biomasas, vai parafinizētai dīzeļdegvielai, kas iegūta no biomasas, *kuru izmanto lauksaimniecībā²¹ – piemēro AN likmi 15% apmērā no dīzeļdegvielas nodokļa likmes (62,1 euro par 1 000 litriem);*
- 2.6) naftas gāzēm un pārējiem gāzveida ogleņūdeņražiem, *ja tos piegādā personām, kuras tos izmanto par kurināmo vai gāzes krāsnīs un citās iekārtās, nevis par degvielu – piemēro AN likmi 0 euro par 1 000 kilogramiem;*
- 3) dabasgāzei, kuru izmanto par kurināmo AN likme - 0,55 euro par vienu megavatstundu (MWh) pēc augstākās siltumspējas:**
- 3.1) rūpnieciskās ražošanas un citos ar ražošanu saistītos procesos, lauksaimniecības izejvielu pirmapstrādes tehnoloģisko iekārtu darbināšanai un tehnoloģiski nepieciešamā klimata nodrošināšanai rūpnieciskās ražošanas un lauksaimniecības izejvielu pirmapstrādes telpās;
- 3.2) lauksaimniecībā izmantojamās zemes segto platību (siltumnīcu) siltumapgādei (**spēkā no 2020. gada 1. maija, pirms tam bija piemērots atbrīvojums**);
- 3.3) rūpniecisko mājputnu novietņu (kūts) un inkubatoru siltumapgādei (**spēkā no 2020. gada 1. maija, pirms tam bija piemērots atbrīvojums**).

AN atbrīvojumi

Saskaņā ar likumu “Par akcīzes nodokli” 2022. gadā tiek piemēroti AN atbrīvojumi šādām akcīzes precēm (*detalizētāk skat. pielikumā*):

- 1) alkoholiskajiem dzērieniem un citiem spirtu saturošiem produktiem (*11 atbrīvojumu veidi*);
- 2) tabakas izstrādājumiem un pēc izmantošanas mērķa līdzīgiem produktiem (*5 atbrīvojumu veidi*);
- 3) naftas produktiem (*9 atbrīvojumu veidi*);
- 4) bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai (*5 atbrīvojumu veidi*);
- 5) dabasgāzei (*3 atbrīvojumu veidi*).

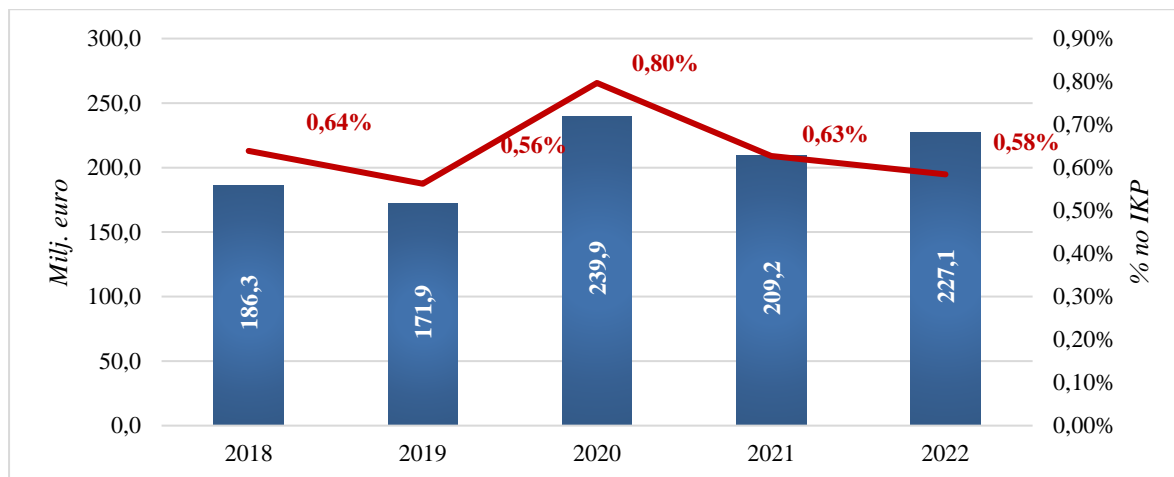
²¹ Dīzeļdegvielas daudzums tiek noteikts uz 1 hektāru atkarībā no audzējamās kultūras:

- augkopībai – 100 litri;
- augļkopībai, ogulājiem un dārzeņkopībai – 130 litri;
- zālāju platībai, ja tiek nodrošināts minimālais lauksaimniecības dzīvnieku blīvums vismaz 0,5 nosacītās liellopu vienības uz 1 hektāru (bioloģiskajās saimniecībās blīvums vismaz 0,4 nosacītās liellopu vienības uz 1 hektāru), – 130 litri;
- zālāju platībai dzīvnieku barības ražošanai – 60 litri;
- zemei zem zivju dīķiem – 60 litri;
- citām kultūrām un platībām – 60 litri.

Papildus AN atbrīvojumi tiek piemēroti akcīzes precēm, kas tiek piegādātas diplomātiem un starptautiskām organizācijām, kā arī tiek piemēroti citi atbrīvojumi (*detalizētāk skat. pielikumā*).

Pie atbrīvojumiem pieskaitāmas MK 2005. gada 30. augusta noteikumos Nr. 662 "Akcīzes preču aprites kārtība" noteiktās pieļaujamās zuduma normas akcīzes precēm, kas zudušas ražošanas, apstrādes, pārstrādes, uzglabāšanas, fasēšanas, pārvietošanas vai naftas produktu sajaukšanas laikā, kad piemērota atliktā nodokļa maksāšana.

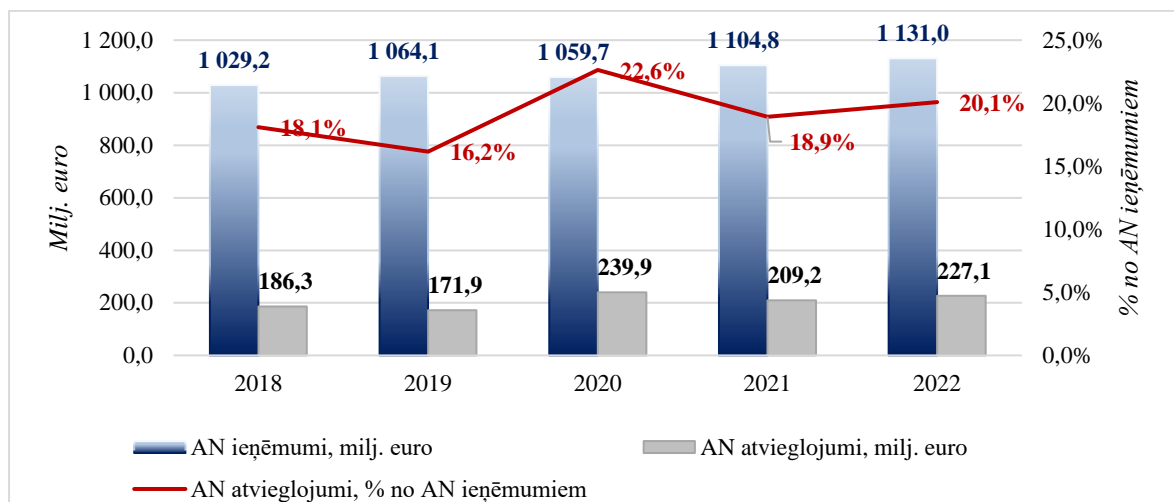
Laika periodā no 2018. līdz 2022. gadam valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN atvieglojumus (samazinātās likmes un atbrīvojumus), gan absolūtā summā, gan attiecībā pret IKP ir mainīgi.

19. att. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN atvieglojumus (samazinātās likmes un atbrīvojumus), 2018. - 2022. gadā, milj. euro un % no IKP

Avots: FM aprēķini uz 2023. gada novembri

Aprēķinātie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN atvieglojumus (samazinātās likmes un atbrīvojumus), 2022. gadā bija **227,1 milj. euro**, kas ir **20,1%** no kopējiem AN ieņēmumiem (*skat. 20.att.*).

20. att. AN ieņēmumi un valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN atvieglojumus (samazinātās likmes un atbrīvojumus), 2018. - 2022.gadā, milj. euro un % no kopējiem AN ieņēmumiem

Avots: FM aprēķini uz 2023. gada novembri

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN atvieglojumus (samazinātās likmes un atbrīvojumus), 2020. - 2022. gadā

Nr. p.k.	Nodokļa atvieglojums	2020	2021	2022	2022*	
		Milj. euro			% pret 2020. gadu	% pret 2021. gadu
	KOPĀ, no tā:	239,9	209,2	227,1	-5,3	8,6
1.	Samazinātās AN likmes	74,7	72,1	86,7	16,1	20,3
1.1.	Naftas produktiem	71,5	68,7	83,8	17,3	22,0
1.2.	Alkoholiskajiem dzērieniem	2,3	2,4	2,2	-4,0	-6,6
1.3.	Dabaszgāzei	0,9	1,0	0,7	-25,5	-33,3
2.	Atbrīvojumi	165,2	137,1	140,4	-15,0	2,4
2.1.	Alkoholiskajiem dzērieniem un citiem spirtu saturošiem produktiem	129,5	92,3	80,9	-37,6	-12,3
2.2.	Naftas produktiem	30,9	40,1	55,0	77,9	37,2
2.3.	Tabakas izstrādājumiem	2,6	2,6	2,6	0,0	0,5
2.4.	Dabaszgāzei	1,4	1,4	1,1	-18,2	-19,6
2.5.	Bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai	0,7	0,6	0,7	-2,2	4,8

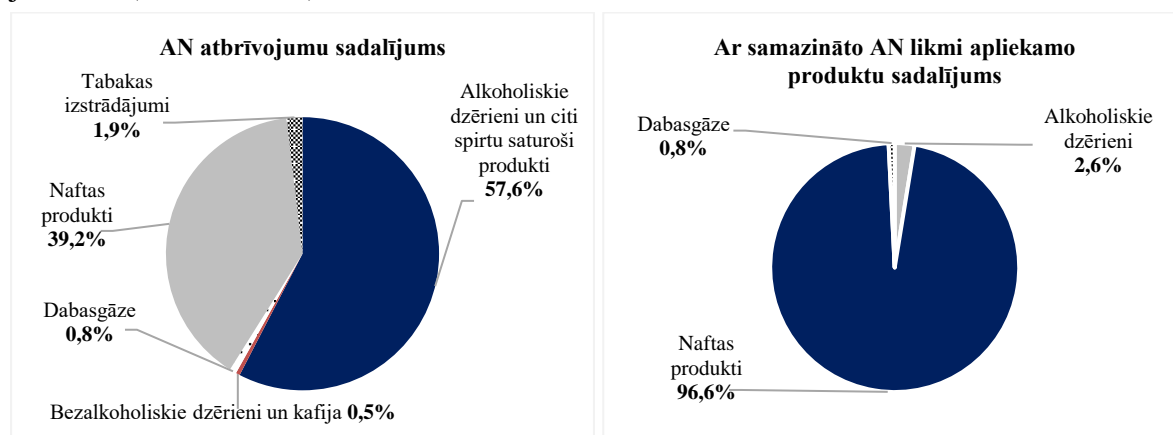
* Izmāņas procentos pret iepriekšējiem gadiem rēķinātas no absolūtām summām, tāpēc tabulā, pārrēķinot šīs izmaiņas no noapaļotajām vērtībām, tās var nedaudz atšķirties.

Avots: FM aprēķini, izmantojot VID datus un AN deklarācijas uz 2023. gada novembri

Kopējā valsts negūto ieņēmumu, kas rodas piemērojot AN atvieglojumus (samazinātās likmes un atbrīvojumus), dinamika ir nevienmērīga. Kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN atvieglojumus, 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, ir palielinājušies par 17,9 milj. euro jeb 8,6%, taču salīdzinot ar 2020. gadu, tie ir samazinājušies par 12,8 milj. euro jeb 5,3%. Straujākas valsts negūto ieņēmumu svārstības dinamikā veido atvieglojumi, kas piemēroti naftas produktiem.

No kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN atvieglojumus (samazinātās likmes un atbrīvojumus), lielāko daļu veido valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot **AN atbrīvojumus** – 2022. gadā **61,8%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem.

2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumus, bija **140,4** milj. euro. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, tie ir palielinājušies par 3,3 milj. euro jeb 2,4% (skat. 13. tab.).

21. att. Valsts negūto ieņēmumu, kas rodas piemērojot AN atvieglojumus (atbrīvojumus un samazinātās likmes), procentuālais sadalījums 2022. gadā

Avots: FM aprēķini uz 2023. gada novembri

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumus, 2020. - 2022. gadā

Nr. p.k.	Nodokļa atbrīvojums	2020	2021	2022	2022 ¹	
		Milj. euro			% pret 2020. gadu	% pret 2021. gadu
	KOPĀ atbrīvojumi, no tū:	165,2	137,1	140,4	-15,0	2,4
1.	Alkoholiskajiem dzērieniem un citiem spirtu saturošiem produktiem	129,5	92,3	80,9	-37,6	-12,3
1.1.	Denaturēts spirts ²	82,1	81,1	71,2	-13,2	-12,2
1.2.	Medicīnas un veterinārmedicīnas vajadzībām paredzētais spirts	0,3	0,2	0,2	-47,7	-30,1
1.3.	Uztura bagātinātāji, kuri satur spirtu	0,1	0,0	0,0	-57,5	35,4
1.4.	Spirts (ja nevar izmantot denaturētu spirtu)	31,1	1,5	1,5	-95,2	0,3
1.5.	Pārējie alkoholiskie dzērieni, kas nodoti patēriņam diplomātiem, starptautiskām organizācijām, gaisa kuģiem un kuģiem, kas veic starptautisku pārvadājumus	0,3	0,2	0,2	-32,1	-8,4
1.6.	Pielaujamie alkoholisko dzērienu zudumi ³	1,7	2,5	3,9	130,1	57,2
2.	Naftas produktiem	30,9	40,1	55,0	77,9	37,2
2.1.	Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto citiem mērķiem, nevis par degvielu vai kurināmo	3,5	6,3	3,8	8,7	-39,4
2.2.	Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto gaisakuģi, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai un izklaidei ³	22,7	29,0	46,6	105,1	60,8
2.3.	Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto kuģi, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai un izklaidei ⁴	3,9	3,9	3,5	-10,4	-10,4
2.4.	Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto elektroenerģijas ražošanai vai kombinētās iekārtās, kas ražo elektroenerģiju un siltumenerģiju	0,5	0,6	0,7	38,8	23,5
2.5.	Pielaujamie naftas produktu zudumi ⁵	0,2	0,2	0,3	62,4	59,7
3.	Dabaszāzei	1,4	1,4	1,1	-18,2	-19,6
3.1.	Dabaszāze, kuru izmanto citiem mērķiem, nevis par degvielu vai kurināmo	0,4	0,5	0,4	13,3	-4,0
3.2.	Dabaszāze, kuru izmanto divējādi, ja to izmanto gan par kurināmo, gan citiem mērķiem, kas nav izmantošana par degvielu vai kurināmo ⁶	0,0	0,0	0,0	23,5	-21,0
3.3.	Dabaszāze, kuru izmanto mineraloģiskiem procesiem	0,9	1,0	0,7	-20,3	-27,0
3.4.	Dabaszāze, kuru izmanto lauksaimniecībā izmantojamās zemes segto platību (siltumnīcu) siltumapgādei	0,1	Tiek piemērota samazinātā likme		-	-
3.5.	Dabaszāze, kuru izmanto rūpniecisko māju putnu novietņu (kūts) un inkubatoru siltumapgādei	0,1			-	-
4.	Tabakas izstrādājumiem	2,6	2,6	2,6	0,0	0,5
4.1.	Tabakas izstrādājumi, kas piegādāti kuģiem un gaisakuģiem, kas veic starptautiskus pārvadājumus ⁷	2,5	2,5	2,5	1,1	0,5
4.2.	Tabakas izstrādājumi, kas piegādāti diplomātiem un starptautiskām organizācijām	0,1	0,1	0,1	-40,9	-21,4
5.	Bezalkoholiskiem dzērieniem un kafijai	0,7	0,6	0,7	-2,2	4,8

¹ Izmaiņas procentos pret iepriekšējiem gadiem rēķinātas no absolūtām summām, tāpēc tabulā, pārreķinot šīs izmaiņas no noapaļotajām vērtībām, tās var nedaudz atšķirties.

- ² Uzskaitīts denaturēts spirts saistībā ar darbībām gan akcīzes preču noliktāvās, gan lietotājiem, kuri saņēmuši atbilstošas VID izsniegtas atļaujas. Par denaturēto spirtu ir uzskatāms spirts, kas denaturēts ar denaturēšanas vielām atbilstoši MK noteikumiem Nr.211 "Spirta denaturēšanas un denaturētā spirta aprites kārtība". Denaturēto spirtu izmanto nepārtikas preču ražošanā – iepilda, pievieno vai iestrādā denaturēto spirtu nepārtikas precēs – vai izmanto tehniskām vajadzībām (izņemot denaturētā spirta izmantošanu par degvielu vai kurināmo) atbilstoši lietotāja atļaujā norādītajam mērķim.
- ³ Alkoholiskie dzērieni, kas zuduši ražošanas, apstrādes, pārstrādes, uzglabāšanas, fasēšanas vai pārvietošanas laikā atliktā nodokļa maksāšanas režīmā.
- ⁴ Par privāto atpūtu un izklaidi uzskatāmi gadījumi, kad gaisakuģa vai kuģa īpašnieks vai arī cita fiziskā vai juridiskā persona, kas gaisakuģi vai kuģi īrē vai lieto ar citu pamatojumu, neizmanto gaisakuģi vai kuģi komerciāliem mērķiem, it īpaši pasažieru vai preču pārvadāšanai vai pakalpojumu sniegšanai par maksu, vai valsts iestāžu vajadzībām.
- ⁵ Naftas produkti, kas zuduši ražošanas, apstrādes, pārstrādes, uzglabāšanas, fasēšanas vai pārvietošanas laikā atliktā nodokļa maksāšanas režīmā.
- ⁶ Produktu izmantošanu ķīmiskai reducēšanai, elektrolītiskos vai metalurģijas procesos uzskata par divējādu izmantošanu.
- ⁷ Tabakas izstrādājumi, kurus piegādā kuģiem un gaisakuģiem, kas veic starptautiskus pārvadājumus (arī starp dalībvalstīm), ar nosacījumu, ka šīs preces tiek realizētas (arī gadījumos, kad preču vērtība tiek iekļauta biļetes cenā) uz attiecīgā kuģa vai gaisakuģa mazumtirdzniecībā patērēšanai uz vietas (izņemot realizēšanu mazumtirdzniecībā promnešanai) vai tiek izmantotas kuģa apkalpes apgādei.

Avots: FM aprēķini, izmantojot VID datus un AN deklarācijas uz 2023. gada novembri

Lielāko daļu no valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumus, 2022. gadā veidoja **AN atbrīvojumi alkoholiskajiem dzērieniem un citiem spirtu saturošiem produktiem**, t.i., **80,9** milj. *euro*, kas ir **57,6%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumus (*skat. 21.att.*). 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumus alkoholiskajiem dzērieniem un citiem spirtu saturošiem produktiem, ir samazinājušies par 11,4 milj. *euro* jeb 12,3%.

Lielāko daļu no valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot atbrīvojumus alkoholiskajiem dzērieniem un citiem spirtu saturošiem produktiem, veido *atbrīvojums denaturētam spirtam*. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot atbrīvojumu denaturētam spirtam, 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, ir samazinājies par 9,9 milj. *euro* jeb 12,2%. Augstais patēriņš varētu būt skaidrojams ar pastāvīgi paaugstinātiem dezinfekcijas līdzekļu ražošanas apjomiem, par izejvielu izmantojot denaturētu spirtu.

No pārējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumus alkoholiskajiem dzērieniem un citiem spirtu saturošiem produktiem, jau divus pārskata gadus būtisks samazinājums ir *spirtam (ja nevar izmantot denaturētu spirtu)*, kas 2022. gadā, salīdzinot ar 2020. gadu, samazinājies par 29,6 milj. *euro* jeb par 95,2%. Minētās svārstības varētu būt skaidrojamas ar 2020. gadā pieļauto izņēmumu Covid-19 pandēmijas dēļ, kad uz ārkārtējās situācijas izsludināšanas laiku tika atļauts ražot dezinfekcijas līdzekļus no nedenaturēta etilspirta.

Savukārt valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN *atbrīvojumu pieļaujamiem alkoholisko dzērienu zudumiem*, 2022. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir palielinājušies par 1,4 milj. *euro* jeb 57,2%.

Arī **AN atbrīvojumi naftas produktiem** veido būtisku daļu no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumus. 2022. gadā tie veidoja **55,0** milj. *euro*, kas ir **39,2%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumus (*skat. 21.att.*). Kopumā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumu naftas produktiem, 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, ir palielinājušies par 14,9 milj. *euro* jeb 37,2%.

No kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumus naftas produktiem, būtiskāko daļu veido *naftas produkti, kurus piegādā un izmanto gaisakuģi, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai*. 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot atbrīvojumu šiem naftas produktiem, bija 46,6 milj. *euro*, kas ir 84,7% no

kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumus naftas produktiem. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, tie ir palielinājušies par 17,6 milj. *euro* jeb 60,8%. Būtiskais pieaugums varētu būt skaidrojams ar avio nozares pakāpenisku atkopšanos no Covid-19 krīzes. Taču joprojām valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumu naftas produktiem, kurus piegādā un izmanto gaisakuģi, atpaliek par 8,1 milj. *euro* no 2019. gada rādītāja (54,7 milj. *euro*).

2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, diezgan būtiski samazinājušies valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot atbrīvojumu *naftas produktiem, kurus piegādā un izmanto citiem mērķiem, nevis par degvielu vai kurināmo*, tie samazinājušies par 2,5 milj. *euro* jeb 39,4%.

Tāpat 2022. gadā samazinājušies arī valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot atbrīvojumu *naftas produktiem, kurus piegādā un izmanto kuģi, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai un izklaidei*, tie ir samazinājušies par 0,4 milj. *euro* jeb 10,4%, salīdzinot ar 2021. gadu.

Lai gan absolūtos skaitļos valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot *atbrīvojumu pieļaujamajiem naftas produktu zudumiem*, nav lieli, tomēr procentuāli 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, tie ir būtiski pieauguši – par 59,7%.

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot pārējos AN atbrīvojumus, ir nebūtiski un 2022. gadā daudz nav mainījušies salīdzinājumā ar 2021. gadu.

Otru daļu no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN atvieglojumus, veido valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot **AN samazinātās likmes**. 2022. gadā tie veidoja **86,7** milj. *euro*, kas ir **38,2%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN atvieglojumus. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes, ir palielinājušies par 14,6 milj. *euro* jeb 20,3% (*skat. 14. tab.*).

No kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes, lielāko daļu veido valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot **AN samazinātās likmes naftas produktiem** – 2022. gadā tie to apmērs bija **83,8** milj. *euro* jeb **96,6%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes naftas produktiem, ir palielinājušies par 15,1 milj. *euro* jeb 22,0%.

Savukārt no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes naftas produktiem, lielāko daļu veido *iezīmētā dīzeļdegviela, kuru izmanto lauksaimniecības mērķiem*. 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes iezīmētai dīzeļdegvielai, kuru izmanto lauksaimniecības mērķiem, veidoja 49,3 milj. *euro* jeb 58,8% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes naftas produktiem. 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes iezīmētai dīzeļdegvielai, kuru izmanto lauksaimniecības mērķiem, ir palielinājušies par 2,1 milj. *euro* jeb 4,5%, salīdzinot ar 2021. gadu.

Otru būtiskāko pozīciju no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes naftas produktiem, veido *iezīmētā dīzeļdegviela, petroleja vai degviellejla, tās aizstājējprodukti un komponenti, kuru izmanto kā kurināmo*. 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes iezīmētai dīzeļdegvielai, petrolejai vai degvielleļai, tās aizstājējproduktiem un komponentiem, kuru izmanto kā kurināmo, veidoja 22,1 milj. *euro*, būtiski pārsniedzot 2021. gada valsts negūtos ieņēmumus. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, tie ir pieauguši par 12,4 milj. *euro* jeb 128,5%, bet, salīdzinot ar 2020. gadu, pat par 14,3 milj. *euro* jeb 182,4%. To vistīcamāk

ietekmēja starptautisko ģeopolitisko notikumu izraisītais straujais enerģētikas cenu kāpums Latvijā.

Tāpat būtisku daļu no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes naftas produktiem, veido arī AN samazinātās likmes *naftas gāzēm un pārējiem gāzveida ogļūdeņražiem, ko izmanto par kurināmo*. 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes naftas gāzēm un pārējiem gāzveida ogļūdeņražiem, ko izmanto par kurināmo, veidoja 12,4 milj. *euro*. 2022. gadā tie ir palielinājušies par 1,5 milj. *euro* jeb 13,6%, salīdzinot ar 2021. gadu.

14. tabula

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes, 2020. - 2022. gadā

Nr. p.k.	Nodokļa atvieglojums	2020	2021	2022	2022 ¹		
		Milj. <i>euro</i>			% pret 2020. gadu	% pret 2021. gadu	
	KOPĀ samazinātās AN likmes, no tā:	74,7	72,1	86,7	16,1	20,3	
1.	Alkoholiskiem dzērieniem	2,3	2,4	2,2	-4,0	-6,6	
1.1.	Mazo alus darītavu alus realizācija	2,3	2,3	2,1	-8,8	-10,7	
1.2.	Mazo un vidējo vīna darītavu realizācija (<i>spēkā no 01.07.2022.</i>)	Samazinātās likmes nebija spēkā			0,00		
1.3.	Mazo un vidējo raudzēto dzērienu ražotāju realizācija (<i>spēkā no 01.07.2022.</i>)				0,06	-	-
1.4.	Mazo un vidējo starpproduktu ražotāju realizācija (<i>spēkā no 01.07.2022.</i>)				0,00		
1.5.	Mazo alkoholisko dzērienu darītavu pārējo alkoholisko dzērienu realizācija	0,06	0,08	0,10	68,2	26,0	
2.	Naftas produktiem	71,5	68,7	83,8	17,3	22,0	
2.1.	Iezīmēta dīzeļdegviela, petroleja vai degviellejla, tā aizstājējprodukti un komponenti, kuru izmanto kā kurināmo	7,8	9,7	22,1	182,4	128,5	
2.2.	Iezīmēta (marķētā) biodīzeļdegviela, kas pilnībā iegūta no biomasas, un parafinizētā dīzeļdegviela, kas iegūta no biomasas, ja to realizē vai izmanto par kurināmo ²	2,9	0,9	0,0	-100,0	-100,0	
2.3.	Iezīmēta dīzeļdegviela, kuru izmanto lauksaimniecības mērķiem	50,8	47,2	49,3	-2,9	4,5	
2.4.	Svinu nesaturošs benzīns, ja tas satur no 70 līdz 85 tilpum% etilspirta (<i>spēkā līdz 31.01.2021.</i>)	0,03	0,004	No 01.02.21. sāk piemērot pilno AN likmi	-	-	
2.5.	Biodīzeļdegviela / rapšu sēklu eļļa (<i>spēkā līdz 31.01.2021.</i>)	0,08	0,003				
2.6.	Naftas gāzes un pārējie gāzveida ogļūdeņraži, ko izmanto par kurināmo (izņemot dabasgāzi)	9,8	10,9	12,4	25,8	13,6	
3.	3. Dabasgāzei izmantošanai par kurināmo	0,9	1,0	0,7	-25,5	-33,3	
3.1.	Rūpnieciskās ražošanas un lauksaimniecības izejvielu apstrādes procesos	0,8	0,8	0,5	-33,4	-34,3	
3.2.	Lauksaimniecībā izmantojamās zemes segto platību (siltumnīcu) siltumapgādei un rūpniecisko māļputnu novietņu (kūts) un inkubatoru siltumapgādei (<i>spēkā no 01.05.2020.</i>)	0,1	0,2	0,1	30,2	-29,5	

¹ Izmaiņas procentos pret iepriekšējiem gadiem rēķinātas **no absolūtām summām**, tāpēc tabulā, pārreķinot šīs izmaiņas no noapaļotajām vērtībām, tās var nedaudz atšķirties.

² Jaunā redakcija, kas ir spēkā no 2021. gada 1. jūlija. Pirms tam samazināto AN likmi piemēroja iezīmētai petrolejai, dīzeļdegvielai, degvielleļļai, tās aizstājējproduktiem un komponentiem, ja minēto naftas produktu sastāvā vismaz 5% no kopējā produktu daudzuma veidoja rapšu sēklu eļļa vai no rapšu sēklu eļļas iegūta biodīzeļdegviela un kuru izmantoja par kurināmo. Laika periodā no 01.07.2021. – 31.12.2021. deklarētais iezīmētas biodīzeļdegvielas apjoms ir 0 litri.

Avots: FM aprēķini, izmantojot VID datus un AN deklarācijas uz 2023. gada novembri

Jāpiebilst, ka kopš 2021. gada 1. jūlija, kad tika veiktas izmaiņas regulējumā attiecībā uz naftas produktiem, ja to sastāvā vismaz 5% no kopējā produktu daudzuma veidoja rapšu sēklu eļļa vai no rapšu sēklu eļļas iegūtas biodīzeļdegvielas, kuru izmantoja par kurināmo, aizstājot to ar biodīzeļdegvielu, kas pilnībā iegūta no biomasas, un parafinizētu dīzeļdegvielu, kas iegūta no biomasas, ja tās realizē vai izmanto par kurināmo, šis atvieglojums nav ticis izmantots.

Attiecībā uz **AN samazinātajām likmēm alkoholiskajiem dzērieniem** ir veiktas izmaiņas likumdošanā, kas stājas spēkā no 2022. gada 1. jūlija un kas atļauj piemērot samazinātās AN likmes ne tikai mazo alus darītavu saražotajam alum un mazo stiprā alkohola ražotāju saražotajam stiprajam alkoholam, bet arī mazo alkoholisko dzērienu ražotāju vai patstāvīgo vidējo alkoholisko dzērienu darītavu (piemēro arī attiecībā uz citām ES dalībvalstīm) saražotajam vai ievestajam vīnam, raudzētajiem dzērieniem un starpproduktiem – 50% apmērā no AN likmes attiecīgajam produktam. Tomēr, neskatoties uz paplašinātajām AN samazināto likmju piemērošanas iespējām, kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes alkoholiskajiem dzērieniem, 2022. gadā ir samazinājušies par 0,2 milj. *euro* jeb 6,6%, salīdzinot ar 2021. gadu.

Kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot **AN samazinātās likmes dabasgāzei, kuru izmanto par kurināmo**, 2022. gadā bija 0,7 milj. *euro*, kas ir par 0,3 milj. *euro* jeb 33,3% mazāk kā 2021. gadā. Lielāko īpatsvaru kopējos valsts negūtajos ieņēmumos, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes dabasgāzei, veido *rūpnieciskās ražošanas un lauksaimniecības izejvielu apstrādes procesos izmantotā dabasgāze*. 2022. gadā tie bija 0,5 milj. *euro*, kas, salīdzinot ar 2021. gadu, ir samazinājušies par 0,3 milj. *euro* jeb 34,3%.

4.5. Uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumi

Uzņēmumu ienākuma nodokļa (*turpmāk – UIN*) atvieglojumi 2022. gada veidoja **3,9%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā (*skat. 6. att.*).

No **2018. gada 1. janvāra** stājās spēkā *Uzņēmumu ienākuma nodokļa likums*, kas paredz, ka UIN **20%**²² apmērā tiek maksāts peļņas sadales brīdī²³, nevis piemērots gūtajam ienākumam.

Tā kā UIN sistēma pēc būtības veidota investīciju veicināšanai un UIN veidojas tikai tad, kad peļņa tiek sadalīta, ir saglabāti vien atsevišķi no iepriekšējā likumā “*Par uzņēmumu ienākuma nodokli*” noteiktajiem nodokļa atvieglojumiem, bet atsevišķiem nodokļa atvieglojumiem noteikts pārejas periods. Tā piemēram, ir saglabāts atvieglojums akciju atsavināšanai, kas pēc būtības paredzēts *investīciju veicināšanai*, atvieglojums ziedojumiem, ko var uzskatīt par *sociālā rakstura atvieglojumu*, kā arī *atvieglojums lauksaimniecībai* par summām, kas saņemtas subsīdiju veidā attīstībai un *atvieglojums nodokļu režīms kuģošanas nozarei* par kuģu izmantošanu starptautiskajos pārvadājumos.

2022. gadā ir spēkā šādi nodokļa atvieglojumi (*detalizētāk skatīt pielikumā*):

1) *atvieglojums ziedotājiem*,

Nodokļa maksātājs, kas ziedojis sabiedriskā labuma organizācijai, budžeta iestādei, valsts muzejam – atvasinātai publiskai personai – vai valsts kapitālsabiedrībai, kura veic Kultūras ministrijas deleģētās valsts kultūras funkcijas, ir tiesīgs pārskata gadā izvēlēties vienu no šādiem atvieglojumiem:

- a) neiekļaut taksācijas perioda ar UIN apliekamajā bāzē ziedoto summu, bet ne vairāk kā **5%** apmērā no iepriekšējā pārskata gada peļņas pēc aprēķinātajiem nodokļiem;
- b) neiekļaut taksācijas perioda ar UIN apliekamajā bāzē ziedoto summu, bet ne vairāk kā **2%** apmērā no iepriekšējā pārskata gadā kopējās darba ņēmējiem aprēķinātās bruto darba samaksas, no kuras samaksāti valsts sociālās apdrošināšanas maksājumi;
- c) samazināt taksācijas periodā par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm aprēķināto UIN par **85%**, bet nepārsniedzot **30%** no aprēķinātās UIN summas par aprēķinātajām dividendēm.

2) *atvieglojums akciju atsavināšanai*,

Ar nodokli apliekamajā bāzē iekļauto dividenžu apmēru var samazināt tādā apjomā kādā nodokļu maksātājs taksācijas periodā ir guvis ienākumu no tādu tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas, kuru turēšanas periods atsavināšanas brīdī ir vismaz 36 mēneši.

3) *atvieglojums lauksaimniecībai par summām, kas saņemtas subsīdiju veidā*,

Ar nodokli apliekamo ienākumu bāzi var samazināt apjomā, kas atbilst 50% no summas, kas saņemta kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai, bet ne vairāk kā par taksācijas periodā ar nodokli apliekamajā bāzē iekļauto ar nodokli apliekamo objektu kopsummu.

4) *atvieglojums nodokļu režīms kuģošanas nozarei par kuģu izmantošanu starptautiskajos pārvadājumos*;

²² UIN likme 20% apmērā tiek piemērota bāzei, kura pirms likmes piemērošanas ir koriģēta ar koeficientu 0,8.

²³ Izmaksas, kas netiek investētas uzņēmumu attīstībā, t.sk., dividendes, ar saimniecisko darbību nesaistītie izdevumi, reprezentācijas izmaksas, kas pārsniedz noteikto apmēru, u.c.

- 5) *speciālais regulējums kapitālsabiedrībām, kurām piešķirts sociālā uzņēmuma statuss.*

Tāpat pārejas noteikumos iekļauti atvieglojumi, kas uz noteiktu laika periodu pārņemti no *likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli"*:

- 1) *iespēja segt iepriekšējo periodu zaudējumus,*

Iepriekšējo gadu zaudējumu segšanai (kuri radušies līdz 2017. gada 31. decembrim) noteikts **piecu gadu pārejas periods**, kas paredz iespēju **samazināt maksājamo UIN** par dividendēm, bet ne vairāk kā 50% no maksājamā UIN un ne vairāk kā 15% apmērā no kopējās nesegto zaudējumu summas.

- 2) *iespēja segt zaudējumus, kas radušies valsts kapitālsabiedrībai, kuras daļas vai akcijas nedrīkst atsavināt, kura pilda ar saimniecisko darbību nesaistītas valsts deleģētas funkcijas,*

Valsts kapitālsabiedrība, kuras daļas vai akcijas nedrīkst atsavināt, kura pilda ar saimniecisko darbību nesaistītas valsts deleģētas funkcijas un kuras UIN deklarācijā 2017. gada 31. decembrī ir uzrādīti zaudējumi, kas radušies, piemērojot likuma "*Par uzņēmumu ienākuma nodokli*" 9. panta otrās daļas 1. punktu, un kas nav dzēsti, atgūstot līdzekļus no kreditora, ir **tiesīga samazināt UIN** par 15% no kopējās nesegto zaudējumu summas, kas radusies, piemērojot minēto likuma "*Par uzņēmumu ienākuma nodokli*" normu.

- 3) *atlaide, realizējot atbalstāmo investīciju projektus,*

Uzņēmums ir tiesīgs turpināt piemērot neizmantoto UIN atlaidi, par atbalstāmo investīciju projektiem, kurus **līdz 2017. gada 31. decembrim** ir apstiprinājis MK, taksācijas periodā **samazinot UIN** par šajā periodā aprēķinātajām dividendēm.

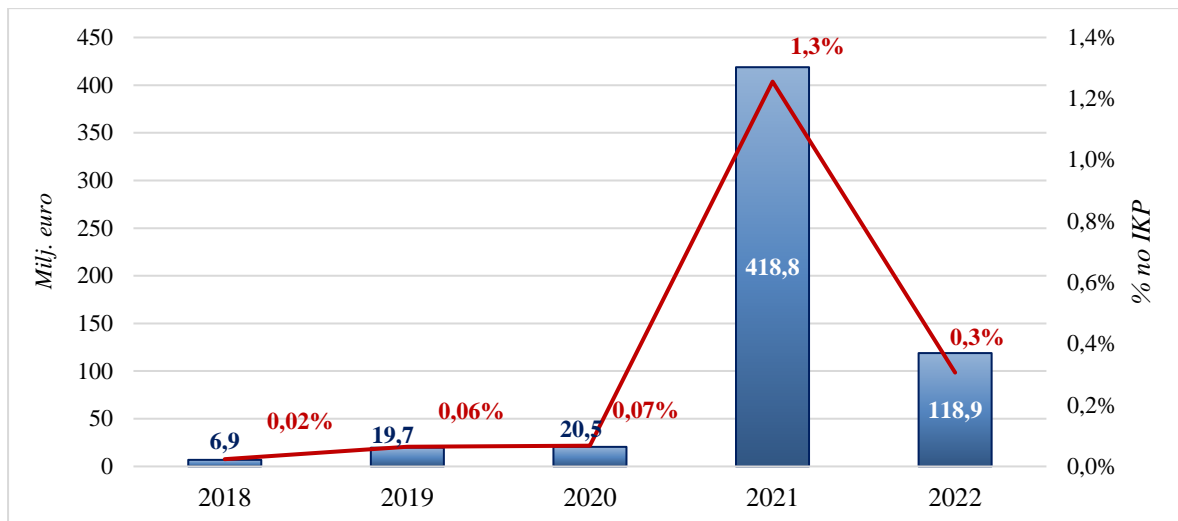
- 4) *atlaide investīciju veikšanai BO un SEZ,*

Ja ieguldījumi BO un SEZ veikti **līdz 2035. gada 31. decembrim** vai paredzamās algu izmaksas veiktas līdz **2024. gada 31. decembrim**²⁴, kapitālsabiedrības pārskata gadā aprēķināto UIN par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm ir tiesīgas **samazināt par UIN** atlaides summu, kas aprēķināta saskaņā ar likumu "*Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās*". UIN atlaidi ir tiesības piemērot tikai tai UIN daļai, kas pārskata gadā aprēķināta par peļņas daļu, kura gūta no saimnieciskās darbības, attiecībā uz kuru BO vai SEZ pārvalde izsniegusi atļauju piemērot tiešo nodokļu atvieglojumus. Minētā atlaide nedrīkst pārsniegt 80% no pārskata gadā aprēķinātā UIN apmēra par aprēķinātajām dividendēm un likumā "*Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās*" un līgumā par ieguldījumu vai paredzamo algu izmaksu veikšanu noteikto pieļaujamo valsts atbalsta intensitāti uzkrāto tiešo nodokļu atlaižu attiecību pret uzkrāto attiecināmo izmaksu summu.

Kopš 2019. gada, sadalot iepriekšējā pārskata gada peļņu, ar nodokli apliekamā bāze ir salīdzinoši lielāka par 2018. gada bāzi, un līdz ar to arī atvieglojumu izmantošanas iespējas komersantiem katru gadu kļūst plašākas.

²⁴ *Saskaņā ar 2020. gada 11. jūnija grozījumiem likumā "Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās" kapitālsabiedrības, kas noslēgušas līgumu par paredzamo algu izmaksu veikšanu, var piemērot tiešo nodokļu atvieglojumus.*

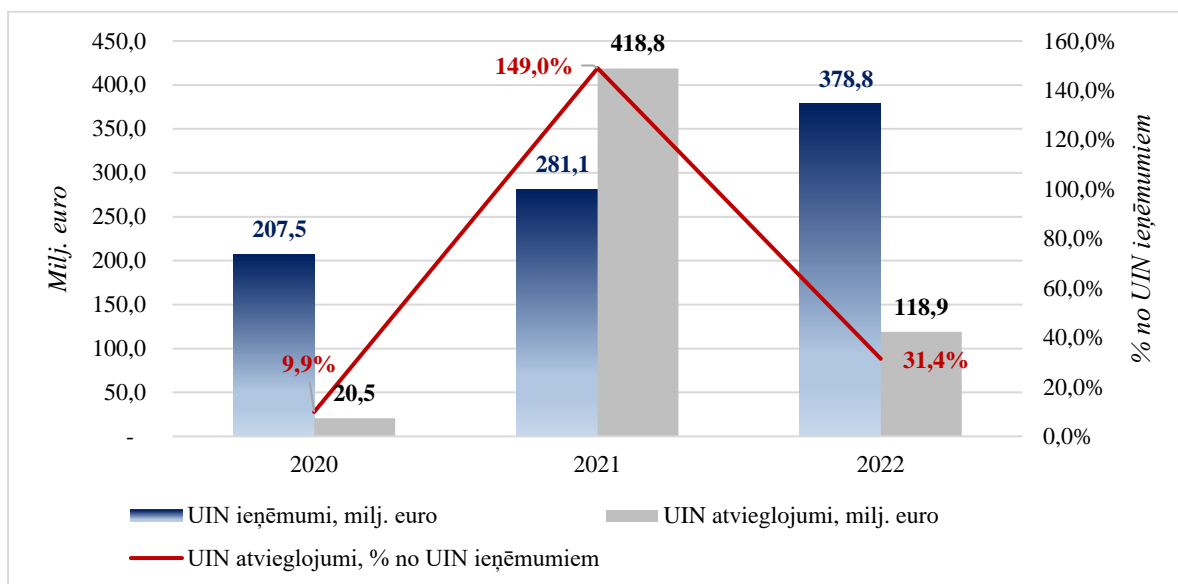
2020. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumus, salīdzinot ar 2018. gadu, palielinājās 3 reizes, bet 2021. gadā tie, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pieauga vēl 20 reizes. Savukārt 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumus, salīdzinot ar 2021. gadu, ir būtiski samazinājušies par **71,6%** jeb par 299,9 milj. *euro*.

22. att. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumus, 2018. - 2022. gadā, milj *euro* un % no IKP

Avots: FM aprēķini 2023. gada novembrī

2022. gadā kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumus, bija **118,9 milj. *euro***, kas ir **0,3%** no IKP un **31,4%** no UIN ieņēmumiem (skat. 23. att.).

23. att. UIN ieņēmumi un valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumus, 2020. - 2022. gadā, milj *euro*

Avots: FM aprēķini 2023. gada novembrī

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumus, 2020. - 2022. gadā

Nr. p.k.	Nodokļa atvieglojums	2020	2021	2022	2022*	
		Milj. euro			% pret 2020. gadu	% pret 2021. gadu
	KOPĀ	20,5	418,8	118,9	479,3	-71,6
1.	Likumā noteiktie nodokļa atvieglojumi, no tiem:	13,8	407,1	95,9	595,4	-76,4
1.1.	Nodokļa atvieglojumi ziedojumiem, no tiem:	9,2	11,6	14,1	52,6	21,3
	1.1.1. par ziedojumiem, bet ne vairāk kā 5% no iepriekšējā pārskata gada peļņas	1,4	1,6	4,2	205,3	167,1
	1.1.2. par ziedojumiem, bet ne vairāk kā 2% no iepriekšējā pārskata gadā kopējās bruto darba samaksas	0,6	0,6	1,3	123,6	101,1
	1.1.3. par ziedojumiem 85% apmērā no ziedotās summas, bet ne vairāk kā 30% no aprēķinātā nodokļa no dividendēm	7,3	9,4	8,6	18,0	-8,6
1.2.	Nodokļa atvieglojums ienākumam no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas, ja akciju turēšanas periods atsavināšanas brīdī pārsniedz 36 mēnešus	1,7	392,0	77,2	4446,	-80,3
1.3.	Nodokļa atvieglojums 50% apmērā no summas, kas saņemta subsīdiju veidā kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai	2,8	3,2	4,6	65,5	42,6
1.4.	Citas nodokli samazinošas summas	0,1	0,4	0,02	-84,6	-95,7
2.	Nodokļa atvieglojumi ar pārejas periodu, no tiem:	6,7	11,7	23,0	241,6	96,9
2.1.	Pirmstaksācijas periodu zaudējumi, kuri radušies līdz 2017. gada 31. decembrim (ar piecu gadu pārejas periodu)	3,9	6,4	15,6	302,4	146,0
2.2.	Zaudējumi, kas radušies valsts kapitālsabiedrībai, kuras daļas vai akcijas nedrīkst atsavināt, kura pilda ar saimniecisko darbību nesaistītas valsts deleģētas funkcijas	0,01	0,01	0,01	50,0	18,4
2.3.	Nodokļa atlaide, realizējot atbalstāmo investīciju projektus, kas apstiprināti MK līdz 2017. gada 31. decembrim	0,8	1,4	1,0	16,3	-29,9
2.4.	Nodokļa atlaide investīciju BO vai SEZ (ieguldījumiem, kas veikti līdz 2035. gada 31. decembrim vai paredzamajām algu izmaksām, kas veiktas līdz 2024. gada 31. decembrim)	2,0	3,9	6,4	217,9	62,2

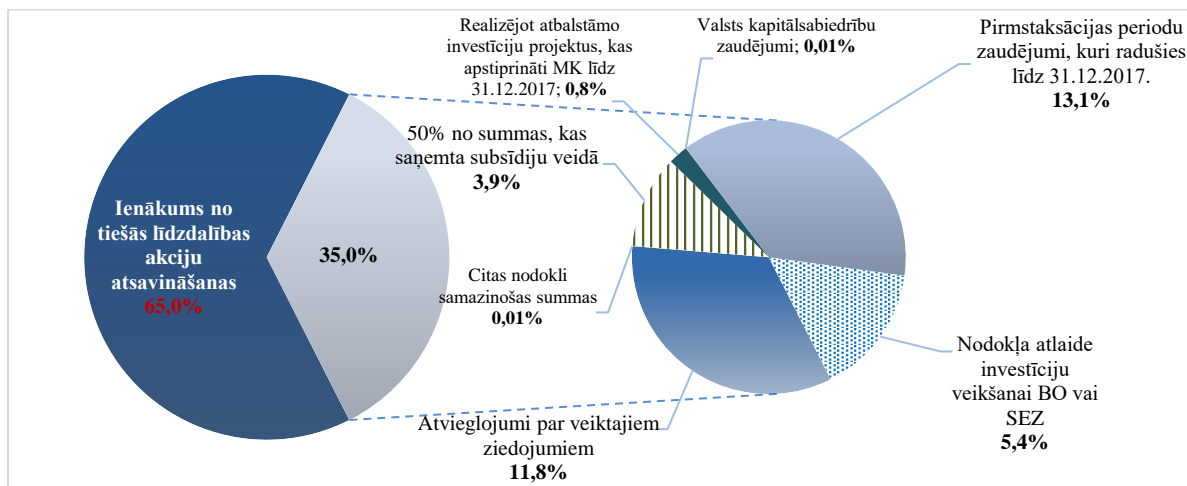
* Izmāņas procentos pret iepriekšējiem gadiem rēķinātas no absolūtām summām, tāpēc tabulā, pārreķinot šīs izmaiņas no noapaļotajām vērtībām, tās var nedaudz atšķirties.

Avots: FM aprēķini, izmantojot UIN deklarāciju datus 2023. gada septembrī un datus par ienākumiem no akciju atsavināšanas 2023. gada oktobrī

2022. gadā vislielāko daļu no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumus, tāpat kā 2021. gadā, veidoja **atvieglojums ienākumam no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas, ja akciju turēšanas periods pārsniedz 36 mēnešus**, – 77,2 milj. euro jeb 65,0% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumus (skatīt 24. attēlu).

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot šo nodokļa atvieglojumu, strauji pieauga no 1,7 milj. euro 2020. gadā līdz 392,0 milj. euro 2021. gadā, būtiski palielinot visus kopējos valsts negūtos ieņēmumus, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumus. Tas galvenokārt bija saistīts ar ārvalstu uzņēmumu daļu atsavināšanu un pārrobežu reorganizāciju, kur Latvijā reģistrēti uzņēmumi ir bijuši neliela daļa no starptautiskas uzņēmumu grupas. Jāatzīmē, ka šādu akciju atsavināšana un piemērotais atvieglojums gan nerada tiešus zaudējumus valsts budžetam. 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumu ienākumam no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas, ir samazinājušies par 80,3%, salīdzinot ar 2021. gadu, bet joprojām saglabājas augstā līmenī. Atvieglojumu par

ienākumu no akciju atsavināšanas galvenokārt izmanto uzņēmumi, kas nodarbojas ar finanšu pakalpojumu darbībām – ap 90% no izmantotā atvieglojuma apmēra. 2022. gadā arī būtiski samazinājies komersantu skaits, kas šo atvieglojumu izmantojuši – par 70,0%.

24. att. Valsts negūto ieņēmumu, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumus, procentuālais sadalījums 2022. gadā

Avots: FM aprēķini un dati no UIN deklarācijām 2023. gada oktobrī

Otru lielāko daļu no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumus, 2022. gadā veidoja atvieglojums, kas paredz iespēju segt pirmstaksācijas perioda zaudējumus, kuri radušies līdz 2017. gada 31. decembrim – 15,6 milj. euro jeb 13,1% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot UIN atvieglojums (skatīt 24. attēlu). Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot šo nodokļa atvieglojumu, pieauguši no 6,4 milj. euro 2021. gadā līdz 15,6 milj. euro 2022. gadā jeb par 146,0%. Ņemot vērā, ka šim nodokļa atvieglojumam ir noteikts piecu gadu pārejas periods, tad pēdējā iespēja izmantot šo atvieglojumu ir par 2022. taksācijas gadu, kas atspoguļojas arī būtiskajā pieaugumā. Arī komersantu skaits, kas izmantojuši iespēju pēdējo gadu izmantot šo atvieglojumu, ir pieaudzis par 20,0%, salīdzinot ar 2021. gadu.

Uzņēmumiem izmantojot UIN atvieglojumu par veiktajiem ziedojumiem, to var uzskatīt, kā sociāla rakstura atvieglojumu. Pēc valsts negūto ieņēmumu apjoma, kas rodas piemērojot atvieglojumus ziedojumiem, tie ir trešie būtiskākie (skatīt 24. attēlu). Par šiem atvieglojumiem, valsts negūto ieņēmumu apjoms ir palielinājies no 9,2 milj. euro 2020. gadā līdz 14,1 milj. euro 2022. gadā jeb par 52,6%. Arī komersantu skaits, kas izvēlas ziedot, ir ievērojami pieaudzis no 849 komersantiem 2020. gadā līdz 2 236 komersantiem 2022. gadā jeb par 2,6 reizēm, salīdzinot ar 2020. gadu.

Kā jau minēts, nodokļa maksātājs, kas ziedojis sabiedriskā labuma organizācijai, budžeta iestādei, valsts muzejam – atvasinātai publiskai personai – vai valsts kapitālsabiedrībai, kura veic Kultūras ministrijas deleģētās valsts kultūras funkcijas, ir tiesīgs pārskata gadā izvēlēties vienu no šādiem atvieglojuma ierobežojumiem:

- neiekļaut taksācijas perioda ar UIN apliekamajā bāzē ziedoto summu, bet ne vairāk kā 5% apmērā no iepriekšējā pārskata gada peļņas pēc aprēķinātajiem nodokļiem;
- neiekļaut taksācijas perioda ar UIN apliekamajā bāzē ziedoto summu, bet ne vairāk kā 2% apmērā no iepriekšējā pārskata gadā kopējās darba ņēmējiem aprēķinātās bruto darba samaksas, no kuras samaksāti valsts sociālās apdrošināšanas maksājumi;

- c) samazināt taksācijas periodā par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm aprēķināto UIN par **85%**, bet nepārsniedzot **30%** no aprēķinātās UIN summas par aprēķinātajām dividendēm.

2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumu ar ierobežojumu – *85% apmērā no ziedotās summas*, veidoja 8,6 milj. *euro*. Tomēr, neskatoties uz 2019. gadā veiktajiem likuma grozījumiem, kas, lai palielinātu ziedojumu intensitāti, paredzēja palielināt nodokļa atlaidi no 75% uz 85% no ziedotās summas, bet ne vairāk kā 30% no aprēķinātā nodokļa no dividendēm (pirms tam 20% no aprēķinātā nodokļa no dividendēm)²⁵, valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot šo atvieglojumu, ir samazinājušies par 8,6% jeb par 0,8 milj. *euro*, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Savukārt atvieglojumu, piemērojot ierobežojumu *85% no ziedotās summas*, izmantojušo komersantu skaits turpina pieaugt un 2022. gadā tas ir pieaudzis līdz 550 komersantiem jeb par 2,5 reizēm, salīdzinot ar 2020. gadu (2020. gadā – 225 komersanti).

Pēc valsts negūto ieņēmumu apjoma, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumu ziedojumiem, otrs apjomīgākais ir komersantiem izvēloties atvieglojuma ierobežojumu *5% no iepriekšējā pārskata gada peļņas*, kas 2022. gadā veidoja 4,2 milj. *euro*. Bet pēc komersantu skaita, 2022. gadā šis atvieglojuma veids bija populārāks nekā piemērot ierobežojumu *85% apmērā no ziedotās summas*, šo atvieglojuma veidu izvēlējās 794 komersanti.

Savukārt komersantu skaita ziņā (2022. gadā – 892 komersanti) vispopulārākais UIN atvieglojums ziedojumiem ir izvēloties piemērot *2% no iepriekšējā pārskata gada kopējās darba ņēmējiem aprēķinātās bruto darba samaksas*, lai gan valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot šo nodokļa atvieglojuma veidu, ir vismazākie – 2022. gadā vien 1,3 milj. *euro*.

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot **nodokļa atlaidi investīciju veikšanai BO un SEZ**, ir pieauguši no 2,0 milj. *euro* 2020. gadā līdz **6,4** milj. *euro* 2022. gadā. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot šo atvieglojumu, palielinājušies par **62,2%** jeb par 2,5 milj. *euro*. Arī komersantu skaits, kas šo atvieglojumu piemērojuši, ir palielinājies no 8 komersantiem 2020. gadā līdz 18 komersantiem 2022. gadā, bet, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, komersantu skaits pieaudzis par 20,0%. Komersantu skaita pieauguma tendence iespējams saistīta ar to, ka Latgales SEZ un Liepājas SEZ paplašināja iespēju palielināt tiešo nodokļu atlaidi ar investīcijām darba algās.

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot **UIN atvieglojumu, kas atļauj ar nodokli apliekamo bāzi samazināt par 50% no summas, kas saņemta kā valsts vai ES atbalsts lauksaimniecībai**, palielinājušies no 2,8 milj. *euro* 2020. gadā līdz **4,6** milj. *euro* 2022. gadā jeb par 65,5% (salīdzinot ar 2021. gadu, valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot šo atvieglojumu, ir palielinājušies par 42,6%). Arī komersantu skaits, kas izmantojuši šo atlaidi, 2022. gadā ir palielinājies līdz 1 237 (2020. gadā – 1 100) jeb par 12,5%.

2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, par 29,9% (no 1,4 milj. *euro* 2021. gadā līdz 1,0 milj. *euro*) samazinājušies valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot atvieglojumu, **realizējot atbalstāmo investīciju projektus, kas apstiprināti MK līdz 2017. gada 31. decembrim**.

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot pārējos UIN atvieglojumus, ir nebūtiski.

²⁵ Lai palielinātu ziedojumu veikšanas intensitāti 2019. gada 23. maijā tika pieņemti grozījumi Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumā, pieņemot Pārejas noteikumu 40. punktu, ka laikposmā no 2020. gada 1. janvāra līdz 2022. gada 31. decembrim nodokļa maksātāji var samazināt UIN par 85% no ziedotās summas, bet nepārsniedzot 30%. Saskaņā ar Uzņēmumu ienākuma nodokļa likuma Pārejas noteikumu 38. punktu, kas noteica, ka MK līdz 2021. gada 30. novembrim jāizvērtē šīs likuma normas ietekme uz sabiedriskā labuma organizāciju saņemtajiem ziedojumiem, pēc šī izvērtējuma valdība pieņēma lēmumu minēto normu Pārejas noteikumu 40. punktā pieņemt kā patstāvīgu.

Iesniegto deklarāciju skaits par 2022. gadu ir palielinājies par 10,0%, salīdzinot ar 2021. gadu, bet komersantu skaits, kas iesnieguši UIN deklarācijas par 2022. gadu, ir palielinājies par 6,8%, salīdzinot ar komersantu skaitu 2021. gadā.

16. tabula

Būtiskāko UIN atvieglojumu izmantojušo komersantu skaits 2020. – 2022. gadā

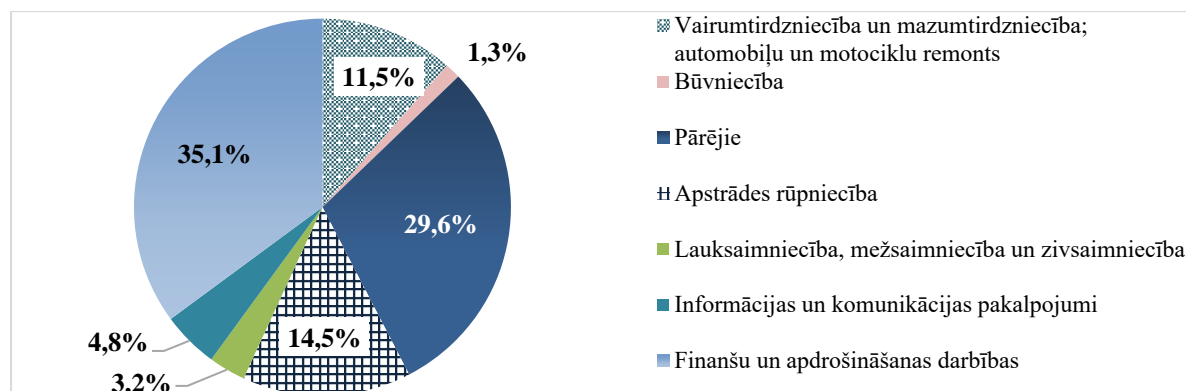
Nr. p.k.	Nodokļu atvieglojums	2020	2021	2022	
		Skaitis			Īpat-svars ¹
	KOPĒJAIS DEKLARĀCIJU SKAITS	168 228	184 219	202 681	
	KOPĒJAIS KOMERSANTU SKAITS, KAS IESNIEGUŠI DEKLARĀCIJAS²	103 444	116 183	124 088	
1.	Nodokļa atvieglojumi par ziedojumiem, <i>tai skaitā:</i>	849	975	2 236	1,8
	1.1. par ziedojumiem, bet ne vairāk kā 5% no iepriekšējā pārskata gada peļņas	307	323	794	0,6
	1.2. par ziedojumiem, bet ne vairāk kā 2% no iepriekšējā pārskata gadā kopējās bruto darba samaksas	317	348	892	0,7
	1.3. par ziedojumiem 85% apmērā no ziedotās summas, bet ne vairāk kā 30% no aprēķinātā nodokļa no dividendēm	225	304	550	0,4
2.	Ienākums no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas, ja akciju turēšanas periods atsavināšanas brīdī pārsniedz 36 mēnešus	13	20	6	0,005
2.	Nodokļa atvieglojums 50% apmērā no summas, kas saņemta subsīdiju veidā kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai	1 100	1 121	1 237	1,0
3.	Pirmstaksācijas periodu zaudējumi, kuri radušies līdz 31.12.2017. (ar 5 gadu pārejas periodu)	482	481	577	0,5
4.	Nodokļa atlaide investīciju veikšanai BO vai SEZ	8	15	18	0,01

¹ Īpat-svars no komersantu skaita, kas iesnieguši deklarācijas.

² Komersantu skaits, kas iesnieguši UIN deklarācijas par konkrēto taksācijas gadu 2023. gada septembrī un par ienākumiem no akciju atsavināšanas 2023. gada oktobrī.

Avots: FM aprēķini, izmantojot UIN deklarāciju datus

Aplūkojot UIN atvieglojumu izmantošanu sadalījumā pa nozarēm, 2022. gadā dominēja vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, automobiļu un motociklu remonts (11,5% no atvieglojumus izmantojušajiem komersantiem), apstrādes rūpniecība (14,5%) un informācijas un komunikācijas pakalpojumi (4,8%). Ceturtā daļa no visiem uzņēmumiem, kuri izmanto UIN atvieglojumus, bija tieši šo nozaru uzņēmumi.

25. att. UIN atvieglojumu izmantošana nozaru griezumā pēc NACE kodiem 2022. gadā

Avots: FM aprēķini un dati no UIN deklarācijām 2023. gada oktobrī

4.6. Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa atvieglojumi

Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa (*turpmāk – TEN*) un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa (*turpmāk – UVTN*) atvieglojumi 2022. gadā veidoja **0,8%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā (*skat. 6. att.*).

Saskaņā ar *Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likumu* Latvijā noteikti šādi **TEN atvieglojumi** :

- 1) **50%** apmērā IeM padotībā esošu iestāžu transportlīdzekļiem (izņemot operatīvos transportlīdzekļus);
- 2) **50%** apmērā AM padotībā esošu institūciju vai NBS transportlīdzekļiem (izņemot operatīvos transportlīdzekļus);
- 3) **50%** apmērā pašvaldības policijas iestāžu transportlīdzekļiem (izņemot operatīvos transportlīdzekļus);
- 4) **75%** apmērā (*TEN maksā 25% apmērā*) lauksaimniecības produktu ražotāju, lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību un atzītu akvakultūras (dīķsaimniecības tipa) saimniecību kravas automobiļiem, ievērojot specifiskus nosacījumus;
- 5) **75%** apmērā (*TEN maksā 25% apmērā*) transportlīdzekļiem, ar kuriem fiziskā vai juridiskā persona, kas iekļauta Lauku atbalsta dienesta maksājumu saņēmēju datubāzē, veic kravas pašpārvadājumus, ievērojot specifiskus nosacījumus;
- 6) **50%** apmērā daudz bērnu ģimenei par vienu no tās locekļa īpašumā, turējumā vai valdījumā reģistrētu transportlīdzekli, ievērojot transportlīdzekļa veida nosacījumus;
- 7) **10%** apmērā (*TEN maksā 90% apmērā*) vieglajam automobilim, kurš reģistrēts pēc 2008. gada 31. decembra vai kravas automobilim ar pilnu masu līdz 3 500 kg, kurš reģistrēts pēc 2011. gada 31. decembra, ja automobilis papildus ir aprīkots ar gāzes kā degvielas barošanas iekārtu (*spēkā no 2021. gada 1. janvāra*).

TEN nemaksā par (*detalizētāk skat. pielikumā*):

- 1) vienu personas ar invaliditāti īpašumā, turējumā vai valdījumā esošu vieglo automobili, motociklu, triciklu vai kvadriciklu;
- 2) diplomātiskās, konsulārās vai starptautiskās organizācijas pārstāvniecības vai tādas personas, kurai ir diplomātiskās vai konsulārās privilēģijas un imunitātes, īpašumā, turējumā vai valdījumā esošu transportlīdzekli;
- 3) transportlīdzekli, kuru noraksta vai arī noraksta vienlaikus ar citu reģistrācijas darbību;
- 4) operatīvajiem transportlīdzekļiem;
- 5) laiku, kad transportlīdzeklis normatīvajos aktos paredzētajos gadījumos bijis apķīlāts un tā izmantošana ceļu satiksmē bijusi liegta;
- 6) iepriekšējo periodu, ja transportlīdzeklis normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā bijis atzīts par bezīpašnieka mantu;
- 7) laiku, kad transportlīdzeklis noziedzīga nodarījuma rezultātā, ko apliecina procesa virzītāja vai ārvalsts kompetentās iestādes izsniegti dokumenti vai informācija reģistrā par transportlīdzekli, nav bijis nodokļa maksātāja rīcībā;
- 8) laiku, kad Latvijā reģistrēts transportlīdzeklis bijis izvests no Latvijas un bijis reģistrēts ārzemēs;

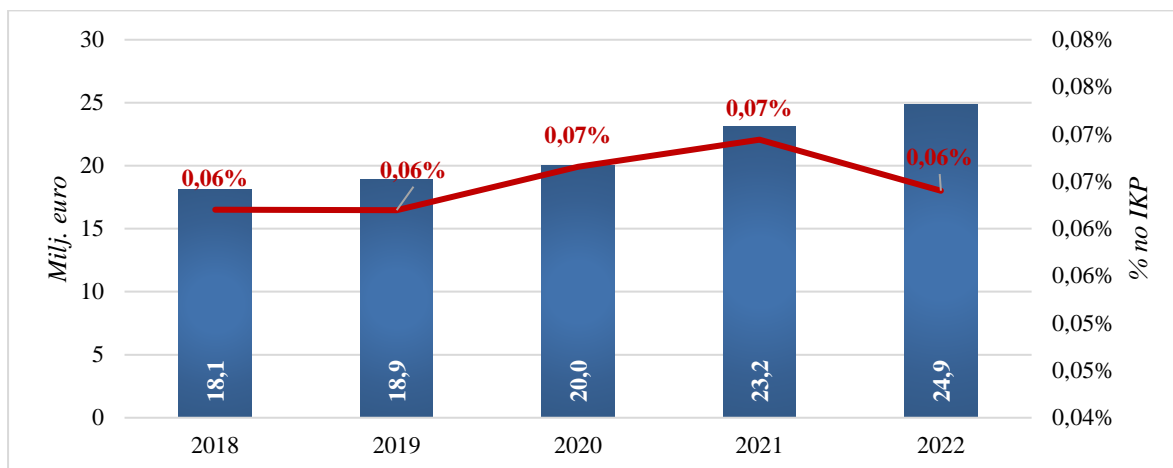
- 9) transportlīdzekli, kas reģistrēti fiziskajai personai īpašumā, par laiku no šīs fiziskās personas nāves brīža līdz īpašnieka maiņas vai valdītāja reģistrācijas brīdim;
- 10) vēsturiskā spēkrata statusa transportlīdzekli;
- 11) sporta transportlīdzekli;
- 12) laiku, kad transportlīdzeklis noņemts no uzskaites atsavināšanai Latvijā vai izvešanai no Latvijas vai transportlīdzekļa reģistrācija pārtraukta uz laiku, nododot numura zīmes, vai arī transportlīdzeklis izslēgts no reģistra;
- 13) tādu transportlīdzekli, kas pēc savas konstrukcijas kā vienīgo mehānisko dzinējspēku izmanto enerģiju no transportlīdzeklī glabātās elektroenerģijas vai dzinējspēka glabāšanas iekārtas (piemēram, akumulators, kondensators, spararats vai ģenerators);
- 14) vieglo transportlīdzekli, kura īpašniekam, turētājam vai valdītājam vai šādas personas laulātajam apgādībā ir bērns ar invaliditāti;
- 15) transportlīdzekli, kuru transportlīdzekļa īpašnieka maksātnespējas administrators noņem no uzskaites atsavināšanai Latvijā vai izvešanai no Latvijas, vai transportlīdzekli, kura reģistrāciju pārtrauc uz laiku, nododot numura zīmes;
- 16) vienu transportlīdzekli, kurš ir vai tiek reģistrēts īpašumā, turējumā vai valdījumā Sabiedroto spēku štāba loceklim vai viņa apgādājamam, ja šī persona nav Latvijas pilsonis vai pastāvīgais iedzīvotājs.

Savukārt saskaņā ar *Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likumu **UVTN nemaksā** par (detalizētāk skatīt pielikumā):*

- 1) operatīvajiem transportlīdzekļiem;
- 2) demonstrācijas transportlīdzekļiem;
- 3) iznomāšanai paredzētiem transportlīdzekļiem, ja transportlīdzekļu iznomāšanas pakalpojumi kopā ar transportlīdzekļu tirdzniecību veido ne mazāk kā 90% no kopējā apgrozījuma;
- 4) transportlīdzekļiem, kuri tiek izmantoti tikai saimnieciskās darbības vajadzībām;
- 5) lauksaimniecības zemes apstrādātāju transportlīdzekļiem, ievērojot likumā paredzētos noteikumus;
- 6) laiku, kad transportlīdzeklis noziedzīga nodarījuma rezultātā, ko apliecina procesa virzītāja vai ārvalsts kompetentās iestādes izsniegti dokumenti vai informācija reģistrā par transportlīdzekli, nav bijis nodokļa maksātāja rīcībā;
- 7) laiku, kad transportlīdzeklis normatīvajos aktos paredzētajos gadījumos bijis apķīlāts un tā izmantošana ceļu satiksmē bijusi liegta;
- 8) laiku, kad transportlīdzeklis noņemts no uzskaites atsavināšanai Latvijā vai izvešanai no Latvijas vai transportlīdzekļa reģistrācija pārtraukta uz laiku, nododot numura zīmes;
- 9) vēsturiskā spēkrata statusa transportlīdzekli;
- 10) sporta transportlīdzekli;
- 11) laiku, kad Latvijā reģistrēts transportlīdzeklis bijis izvests no Latvijas un bijis reģistrēts ārzemēs;
- 12) transportlīdzekli, kuru transportlīdzekļa īpašnieka maksātnespējas administrators noņem no uzskaites atsavināšanai Latvijā vai izvešanai no Latvijas, vai transportlīdzekli, kura reģistrāciju pārtrauc uz laiku, nododot numura zīmes;
- 13) fiziskās personas transportlīdzekli, kuru komersants vai ārvalsts komersanta filiāle, vai zemnieku saimniecība lieto uz nomas līguma pamata un par kuru šai personai, izmaksājot nomas maksu par transportlīdzekli, ietur IIN;
- 14) tādu transportlīdzekli, ko komersants vai ārvalsts komersanta filiāle, vai zemnieku saimniecība lieto, pamatojoties uz nomas līgumu, kurš noslēgts ar

fizisko personu, kas reģistrēta VID kā saimnieciskās darbības veicēja, kas patstāvīgi rezumējošā kārtībā aprēķina un iemaksā IIN no nomas maksas par transportlīdzekli.

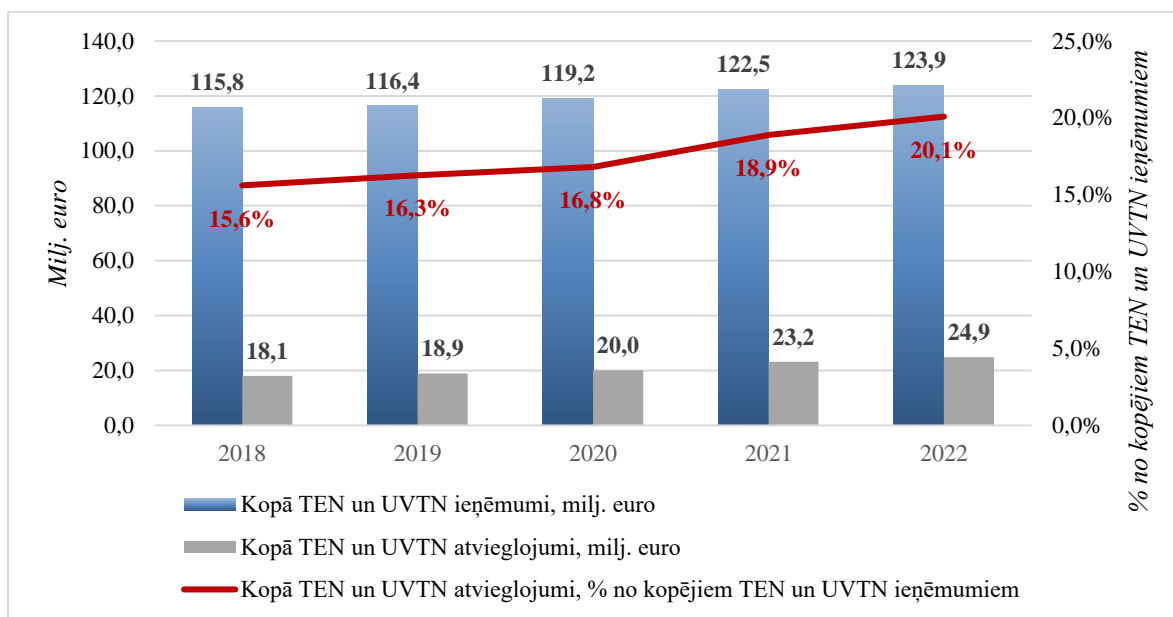
Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot TEN un UVTN atvieglojumus (arī atbrīvojumus), laikā periodā no 2018. gada līdz 2022. gadam absolūtos skaitļos ir pakāpeniski pieauguši, tomēr attiecībā pret IKP ik gadu tie veido 0,06 - 0,07%, kas, salīdzinot ar kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot citus nodokļu atvieglojumus, vērtējami kā nebūtiski.

26. att. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot TEN un UVTN atvieglojumus (arī atbrīvojumus), 2018. - 2022.gadā, milj. euro un % no IKP

Avots: FM aprēķini uz 2023. gada oktobri

Kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot TEN un UVTN atvieglojumus (arī atbrīvojumus), 2022. gadā bija 24,9 milj. euro, kas ir 20,1% no visiem TEN un UVTN ieņēmumiem attiecīgajā gadā un 0,06% no IKP.

27. att. TEN un UVTN ieņēmumi un kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot šo nodokļu atvieglojumus (arī atbrīvojumus), 2018. - 2022. gadā, milj. euro un % no kopējiem TEN un UVNT ieņēmumiem

Avots: FM aprēķini uz 2023. gada oktobri

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot TEN un UVTN atvieglojumus (arī atbrīvojumus), 2020. - 2022. gadā

Nr. p.k.	Nodokļa atbrīvojumi un atvieglojumi	2020	2021	2022	2022*	
		Milj. euro			% pret 2020. gadu	% pret 2021. gadu
	KOPĀ, no tā:	20,0	23,2	24,9	24,2	7,5
1.	Piemērotie TEN atbrīvojumi, t.sk.:	11,8	12,8	13,4	13,4	4,4
1.1.	Personu ar invaliditāti transportlīdzekļiem	8,8	10,0	10,4	18,2	3,9
1.2.	Personu, kurām ir apgādībā bērns ar invaliditāti, vieglajiem transportlīdzekļiem	0,6	0,7	0,7	17,0	9,4
1.3.	Transportlīdzekļiem par laiku no personas nāves brīža līdz īpašnieka maiņas brīdim	0,5	0,6	0,6	31,7	6,2
1.4.	Elektroautomobiļiem	0,2	0,3	0,6	309,6	97,4
2.	Piemērotie TEN atvieglojumi, no tiem:	3,9	4,9	5,1	31,9	4,1
2.1.	IeM padotības iestāžu, AM padotības iestāžu, NBS, pašvaldības policijas iestāžu transportlīdzekļiem (TEN maksā 50% apmērā)	0,3	0,4	0,4	51,8	5,1
2.2.	Lauksaimniecības produktu ražotāju, lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību un atzītu akvakultūras saimniecību transportlīdzekļiem (TEN maksā 75% apmērā)	1,7	2,0	2,1	19,8	3,8
2.3.	Transportlīdzekļiem, ar kuriem fiziska vai juridiska persona, kas iekļauta Lauku atbalsta dienesta maksājumu saņēmēju datubāzē, veic kravas pārvadājumus (75% apmērā)					
2.4.	Personu, kuru apgādībā ir trīs vai vairāk nepilngadīgi bērni, transportlīdzekļiem (50% apmērā)	1,9	2,0	2,2	13,4	7,4
2.5.	Vieglajiem un kravas automobiļiem ar pilnu masu līdz 3 500 kg, kuri papildus aprīkoti ar gāzes kā degvielas barošanas iekārtu (<i>spēkā no 01.01.2021.</i> ; 10% apmērā)	-	0,6	0,5	-	-8,1
3.	UVTN atbrīvojumi, t.sk.:	4,4	5,4	6,4	46,4	18,0
3.1.	Nomai vai tirdzniecībai paredzētiem transportlīdzekļiem	2,4	3,0	3,7	53,4	23,4
3.2.	Lauksaimnieku transportlīdzekļiem	2,0	2,2	2,3	14,5	1,0

* Izmāņas procentos pret iepriekšējiem gadiem rēķinātas no absolūtām summām, tāpēc tabulā, pārrēķinot šīs izmaiņas no noapaļotajām vērtībām, tās var nedaudz atšķirties.

Avots: FM aprēķini, izmantojot CSDD datus uz 2023. gada oktobri

2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot TEN un UVTN atvieglojumus (t.sk. atbrīvojumus), pieauguši par 1,7 milj. euro jeb par 7,5%, salīdzinot ar 2021. gadu.

Katru gadu vairāk kā 40% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot transportlīdzekļu nodokļu atvieglojumus (t.sk. atbrīvojumus), veido **TEN atbrīvojums transportlīdzekļiem, kuri ir īpašumā, turējumā vai valdījumā personām ar invaliditāti**. 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot šo atbrīvojumu, veidoja 10,4 milj. euro, kas ir 41,8% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot transportlīdzekļu nodokļu atvieglojumus (t.sk. atbrīvojumus) un 77,9% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot TEN atbrīvojumus.

Lai arī salīdzinoši nelieli apmērā, tomēr 2022. gadā gandrīz divkārtšājusies valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot **TEN atbrīvojumu elektroautomobiļiem**, – salīdzinājumā ar 2021. gadu pieaugums par 97,4%. Arī elektroautomobiļu skaits, kuriem šis atbrīvojums tiek piemērots, 2022. gadā pieaudzis par 80%, salīdzinot ar 2021. gadu.

Kopumā 2022. gadā TEN atbrīvojumi piemēroti 98 288 transportlīdzekļiem, savukārt TEN atvieglojumi - 118 927 transportlīdzekļiem.

Viens no faktoriem kāpēc 2021. un 2022. gadā pieaudzis transportlīdzekļu skaits, kam piemēroti TEN atvieglojumi, ir saistīts ar jauna TEN atvieglojuma ieviešanu (10% apmērā) vieglajiem automobiļiem un kravas automobiļiem ar pilnu masu līdz 3 500 kg, ja tie papildus aprīkoti ar gāzes kā degvielas barošanas iekārtu, no 2021. gada.

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot **UVTN atbrīvojumus**, 2022. gadā veidoja 28,4% no kopējiem UVTN ieņēmumiem. 2022. gadā UVTN atbrīvojumi tika piemēroti 14 813 transportlīdzekļiem.

Vairāk kā pusi no valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot UVTN atbrīvojumus, veido **UVTN atbrīvojumi nomai vai tirdzniecībai paredzētiem transportlīdzekļiem**, – 2022. gadā 3,7 milj. *euro* apmērā jeb 57,7% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot UVTN atbrīvojumus.

Otru lielāko daļu no valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot UVTN atbrīvojumus, veido valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot **UVTN atbrīvojumu lauksaimnieku transportlīdzekļiem**, – 2022. gadā 2,3 milj. *euro* apmērā jeb 34,4% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot UVTN atbrīvojumus.

4.7. Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumi

Nekustamā īpašuma nodokļa (*turpmāk – NĪN*) atvieglojumi 2022. gadā veidoja **0,6%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā (*skat. 6. att.*).

NĪN atvieglojumi, tāpat kā IIN atvieglojumi, ir svarīgs instruments nodokļu politikas mērķu īstenošanai, sniedzot atbalstu iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem (trūcīgām un maznodrošinātām personām) un sociāli mazāk aizsargātiem iedzīvotājiem (ģimenēm ar bērniem, pensionāriem, personām ar invaliditāti). Atsevišķi NĪN atbrīvojumi ir paredzēti, lai atbalstītu dažādas nozares – piemēram, lauksaimniecību, sportu un kultūru. NĪN atbrīvojumi ir arī svarīgs instruments administratīvā sloga mazināšanai, piemēram, neapliekot valsts un pašvaldību īpašumā esošus īpašumus.

Likumā “*Par nekustamā īpašuma nodokli*” un Likumā „*Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās*” ir noteikti šādi **NĪN atvieglojumi** nodokļu maksātājiem:

- 1) **trūcīgām personām – 90%** apmērā no aprēķinātās nodokļa summas un **maznodrošinātām personām – līdz 90%** apmērā no aprēķinātās nodokļa summas par dzīvošanai paredzētu nekustamo īpašumu un tam piekritīgo zemi;
- 2) personai (pašai vai kopā ar laulāto) vai tās laulātajam, kura apgādībā ir trīs vai vairāk bērni līdz 18 gadu vecumam (arī aizbildnībā esoši vai audžuģimenē ievietoti bērni) vai bērni līdz 24 gadu vecumam, kuri iegūst vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību (*turpmāk – atvieglojums daudzbērnu ģimenēm un aizbildņu ģimenēm*) – **50%** apmērā no aprēķinātās nodokļa summas par dzīvošanai paredzētu nekustamo īpašumu un tam piekritīgo zemi, **bet ne vairāk par 500 euro** par dzīvošanai paredzētām dzīvojamām mājām un tām piekritīgo zemi, ja personai vai tās laulātajam šajā objektā ir deklarētā dzīvesvieta kopā ar vismaz trim no minētajiem (minētos atvieglojumus piemēro arī gadījumā, ja nekustamā īpašuma īpašnieks ir kāds no minētajiem bērniem vai personas vai tās laulātā pirmās pakāpes augšupējais radnieks, kuram šajā objektā ir deklarētā dzīvesvieta);
- 3) **politiski represētām personām – 50%** apmērā no aprēķinātās nodokļa summas par zemi, kā arī par dzīvošanai paredzēto nekustamo īpašumu, ja nekustamais īpašums netiek izmantots saimnieciskajai darbībai;
- 4) **lauku zemēm**, kuru vismaz viens no noteiktajiem lietošanas mērķiem ir no lietošanas mērķu grupas "*Lauksaimniecības zeme*", "*Mežsaimniecības zeme un īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kurās saimnieciskā darbība ir aizliegta ar normatīvo aktu*" vai "*Ūdens objektu zeme*", ja to platība pārsniedz 3 ha, līdz 2025. gadam **NĪN aprēķina no speciālās vērtības**, ko nosaka īpaši nodokļa aprēķinam;
- 5) speciālās ekonomiskās zonas vai licencēta kapitālsabiedrība par tās īpašumā, tiesiskajā valdījumā esošo vai lietošanā piešķirto nekustamo īpašumu, kas atrodas speciālās ekonomiskās zonas vai brīvostas teritorijā, ir tiesīga saņemt **NĪN atlaidi 80% apmērā** no aprēķinātās (bez citu atlaižu saņemšanas) nodokļa summas, ja saskaņā ar izdotajiem pašvaldības saistošajiem noteikumiem nav noteikts citādi.

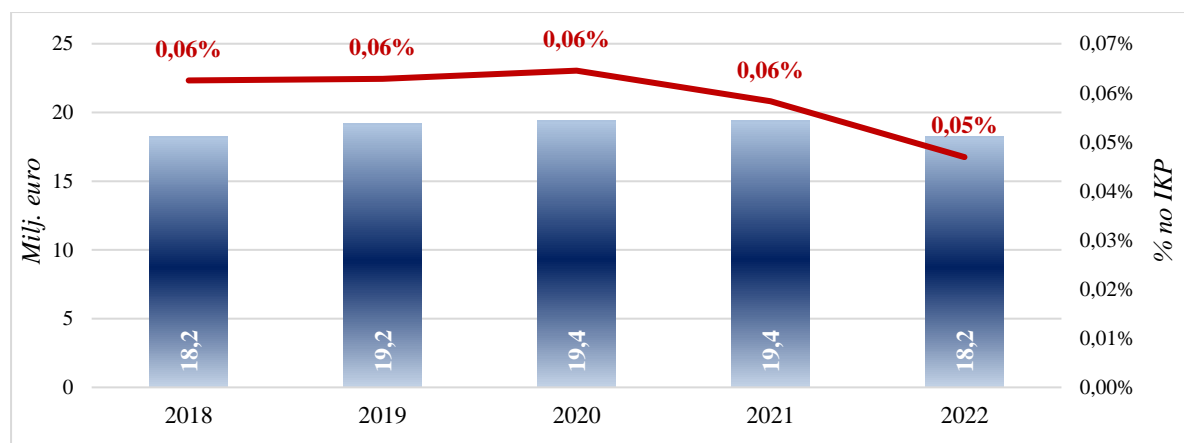
Savukārt nodokļa **atbrīvojumu** saraksts ir daudz plašāks – 2022. gadā ir spēkā divdesmit septiņi NĪN atbrīvojumi, no kuriem desmit nekustamo īpašumu veidi **no 2020. gada 1. janvāra** tiek aplikti ar NĪN, ja tie ir vidi degradējoši, sagruvuši vai cilvēku drošību apdraudoši (*detalizētāk skat. pielikumā*).

Papildus likumā noteiktajiem NĪN atvieglojumiem un atbrīvojumiem ir spēkā dažādi **pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie atvieglojumi**²⁶ atsevišķām NĪN maksātāju kategorijām. 2022. gadā papildus likumā paredzētajiem atvieglojumiem 43 pašvaldības²⁷ savos saistošajos noteikumos bija piešķirušas NĪN atvieglojumus:

- par zemi – 153;
- par ēkām – 89;
- par mājokļiem – 115.

Lielākoties pašvaldības savos saistošajos noteikumos papildus nosaka NĪN atvieglojumus personām ar invaliditāti, pensionāriem, ģimenēm ar bērniem un dažādus NĪN atvieglojumus komersantiem, kas ieguldījuši savus līdzekļus pašvaldībā esošajā infrastruktūrā vai vēsturiskos objektos. Jāmin arī, ka daļa pašvaldību nosaka NĪN atvieglojumus uzņēmējdarbības veicināšanai, kur katram atvieglojumam pašvaldības ir noteikušas dažādus kritērijus. Piemēram, uzņēmumam jānodarbina novadā deklarētas personas vai NĪN atvieglojums piešķirams par dažādiem ieguldījumiem pašvaldībā – sporta, kultūras un veselības veicināšanā. Vairākas pašvaldības atbalsta viesmīlības nozares uzņēmumus, citas pašvaldības – ražošanas uzņēmumus.

Laika periodā no 2018. līdz 2022. gadam pašvaldību negūtie ieņēmumi²⁸, kas rodas piemērojot NĪN atvieglojumus, gan absolūtā summā, gan attiecībā pret IKP, daudz nav mainījušies, veidojot apmēram **0,06%** no IKP, bet 2022. gadā tie ir nedaudz samazinājušies līdz 0,05% no IKP.

28. att. Pašvaldību negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot NĪN atvieglojumus, 2018.-2022. gadā, milj. euro un % no IKP

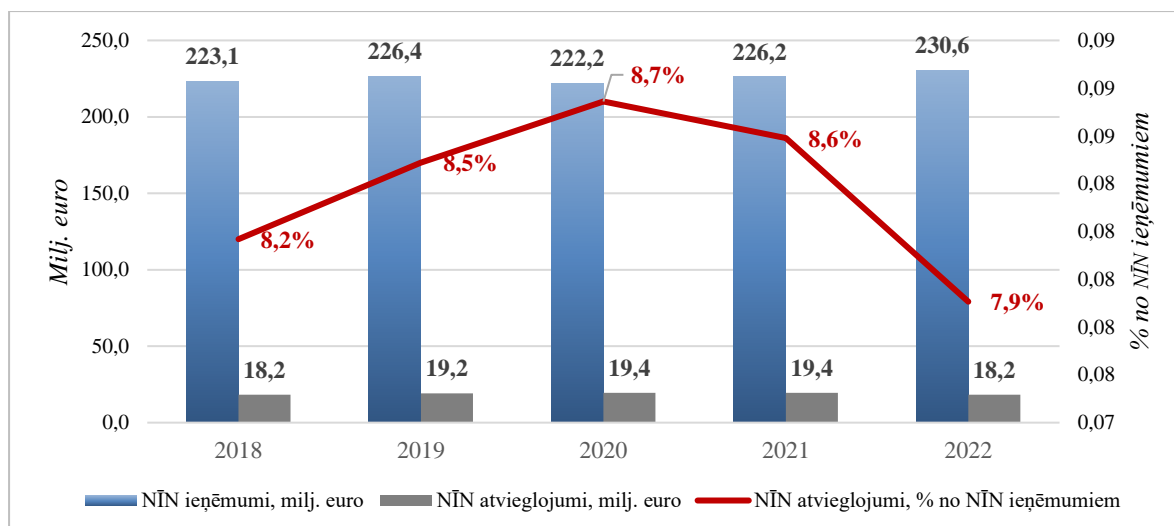
Avots: FM aprēķini, izmantojot Valsts kases datus uz 2023. gada septembri

Kopējie pašvaldību negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot NĪN atvieglojumus, 2022. gadā bija 18,2 milj. euro, kas veido 0,05% no IKP un 7,9% no NĪN ieņēmumiem.

²⁶ Atvieglojumus atsevišķām NĪN maksātāju kategorijām pašvaldības var noteikt 90, 70, 50 vai 25% apmērā no NĪN summas.

²⁷ No 2021. gada 1. jūlija stājās spēkā administratīvi teritoriālā reforma, līdzšinējo 119 vietējo pašvaldību vietā tika izveidotas 43 jaunas pašvaldības. To paredzēja Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums, kas stājās spēkā 2020. gada 23. jūnijā. Atbilstoši tam Latvija turpmāk tiks iedalīta 7 valstspilsētu pašvaldību teritorijās un 36 novadu pašvaldību teritorijās.

²⁸ NĪN ieņēmumi 100% apmērā tiek ieskaitīti pašvaldību budžetos.

29. att. NĪN ieņēmumi un pašvaldību negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot NĪN atvieglojumus, 2018. - 2022. gadā, milj. euro un % no kopējiem NĪN ieņēmumiem

Avots: FM aprēķini, izmantojot Valsts kases datus uz 2023. gada septembri

2022. gadā, salīdzinājumā ar 2021. gadu, kopējie pašvaldību negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot NĪN atvieglojumus, samazinājušies par 6,2% jeb 1,2 milj. euro.

18. tabula

Pašvaldību negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot NĪN atvieglojumus, 2020.-2022. gadā

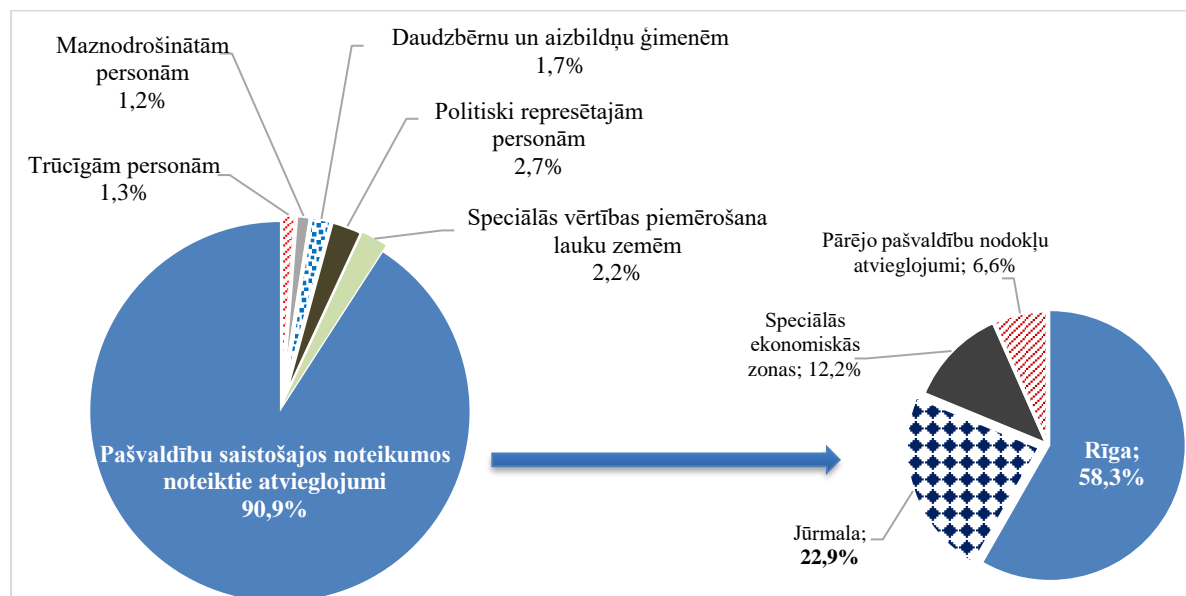
Nr.p. k.	Nodokļa atvieglojums	2020	2021	2022	2022*	
		Milj. euro			% pret 2020. gadu	% pret 2021. gadu
	KOPĀ	19,4	19,4	18,2	-6,1	-6,2
1,	Likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" noteiktie atvieglojumi:	2,0	1,7	1,7	-17,7	-1,8
1.1.	Trūcīgām personām	0,1	0,2	0,2	86,2	-5,8
1.2.	Maznodrošinātām personām	0,3	0,2	0,2	-33,9	0,3
1.3.	Daudz bērnu ģimenēm un aizbildņu ģimenēm	0,4	0,3	0,3	-18,6	9,1
1.4.	Politiski represētajām personām	0,6	0,6	0,5	-13,9	-11,7
1.5.	Speciālās vērtības piemērošana lauku zemēm**	0,6	0,4	0,4	-32,8	5,5
2.	Pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie atvieglojumi, tajā skaitā:	17,4	17,7	16,6	-4,8	-6,6
2.1.	Rīgā, no tiem:	8,6	10,4	9,7	11,9	-6,8
2.1.1.	Atvieglojumi ģimenēm ar bērniem	3,5	3,6	3,6	2,2	-0,3
2.1.2.	Par ēkām, kas atzītas par valsts aizsargājamo kultūras pieminekli un par ēkām, kas atrodas valsts pilsēt būvniecības pieminekļu teritorijā	1,9	2,1	2,1	11,6	-1,6
2.1.3.	Personām ar invaliditāti un pensionāriem	1,4	1,4	1,4	1,1	0,2
2.2.	Jūrmalā, no tiem:	3,7	3,8	3,8	3,7	-0,1
2.2.1.	Par īpašumiem, ja fiziska persona deklarējusi dzīvesvietu Jūrmalā	3,2	3,3	3,3	3,0	0,7
2.3.	Par nekustamajiem īpašumiem speciālās ekonomiskās zonas vai brīvostas teritorijā	2,3	2,1	2,0	-12,3	-3,9

* Izmāņas procentos pret iepriekšējiem gadiem rēķinātas no absolūtām summām, tāpēc tabulā, pārrēķinot šīs izmaiņas no noapaļotajām vērtībām, tās var nedaudz atšķirties.

** Pēc VZD datiem, kadastrālo vērtību kopsummai un speciālo vērtību kopsummai piemērojot NĪN likmi 1,5% apmērā un aprēķinot starpību jeb neiegūto NĪN apmēru.

Avots: FM aprēķini, izmantojot Valsts kases un Valsts zemes dienesta datus 2023. gada septembrī

2022. gadā lielāko daļu no pašvaldību negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot NĪN atvieglojumus, veidoja tieši **pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie NĪN atvieglojumi** – 16,6 milj. euro jeb 90,9% no kopējiem pašvaldību negūtajiem ieņēmumiem. 2022. gadā, salīdzinājumā ar 2021. gadu, negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktos NĪN atvieglojumus, samazinājušies par 1,2 milj. euro jeb par 6,6%.

30. att. Pašvaldību negūto ieņēmumu, kas rodas piemērojot NĪN atvieglojumus, procentuālais sadalījums 2022. gadā

Avots: FM aprēķini 2023. gada septembrī

Savukārt no kopējiem negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktos NĪN atvieglojumus, 2022. gadā vairāk kā pusi – 58,3% jeb 9,7 milj. euro – veidoja Rīgas domes piešķirtie NĪN atvieglojumi. 2022. gadā negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot Rīgas domes piešķirtos NĪN atvieglojumus, ir samazinājušies par 6,8%, salīdzinot ar 2021. gadu.

No kopējiem negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot Rīgas domes papildu piešķirtos NĪN atvieglojumus, būtiskākie ir nodokļa atvieglojumi ģimenēm ar bērniem – 2022. gadā tie novērtēti 3,6 milj. euro apmērā jeb 37,1% no Rīgas kopējiem negūtajiem ieņēmumiem. Proti, Rīgas dome papildus jau likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteiktajiem atvieglojumiem daudzbērnu ģimenēm (50% no aprēķinātā NĪN personām, kuru apgādībā ir trīs vai vairāk bērni līdz 18 gadu vecumam, bet ne vairāk kā 500 euro) piešķir NĪN atvieglojumus personām, kuru apgādībā ir bērni vecumā līdz 19 gadiem (arī aizbildnībā esoši) vai bērni pēc pilngadības sasniegšanas, kamēr viņi turpina vispārējās, profesionālās, augstākās vai speciālās izglītības iegūšanu dienas nodaļā (pilna laika klātienes studijas), bet ne ilgāk kā līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai²⁹:

- 90% apmērā par trīs vai vairāk bērniem;
- 70% apmērā par diviem bērniem;
- 50% apmērā par vienu bērnu.

²⁹ Rīgas Domes 2021. gada 15. decembra saistošie noteikumi Nr. 109 “Par nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu piešķiršanas kārtību Rīgā”, pieejams: [Rīgas domes saistošie noteikumi Nr. 109](#)

Otri būtiskākie Rīgas domes NĪN atvieglojumi ir par *ēkām, kas atzītas par valsts aizsargājamo kultūras pieminekli, un par ēkām, kas atrodas valsts nozīmes pilsēt būvniecības pieminekļu teritorijā* – 2,1 milj. *euro* apmērā jeb 21,4% no kopējiem negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot Rīgas domes piešķirtos NĪN atvieglojumus.

Trešie būtiskākie atvieglojumi, ko piešķirusi Rīgas dome, pēc negūto ieņēmumu apmēra 2022. gadā bija dažādi Rīgas domes piešķirtie *atvieglojumi personām ar invaliditāti un pensionāriem* – 1,4 milj. *euro* apmērā jeb 14,5% no kopējiem negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot Rīgas domes piešķirtos NĪN atvieglojumus.

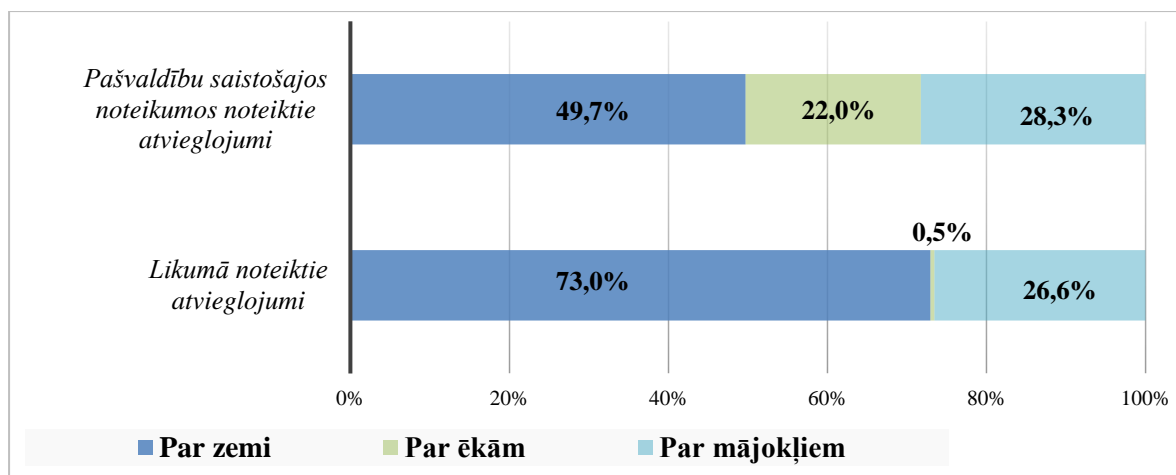
Arī **Jūrmalas domes** piešķirtie NĪN atvieglojumi, veidoja būtisku apmēru kopējos negūtajos ieņēmumos – 2022. gadā **3,8** milj. *euro* apmērā jeb **22,9%** no kopējiem pašvaldību negūtajiem ieņēmumiem. Galvenokārt tie bija *atvieglojumi par zemes īpašumiem vai tā daļām, ja fiziska persona deklarējusi pamata dzīvesvietu Jūrmalas administratīvajā teritorijā līdz pirmstaksācijas gada 31. decembrim* (3,3 milj. *euro* jeb 87,0% no kopējiem negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot Jūrmalas domes piešķirtos NĪN atvieglojumus).

Speciālajās ekonomiskajās zonās (SEZ) un brīvostās, kas atrodas Rēzeknē un tās novadā, Rīgas brīvostā, Liepājā, Ventspils brīvostā un Latgales SEZ teritorijā, piešķirtie NĪN atvieglojumi 2022. gadā veidoja kopējos negūtos ieņēmumus **2,0** milj. *euro* apmērā jeb **12,2%** no kopējiem negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktos NĪN atvieglojumus. Šie negūtie ieņēmumi, 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, ir samazinājušies par 3,9%. 2022. gadā lielākie NĪN atvieglojumi piešķirti Rīgas Brīvostas teritorijā un Liepājas SEZ teritorijā. Jāatzīmē, ka no 2021. gada NĪN atvieglojumus sākuši piemērot Latgales SEZ iekļautie Krāslavas un Līvānu novadi.

Savukārt pašvaldību negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot **likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" noteiktos NĪN atvieglojumus**, veidoja vien **1,7** milj. *euro* jeb **9,1%** no kopējiem pašvaldību negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot NĪN atvieglojumus.

Pašvaldību negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot *likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli"* noteiktos NĪN atvieglojumus, 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, samazinājušies par 1,8%, ko galvenokārt noteica pašvaldību negūto ieņēmumu, kas rodas piemērojot *atvieglojumus politiski represētām personām*, samazinājums (par 11,7%). Arī pašvaldību negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot NĪN *atvieglojumus trūcīgām personām*, 2022. gadā ir samazinājušies par 5,8%, salīdzinot ar 2021. gadu. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, pašvaldību negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot *atvieglojumus daudz bērnu ģimenēm*, ir pieauguši par **9,1%** jeb 0,03 milj. *euro*, savukārt, piemērojot *nodokļu atvieglojumus maznodrošinātām personām*, – pieauguši par 0,3%, bet piemērojot *speciālās vērtības lauku zemēm* – pieauguši par 5,5%.

2022. gadā no kopējiem pašvaldību negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot likumā noteiktos NĪN atvieglojumus, 1,2 milj. *euro* jeb 73,0% veidoja negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot piešķirtos atvieglojumus par zemi, 0,4 milj. *euro* jeb 26,6% veidoja negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot piešķirtos atvieglojumus par mājokļiem, un tikai 0,5% jeb 0,01 milj. *euro* - negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot piešķirtos atvieglojumus par ēkām. Savukārt no kopējiem negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot pašvaldību papildu piešķirtos atvieglojumus, 8,2 milj. *euro* jeb 49,7% veidoja negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot piešķirtos atvieglojumu par zemi, 4,7 milj. *euro* jeb 28,3% veidoja negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot piešķirtos atvieglojumu par mājokļiem un 3,6 milj. *euro* jeb 22,0% - negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot piešķirtos atvieglojumu par ēkām, no kuriem 44,8% veido atvieglojumi SEZ un brīvostām.

31. att. NĪN atvieglojumu īpatsvars pēc to piemērošanas veida 2022. gadā

Avots: FM aprēķini 2023. gada septembrī

4.8. Elektroenerģijas nodokļa atvieglojumi

Elektroenerģijas nodokļa (*turpmāk – EN*) atvieglojumi un atbrīvojumi 2022. gadā veidoja **0,1%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā (*skat. 6. att.*).

Saskaņā ar *Elektroenerģijas nodokļa likumu* no EN tiek atbrīvota elektroenerģija, ko izmanto:

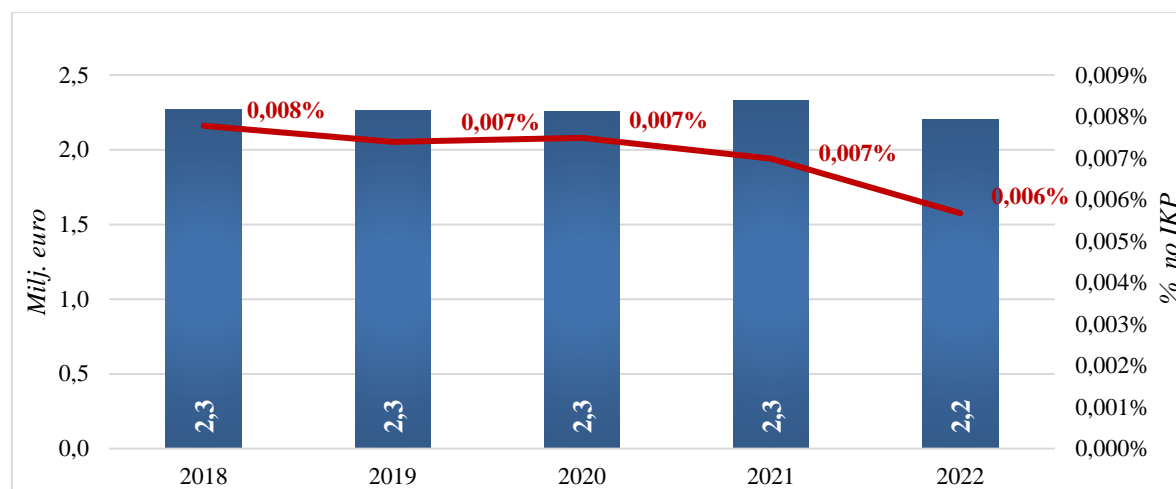
- 1) preču pārvadājumiem un sabiedriskajiem pasažieru pārvadājumiem, tajā skaitā dzelzceļa transportā un pilsētu sabiedriskajos pasažieru pārvadājumos;
- 2) mājsaimniecību lietotāji.

No EN tiek atbrīvota arī elektroenerģija, kas piegādāta citu ES vai citu ārvalstu pārstāvjiem vai organizācijām (*detalizētāk skatīt pielikumā*):

- 1) saistībā ar diplomātiskajām vai konsulārajām attiecībām;
- 2) starptautiskajām organizācijām, kas par tādām atzītas to valstu iestādēs, kurās šīs organizācijas atrodas, kā arī šo organizāciju biedriem saskaņā ar starptautiskajām šo organizāciju dibināšanas konvencijām vai to mītnes zemes nolīgumiem;
- 3) jebkuras Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts bruņotajiem spēkiem, izņemot dalībvalsti, kurā iekasē elektroenerģijas nodokli, kā arī bruņotajiem spēkiem, kas minēti Eiropas Padomes 1990. gada 3. decembra lēmuma 90/640/EEK 1. pantā, šo bruņoto spēku patēriņam un civilpersonālam, kas tos pavada, vai šo bruņoto spēku virtuves vai ēdnīcu vajadzībām;
- 4) patēriņam saskaņā ar līgumiem, kas noslēgti ar ārvalstīm, kuras nav ES dalībvalstis, vai starptautiskajām organizācijām, ja vien attiecībā uz atbrīvojumu no pievienotās vērtības nodokļa šāds līgums ir atļauts vai apstiprināts.

Elektroenerģijai, ko piegādā personām ielu apgaismošanas pakalpojumu sniegšanai, nodokli aprēķina pēc likmes **0 euro** par megavatstundu (*turpmāk – MWh*).

Kopš 2017. gada, kad tika atcelti atsevišķi EN atbrīvojumi, kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot EN atbrīvojumus un atvieglojumus, saglabājas gandrīz nemainīgā apmērā. Attiecībā pret IKP tie veido ap 0,007%, kas, salīdzinot ar kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot citus nodokļu atvieglojumus, vērtējami kā nebūtiski.

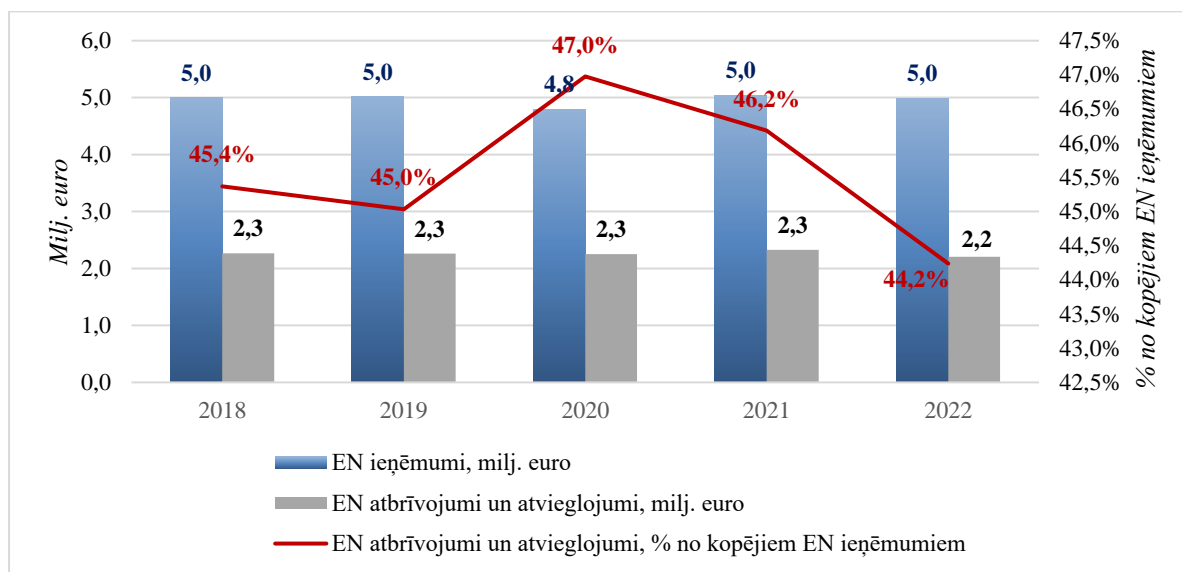

32. att. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot EN atbrīvojumus un atvieglojumus, 2018. - 2022.gadā, milj. euro un % no IKP

Avots: FM aprēķini, izmantojot datus no EN deklarācijām uz 2023. gada septembri

EN likme ir 1,01 *euro* par MWh un 2022. gadā tika deklarētas 2,2 milj. MWh, kas ir atbrīvotas no EN. Tas ir par 122,8 tūkst. MWh mazāk kā 2021. gadā.

Kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot EN atbrīvojumus, **2022. gadā** bija 2,2 milj. *euro*, kas ir **0,006%** no IKP un **44,2%** no EN ieņēmumiem (5,0 milj. *euro*).

33. att. EN ieņēmumi un valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot EN atbrīvojumus un atvieglojumus, 2018. - 2022.gadā, milj. *euro* un % no kopējiem EN ieņēmumiem

Avots: FM aprēķini, izmantojot datus no EN deklarācijām uz 2023. gada septembri

Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu 2022. gadā kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot EN atbrīvojumus un atvieglojumus, ir samazinājušies par 0,1 milj. *euro* jeb 5,3%.

19. tabula

Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot EN atbrīvojumus un atvieglojumus 2020. - 2022. gadā

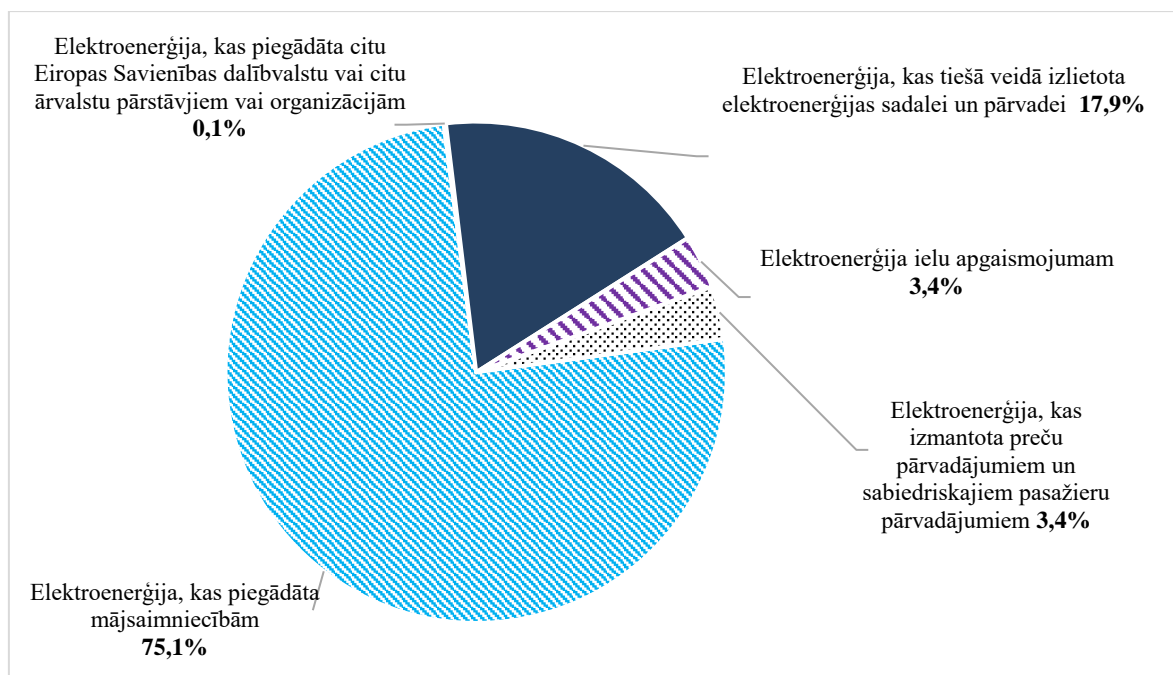
Nr. p.k.	Nodokļa atbrīvojumi un atvieglojumi	2020	2021	2022	2022*	
		Milj. euro			% pret 2020. gadu	% pret 2021. gadu
	KOPĀ, no tā:	2,3	2,3	2,2	-2,2	-5,3
1.	Elektroenerģija, kas atbrīvota no nodokļa saskaņā ar likuma 6.panta otro un trešo daļu, t.sk.:	2,2	2,2	2,1	-2,0	-5,4
1.1.	Elektroenerģija, kas izmantota preču pārvadājumiem un sabiedriskajiem pasažieru pārvadājumiem	0,1	0,1	0,1	-36,3	-27,0
1.2.	Elektroenerģija, kas piegādāta mājāsaimniecībām	1,7	1,8	1,7	-3,4	-8,0
1.3.	Elektroenerģija, kas piegādāta citu Eiropas Savienības dalībvalstu vai citu ārvalstu pārstāvjiem vai organizācijām	0,003	0,003	0,003	14,3	13,7
1.4.	Elektroenerģija, kas tiešā veidā izlietota elektroenerģijas sadalei un pārvadei**	0,3	0,3	0,4	17,2	14,7
2.	Apliekamais elektroenerģijas daudzums, kas piegādāts personām ielu apgaismošanas pakalpojumu sniegšanai, un kas atbrīvots no nodokļa saskaņā ar likuma 6.panta piekto daļu	0,1	0,1	0,1	-7,1	-3,8

* Izmāņas procentos pret iepriekšējiem gadiem rēķinātas no absolūtām summām, tāpēc tabulā, pārrēķinot šīs izmaiņas no noapaļotajām vērtībām, tās var nedaudz atšķirties.

** Atbrīvojums nav detalizētāk atšifrējams. Tas ietvert elektroenerģiju, kas izmantota pārvadājumiem, ES dalībvalstu vai citu ārvalstu pārstāvjiem vai organizācijām, vai piegādāta mājāsaimniecībām.

Avots: FM aprēķini, izmantojot datus no EN deklarācijām uz 2023. gada septembri

2022. gadā līdzīgi kā iepriekšējos gados lielākie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot EN atbrīvojumus un atvieglojumus, ir par piemērotajiem atbrīvojumiem elektroenerģijai, kas piegādāta mājražotniecībām (75,1%), un elektroenerģijai, kas tiešā veidā izlietota elektroenerģijas sadalei un pārvadei (17,9%).

34. att. Valsts negūto ieņēmumu, kas rodas piemērojot EN atbrīvojumus un atvieglojumus, procentuālais sadalījums 2022. gadā

Avots: FM aprēķini uz 2023. gada septembri

4.9. Izložu un azartspēļu nodokļa atvieglojumi

Latvijā ir spēkā **divi** izložu un azartspēļu nodokļa atbrīvojumi:

- 1) no valsts nodevas par speciālās atļaujas (licences) izsniegšanu ir atbrīvotas un ar izložu nodokli netiek apliktas sabiedriskās organizācijas un to apvienības un reliģiskās organizācijas, ja tās organizē likumā noteiktās vietēja mēroga vienreizēja rakstura izlozes;
- 2) ar azartspēļu nodokli netiek apliktas azartspēles, kas tiek organizētas transportlīdzekļos, kuri veic starptautiskus reisus, ja spēļu zāli var izmantot tikai reģistrēti pasažieri.

Saskaņā ar Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas informāciju 2022. gadā no izložu nodevas samaksas 35 *euro* apmērā tika atbrīvots viens vietēja mēroga vienreizējas izlozes organizētājs (kas ir sabiedriskā organizācija), savukārt iepriekšējos divos gados šāds atbrīvojums netika izmantots.

2020. – 2022. gadā netika izmantots nodokļa atbrīvojums, kas paredz neaplikt ar azartspēļu nodokli azartspēles, kas tiek organizētas transportlīdzekļos, kuri veic starptautiskus reisus, ja spēļu zāli var izmantot tikai reģistrēti pasažieri

Nobeiguma secinājumi

1. **Nodokļu atvieglojumu ziņojums izstrādāts, lai veidotu sabiedrības labāku izpratni par nodokļu atvieglojumiem un valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas to piemērošanas rezultātā.** Ikgadējais nodokļu atvieglojumu ziņojums jau no 2013. gada katru gadu tiek atjaunots un publicēts FM mājas lapā.
2. **Regulāra nodokļu atvieglojumu efektivitātes izvērtēšana ir nepieciešama, jo jāpārliedz, vai tie sasniedz izvirzīto mērķi, nerada konkurences kropļojumus, būtiskas papildizmaksas un administratīvo slogu.**
3. **Starptautiskajā praksē tiek izmantots plašāks nodokļu atvieglojumu apzīmējums – nodokļu izdevumi, kas pēc būtības ir valsts nesaņemtie ienākumi nodokļa atvieglojumu pastāvēšanas dēļ.** Par nodokļu atvieglojumu var uzskatīt jebkuras novirzes no attiecīgās valsts likumos noteiktā vispārējā nodokļu režīma, kas kādam nodokļu maksātājam vai maksātāju grupai paredz nodokļa sloga samazinājumu vai izdevīgāku nodokļa nomaksas kārtību, vadoties pēc kritērija, ka nodokļu maksātājs vai to grupa atbilst nodokļu likumā noteiktai pazīmei (ienākumu apmērs, ģimenes stāvoklis, saimnieciskās darbības veids, reģions u.tml.).
4. **Nodokļu atvieglojumi ir svarīgs instruments nodokļu politikas, kā arī valsts ilgtspējīgas attīstības un vides politikas mērķu īstenošanai, sniedzot vērā ņemamu atbalstu iedzīvotājiem, īpaši sociāli mazāk aizsargātiem iedzīvotājiem (piemēram, zemu ienākumu saņēmējiem, pensionāriem un personām, kurām apgādībā ir bērni).**
5. **Ziņojumā nodokļu atvieglojumu ietekme vērtēta pēc zaudēto ieņēmumu metodes, kuri nemonē budžetā šo nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā.** FM kopējos valsts negūtos ieņēmumus, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, aprēķina jau no 2013. gada, tomēr laika gaitā ir mainījusies gan aprēķina metodoloģija, gan likumdošana attiecībā uz nodokļa atvieglojumiem. Ziņojumā detalizētāk tiek aplūkoti būtiskākie nodokļu atvieglojumi, kuru apmēri ir nosakāmi.
6. **2022. gadā kopējie aprēķinātie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas būtiskāko nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, bija 3 011,2 milj. euro, kas ir 7,75% no IKP un 24,6% no analizēto nodokļu kopējiem ieņēmumiem.**
7. **2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, ir palielinājušies par 117,4 milj. euro jeb par 4,1%.** 2022. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, būtiski ir pieauguši valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumu piemērošanas rezultātā (par 241,9 milj. euro jeb 25,2%) un iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu piemērošanas rezultātā (par 169,6 milj. euro jeb 17,4%). Savukārt valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumu piemērošanas rezultātā, 2022. gadā ir samazinājusies par 299,9 milj. euro jeb 71,6%, salīdzinot ar 2021. gadu.
8. **Lielākie valsts negūtie ieņēmumi 2022. gadā rodas pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumu un iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanas rezultātā – attiecīgi 40,0% un 38,0%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā. Tiem seko dabas resursu nodokļa, akcīzes nodokļa un uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumi – attiecīgi 9,1%, 7,5% un 3,9%. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas pārējo nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, ir salīdzinoši nelieli.

9. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas **pievienotās vērtības nodokļa (PVN) atvieglojumu piemērošanas rezultātā, 2022. gadā bija 1 203,4 milj. euro**, kas ir **3,1 %** no IKP un vairāk kā **1/3** daļa no kopējiem PVN ieņēmumiem.
10. No kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas PVN atvieglojumu piemērošanas rezultātā, 2022. gadā lielāko daļu (**87,4%**) veidoja valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas PVN atbrīvojumu piemērošanas rezultātā, - 1 052,0 milj. euro, bet otru daļu (**12,6%**) veido valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas PVN samazināto likmju piemērošanas rezultātā, - 151,3 milj. euro.
11. 2022. gadā kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas PVN atvieglojumu (atbrīvojumu un samazināto likmju) piemērošanas rezultātā, palielinājušies par 241,9 milj. euro jeb 25,2%, salīdzinot ar 2021. gadu. 2022. gadā ir palielinājušies gan valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas PVN atbrīvojumu piemērošanas rezultātā (par 23,8% jeb 202,5 milj. euro), gan valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas PVN samazināto likmju piemērošanas rezultātā (par 35,2% jeb 39,4 milj. euro). Valsts negūto ieņēmumu pieaugums 2022. gadā daļēji skaidrojams ar to, ka 2020. un 2021. gadā preču un pakalpojumu patēriņu, kas netiek aplikts ar PVN vai tiek aplikts ar samazinātajām likmēm, būtiski ietekmēja Covid-19 pandēmijas laikā valstī noteiktie ierobežojumi, bet 2022. gadā iedzīvotāji varēja atjaunot šo preču un pakalpojumu patēriņu. Tāpat vēra ņemamu ietekmi ir atstājis patēriņa cenu pieaugums, kas 2022. gadā sasniedza 17,3%, salīdzinot ar 2021. gada cenām.
12. 2022. gadā no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas PVN atbrīvojumu piemērošanas rezultātā (1 052,0 milj. euro), visbūtiskākie ir valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas *medicīnas pakalpojumiem* piemērotā atbrīvojuma rezultātā – 300,7 milj. euro jeb 28,6% no kopējās ietekmes, *finansu pakalpojumiem* piemērotā atbrīvojuma rezultātā – 239,2 milj. euro jeb 22,7% no kopējās ietekmes un *apdrošināšanas pakalpojumiem* piemērotā atbrīvojuma rezultātā – 103,5 milj. euro jeb 9,8% no kopējās ietekmes.
13. Savukārt no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas PVN samazināto likmju piemērošanas rezultātā (151,3 milj. euro), 2022. gadā procentuālajā sadalījumā pēc to apmēra vislielākais īpatsvars ir *medikamentu piegādēm* (38,0 milj. euro jeb 25,1% no kopējās ietekmes), kā arī nozīmīgs īpatsvars ir *svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegādēm* (33,8 milj. euro jeb 22,3% no kopējās ietekmes) un *siltumenerģijas piegādēm iedzīvotājiem* (33,2 milj. euro jeb 21,9% no kopējās ietekmes). Tas norāda, ka ar PVN samazinātās likmes piemērošanu tiek sniegts būtisks atbalsts mājāsaimniecībām, tiešā veidā samazinot to izdevumus.
14. 2022. gadā kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas **iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) atvieglojumu piemērošanas rezultātā, bija 1 143,9 milj. euro**, kas ir **2,9%** no IKP, puse jeb **50,6%** no kopējiem IIN ieņēmumiem un **vairāk kā 1/3 daļa** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā.
15. 2022. gadā kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas IIN atvieglojumu piemērošanas rezultātā, pieauguši par 169,6 milj. euro jeb 17,4%, salīdzinot ar 2021. gadu. Aprēķināto valsts negūto ieņēmumu pieaugums saistāms gan ar dažādu atvieglojumu palielināšanu, gan arī ar izmaiņām tiesību aktos.
16. Visbūtiskākie IIN atvieglojumi pēc to piemērošanas apjoma ir *pensionāra neapliekamais minimums, diferencētais neapliekamais minimums un atvieglojums par apgādībā esošu personu*. 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas šo nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, kopā veidoja 770,8 milj. euro, kas ir **67,4%** no kopējās ietekmes. Arī fizisko personu skaits, kas piemērojuši minētos atvieglojumus kopumā veido ap 46,1%.

17. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas pensionāra neapliekamā minimuma piemērošanas rezultātā, 2022. gadā veidoja 434,6 milj. *euro* jeb 38,0% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas IIN atvieglojumu piemērošanas rezultātā. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, tie ir palielinājušies par 19,3% jeb 70,4 milj. *euro*, ko ietekmēja pensionāra neapliekamā minimuma paaugstināšana no 2022. gada pirmā pusgada no 330 uz 350 *euro* mēnesī, bet no otrā pusgada no 350 uz 500 *euro* mēnesī. Savukārt fiziskās personas, kas izmantoja šo atvieglojumu, bija 544 tūkst. jeb 21,3% no kopējā analizēto IIN atvieglojumu izmantojušo personu skaita. 2022. gadā 60,4% no pensiju saņēmējiem saņēma pensiju līdz 500 *euro* mēnesī, kas ļauj secināt, ka daļa no pensionāriem neapliekamo minimumu nevarēja izmantot pilnā apmērā, jo viņu pensija ir mazāka par neapliekamo minimumu.
18. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas diferencētā neapliekamā minimuma piemērošanas rezultātā, 2022. gadā veidoja 182,3 milj. *euro* jeb 15,9% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas IIN atvieglojumu piemērošanas rezultātā. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, tie ir palielinājušies par 28,9% jeb 40,9 milj. *euro*, ko galvenokārt ietekmēja diferencētā neapliekamā minimuma paaugstināšana no 2022. gada pirmā pusgada no 300 uz 350 *euro* mēnesī, bet no otrā pusgada no 350 uz 500 *euro* mēnesī.
19. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas atvieglojuma par apgādībā esošu personu piemērošanas rezultātā, 2022. gadā veidoja 153,9 milj. *euro* jeb 13,5% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas IIN atvieglojumu piemērošanas rezultātā. 2022. gadā tie ir nedaudz pieauguši – par 3,1 milj. *euro* jeb 2,1%, salīdzinot ar 2021. gadu. Savukārt fizisko personu skaits, kas izmantoja šo atvieglojumu, bija 222,1 tūkst. jeb 8,7% no kopējā analizēto IIN atvieglojumu izmantojušo personu skaita. Jāatzīmē, ka pēc FM aprēķiniem 2022. gadā par **34,2%** apgādībā esošām nepilngadīgām personām nodokļu maksātāji jeb apgādnieki nevarēja pilnā apmērā izmantot šo atvieglojumu, jo viņu darba alga bija mazāka par kopējo IIN atvieglojumu summu.
20. Būtisku kopējo valsts negūto ieņēmumu daļu veido valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas atbrīvojot no IIN neapliekamais ienākums, 2022. gadā – 302,0 milj. *euro* jeb 26,4% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas IIN atvieglojumu piemērošanas rezultātā. 2022. gadā tie ir būtiski palielinājušies – par 59,9 milj. *euro* jeb 24,7%, salīdzinot ar 2021. gadu. No kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas atbrīvojot no IIN neapliekamais ienākums, būtisku daļu veido ar nodokli neapliekamie valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras izmaksātie pabalsti un atlīdzības (2022. gadā – 166,2 milj. *euro* jeb vairāk kā pusi vai 55,0% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas no neapliekamais ienākums atbrīvošanas no IIN), ar nodokli neapliekamais ienākums līdz 3 000 *euro* gadā no lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas (2022. gadā – 22,5 milj. *euro*), ar nodokli neapliekamais ienākums no atbalsta lauksaimniecībai un lauku attīstībai (2022. gadā – 19,7 milj. *euro*), kā arī ar nodokli neapliekamais ienākums no sava īpašuma atsavināšanas (izņemot nekustamo īpašumu) (2022. gadā – 29,3 milj. *euro*).
21. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot **dabas resursu nodokļa (DRN) atvieglojumus (atbrīvojumus)**, 2022. gadā bija **272,6 milj. *euro***, kas ir **0,70%** no IKP un **5 reizes** lielāki nekā kopējie DRN ieņēmumi. Tomēr nevar runāt par šādu summu kā potenciālo ieņēmumu daļu, jo, lai motivētu ražotājus un tirgotājus īstenot atbildības principu un panākt to aktīvu iesaisti un atbildību par viņu darbības rezultātā radīto atkritumu apsaimniekošanas nodrošināšanu, nodokļa likmes ir 2-3 reizes augstākas nekā atbilstošo atkritumu apsaimniekošanas izmaksas.

22. Kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot DRN atvieglojumus (atbrīvojumus), 2022. gadā ir palielinājušies par 6,3 milj. *euro* jeb 2,4%, salīdzinot ar 2021. gadu.
23. Lielāko daļu jeb 53,0% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot DRN atvieglojumus (atbrīvojumus), veido valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot DRN *atbrīvojumu par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem*, 2022. gadā – 144,4 milj. *euro*, kas, salīdzinot ar 2021. gadu, ir samazinājušies par 1,9 milj. *euro* jeb 1,3%. Lai gan no 2019.gada atbrīvojums vairs netiek piemērots vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem, kas izgatavoti no plastmasas un to kompozītmateriāliem, tomēr joprojām liela daļa pārtikas tiek fasēta un pildīta plastmasas iepakojumā. Pie tam no 2022. gada 1.janvāra stājies spēkā atbrīvojums arī par depozīta iepakojumu.
24. Otru daļu jeb 46,7% no valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot DRN atvieglojumus (atbrīvojumus), veido valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot DRN *atbrīvojumu par videi kaitīgām precēm*, 2022. gadā – 127,2 milj. *euro*, kas, salīdzinot ar 2021. gadu, ir palielinājušies par 7,7 milj. *euro* jeb 6,4%. Salīdzinot dinamiskā secināms, ka valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot atbrīvojumu par videi kaitīgām precēm, ik gadu pieaug, taču to pieauguma temps ir mazinājies.
25. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot **akcīzes nodokļa (AN) atvieglojumus (samazinātās likmes un atbrīvojumus)**, 2022. gadā bija **227,1 milj. *euro***, kas ir **0,58%** no IKP un **20,1%** no kopējiem AN ieņēmumiem.
26. No šiem kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem lielāko daļu veido valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot *AN atbrīvojumus*, – 2022. gadā **140,4** milj. *euro* jeb **61,8%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN atvieglojumus. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, tie ir palielinājušies par 3,3 milj. *euro* jeb 2,4%.
27. Lielāko daļu no valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumus, 2022. gadā veidoja *AN atbrīvojumi alkoholiskajiem dzērieniem un citiem spirtu saturošiem produktiem* – 80,9 milj. *euro*, kas ir 57,6% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumus. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumus alkoholiskajiem dzērieniem un citiem spirtu saturošiem produktiem, ir samazinājušies par 11,4 milj. *euro* jeb 12,3%. Lielāko daļu no valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot atbrīvojumus alkoholiskajiem dzērieniem un citiem spirtu saturošiem produktiem, veido *atbrīvojums denaturētam spirtam* (71,2 milj. *euro*). Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot atbrīvojumu denaturētam spirtam, 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, ir samazinājušies par 9,9 milj. *euro* jeb 12,2%, saglabājot būtiski augtāku patēriņu nekā tas bija 2019. gadā. Augstais patēriņš varētu būt skaidrojams ar pastāvīgi paaugstinātiem dezinfekcijas līdzekļu ražošanas apjomiem, par izejvielu izmantojot denaturētu spirtu.
28. Arī *AN atbrīvojumi naftas produktiem* veido būtisku daļu no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumus. 2022. gadā to apmērs bija 55,0 milj. *euro*, kas ir 39,2% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumus. Kopumā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumu naftas produktiem, 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, ir palielinājušies par 14,9 milj. *euro* jeb 37,2%. No kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumus naftas produktiem, būtiskāko daļu veido *naftas produkti, kurus piegādā un izmanto gaisakuģi, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai*. 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot atbrīvojumu šiem

naftas produktiem, bija 46,6 milj. *euro*, kas ir 84,7% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumus naftas produktiem. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, tie ir palielinājušies par 17,6 milj. *euro* jeb 60,8%. Būtiskais pieaugums varētu būt skaidrojams ar avio nozares pakāpenisku atkopšanos no Covid-19 krīzes. Taču joprojām valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN atbrīvojumu naftas produktiem, kurus piegādā un izmanto gaisakuģi, atpaliek par 8,1 milj. *euro* no 2019. gada rādītāja (54,7 milj. *euro*).

29. Otru daļu no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN atvieglojumus, veido valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot *AN samazinātās likmes*. 2022. gadā to apmērs bija **86,7** milj. *euro*, kas ir **38,2%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN atvieglojumus. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes, ir palielinājušies par 14,6 milj. *euro* jeb 20,3%.
30. No kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes, lielāko daļu veido valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot *AN samazinātās likmes naftas produktiem* – 2022. gadā to apmērs bija 83,8 milj. *euro* jeb 96,6% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes naftas produktiem, ir palielinājušies par 15,1 milj. *euro* jeb 22,0%.
31. No kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes naftas produktiem, lielāko daļu veido *iezīmētā dīzeļdegviela, kuru izmanto lauksaimniecības mērķiem*. 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes iezīmētai dīzeļdegvielai, kuru izmanto lauksaimniecības mērķiem, veidoja 49,3 milj. *euro* jeb 58,8% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes naftas produktiem. 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes iezīmētai dīzeļdegvielai, kuru izmanto lauksaimniecības mērķiem, ir palielinājušies par 2,1 milj. *euro* jeb 4,5%, salīdzinot ar 2021. gadu.
32. Otru būtiskāko pozīciju no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes naftas produktiem, veido *iezīmētā dīzeļdegviela, petroleja vai degvielleļļa, tās aizstājējprodukti un komponenti, kuru izmanto kā kurināmo*. 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes iezīmētajai dīzeļdegvielai, petrolejai vai degvielleļļai, tās aizstājējproduktiem un komponentiem, kuru izmanto kā kurināmo, veidoja 22,1 milj. *euro*, būtiski pārsniedzot 2021. gada valsts negūtos ieņēmumus. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, tie ir pieauguši par 12,4 milj. *euro* jeb 128,5%, bet, salīdzinot ar 2020. gadu, pat par 14,3 milj. *euro* jeb 182,4%. To visticamāk ietekmēja starptautisko ģeopolitisko notikumu izraisītais straujais enerģētikas cenu kāpums Latvijā.
33. No kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot AN samazinātās likmes naftas produktiem, AN samazinātās likmes *naftas gāzēm un pārējiem gāzveida ogļūdeņražiem, ko izmanto par kurināmo*, 2022. gadā veidoja 12,4 milj. *euro*. 2022. gadā tie ir palielinājušies par 1,5 milj. *euro* jeb 13,6%, salīdzinot ar 2021. gadu.
34. 2022. gadā kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot **uzņēmumu ienākuma nodokļa (UIN) atvieglojumus**, bija **118,9** milj. *euro*, kas ir **0,3%** no IKP un **31,4%** no UIN ieņēmumiem.
35. UIN sistēma, kas stājās spēkā no 2018. gada 1. janvāra, paredz, ka nodoklis 20% apmērā tiek maksāts peļņas sadales brīdī, nevis par gūto peļņu. Tā kā UIN sistēma pēc būtības paredz jau atvieglotu UIN maksāšanas režīmu un UIN veidojas tikai tad, kad peļņa tiek

- sadalīta, ir saglabāti vien atsevišķi no iepriekšējā likumā “*Par uzņēmumu ienākuma nodokli*” noteiktajiem nodokļa atvieglojumiem, bet atsevišķiem nodokļa atvieglojumiem noteikts pārejas periods. UIN atvieglojumu apmērs pirmajā ieviešanas gadā, jeb 2018. gadā, salīdzinot ar 2017. gadu, samazinājās būtiski – par 97,4%.
36. 2020. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumus, salīdzinot ar 2018. gadu, palielinājās **3** reizes, bet 2021. gadā tie, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pieauga vēl **20** reizes. Savukārt 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumus, salīdzinot ar 2021. gadu, ir būtiski samazinājušies par **71,6%** jeb par 299,9 milj. *euro*.
 37. 2022. gadā vislielāko daļu no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot UIN atvieglojums, tāpat kā 2021. gadā, veidoja atvieglojums ienākumam no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas, ja akciju turēšanas periods pārsniedz 36 mēnešus – **77,2** milj. *euro* jeb **65,0%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot UIN atvieglojums. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot šo nodokļa atvieglojumu, strauji pieauga no 1,7 milj. *euro* 2020. gadā līdz 392,0 milj. *euro* 2021. gadā, būtiski palielinot visus kopējos valsts negūtos ieņēmumus, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumus. Tas galvenokārt bija saistīts ar ārvalstu uzņēmumu daļu atsavināšanu un pārrobežu reorganizāciju, kur Latvijā reģistrēti uzņēmumi ir bijuši neliela daļa no starptautiskas uzņēmumu grupas. Jāatzīmē, ka šādu akciju atsavināšana un piemērotais atvieglojums gan nerada tiešus zaudējumus valsts budžetam. 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumu ienākumam no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas, ir samazinājušies par 80,3%, salīdzinot ar 2021. gadu, bet joprojām saglabājas augstā līmenī. Atvieglojumu par ienākumu no akciju atsavināšanas galvenokārt izmanto uzņēmumi, kas nodarbojas ar finanšu pakalpojumu darbībām – ap 90% no izmantotā atvieglojuma apmēra. 2022. gadā arī būtiski samazinājies komersantu skaits, kas šo atvieglojumu izmantojuši – par 70,0%.
 38. Otru lielāko daļu no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumus, 2022. gadā veidoja atvieglojums, kas paredz iespēju segt pirmstaksācijas perioda zaudējumus, kuri radušies līdz 2017. gada 31. decembrim, – **15,6** milj. *euro* jeb **13,1%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot UIN atvieglojums. Tie ir pieauguši no 6,4 milj. *euro* 2021. gadā līdz 15,6 milj. *euro* 2022. gadā jeb par **146,0%**. Ņemot vērā, ka šim nodokļa atvieglojumam ir noteikts piecu gadu pārejas periods, tad pēdējā iespēja izmantot šo atvieglojumu ir par 2022. taksācijas gadu, kas atspoguļojas arī būtiskajā pieaugumā. Arī komersantu skaits, kas izmantojuši iespēju pēdējo gadu izmantot šo atvieglojumu, ir pieaudzis par 20,0%, salīdzinot ar 2021. gadu.
 39. Uzņēmumiem izmantojot UIN **atvieglojumu par veiktajiem ziedojumiem**, to var uzskatīt, kā sociāla rakstura atvieglojumu. Pēc valsts negūto ieņēmumu apjoma, kas rodas piemērojot atvieglojumus ziedojumiem, tie ir trešie būtiskākie. Par šiem atvieglojumiem, valsts negūto ieņēmumu apjoms ir palielinājies no 9,2 milj. *euro* 2020. gadā līdz **14,1** milj. *euro* 2022. gadā jeb par **52,6%**. Arī komersantu skaits, kas izvēlas ziedot, ir ievērojami pieaudzis no 849 komersantiem 2020. gadā līdz 2 236 komersantiem 2022. gadā jeb par 2,6 reizēm, salīdzinot ar 2020. gadu.
 40. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot nodokļa atlaidi investīciju veikšanai BO un SEZ, ir pieauguši no 2,0 milj. *euro* 2020. gadā līdz **6,4** milj. *euro* 2022. gadā. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot šo atvieglojumu, palielinājušies par 62,2% jeb par 2,5 milj. *euro*. Arī komersantu skaits, kas šo atvieglojumu piemērojuši, ir palielinājies no 8 komersantiem 2020. gadā līdz 18 komersantiem 2022. gadā, bet, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, komersantu skaits

pieaudzis par 20,0%. Komersantu skaita pieauguma tendence iespējams saistīta ar to, ka Latgales SEZ un Liepājas SEZ paplašināja iespēju palielināt tiešo nodokļu atlaidi ar investīcijām darba algās.

41. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot UIN atvieglojumu, kas atļauj ar nodokli apliekamo bāzi samazināt par 50% no summas, kas saņemta kā valsts vai ES atbalsts lauksaimniecībai, palielinājušies no 2,8 milj. euro 2020. gadā līdz **4,6** milj. euro 2022. gadā jeb par 65,5% (salīdzinot ar 2021. gadu, valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot šo atvieglojumu, ir palielinājušies par 42,6%). Arī komersantu skaits, kas izmantojuši šo atlaidi, 2022. gadā ir palielinājies līdz 1 237 (2020. gadā – 1 100) jeb par 12,5%.
42. 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, par 29,9% (no 1,4 milj. euro 2021. gadā līdz 1,0 milj. euro) samazinājušies valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot atvieglojumu, realizējot atbalstāmo investīciju projektus, kas apstiprināti MK līdz 2017. gada 31. decembrim.
43. Kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot **transportlīdzekļu nodokļu (transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa (TEN) un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa (UVTN)) atvieglojumus (arī atbrīvojumus), 2022. gadā bija 24,9** milj. euro, kas ir **20,1%** no visiem TEN un UVTN ieņēmumiem attiecīgajā gadā un **0,06%** no IKP.
44. 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot TEN un UVTN atvieglojumus (t.sk. atbrīvojumus), pieauguši par 1,7 milj. euro jeb par 7,5%, salīdzinot ar 2021. gadu.
45. Katru gadu vairāk kā 40% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot transportlīdzekļu nodokļu atvieglojumus (t.sk. atbrīvojumus), veido TEN atbrīvojums transportlīdzekļiem, kuri ir īpašumā, turējumā vai valdījumā personām ar invaliditāti. 2022. gadā valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot šo atbrīvojumu, veidoja **10,4** milj. euro, kas ir **41,8%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot transportlīdzekļu nodokļu atvieglojumus (t.sk. atbrīvojumus) un **77,9%** no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot TEN atbrīvojumus.
46. Lai arī salīdzinoši nelieli apmērā, tomēr 2022. gadā gandrīz divkārsrojušies valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot TEN atbrīvojumu elektroautomobiļiem, – salīdzinājumā ar 2021. gadu par 97,4%. Arī elektroautomobiļu skaits, kuriem šis atbrīvojums tiek piemērots, 2022. gadā pieaudzis par 80%, salīdzinot ar 2021. gadu.
47. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot UVTN atbrīvojumus, 2022. gadā veidoja 28,4% no kopējiem UVTN ieņēmumiem. 2022. gadā UVTN atbrīvojumi tika piemēroti 14 813 transportlīdzekļiem.
48. Vairāk kā pusi no valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot UVTN atbrīvojumus, veido valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot UVTN atbrīvojumu nomai vai tirdzniecībai paredzētiem transportlīdzekļiem, – 2022. gadā 3,7 milj. euro apmērā jeb 57,7% no kopējiem valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot UVTN atbrīvojumus.
49. Otru lielāko daļu no valsts negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot UVTN atbrīvojumus, veido valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot UVTN atbrīvojumu lauksaimnieku transportlīdzekļiem, – 2022. gadā 2,3 milj. euro jeb 34,4% no kopējiem valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot UVTN atbrīvojumus.
50. Kopējie pašvaldību negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot **nekustāmā īpašuma nodokļa (NĪN) atvieglojumus, 2022. gadā bija 18,2** milj. euro, kas ir **0,06%** no IKP un **7,9%** no NĪN ieņēmumiem. 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu kopējie

pašvaldību negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot NĪN atvieglojumus, samazinājušies par 6,2% jeb 1,2 milj. *euro*.

51. Tā kā pašvaldībām ir piešķirtas plašas tiesības dažādu NĪN atvieglojumu noteikšanā, 2022. gadā **90,9%** no kopējiem pašvaldību negūtajiem ieņēmumiem veido pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie nodokļu atvieglojumi (jeb 16,6 milj. *euro*). 2022. gadā, salīdzinājumā ar 2021. gadu, negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktos NĪN atvieglojumus, samazinājušies par 1,2 milj. *euro* jeb par 6,6%.
52. Pie tam 2022. gadā vairāk kā pusi jeb 58,3% no kopējiem negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktos NĪN atvieglojumus, veido Rīgas domes piešķirtie NĪN atvieglojumi (jeb 9,7 milj. *euro*). 2022. gadā negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot Rīgas domes piešķirtos NĪN atvieglojumus, ir samazinājušies par 6,8%, salīdzinot ar 2021. gadu. No kopējiem negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot Rīgas domes piešķirtos NĪN atvieglojumus, būtiskākie ir atvieglojumi ģimenēm ar bērniem (3,6 milj. *euro*), atvieglojumi par ēkām, kas atzītas par valsts aizsargājamo kultūras pieminekli, un par ēkām, kas atrodas valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļu teritorijā (2,1 milj. *euro*), kā arī dažādi atvieglojumi personām ar invaliditāti un pensionāriem (1,4 milj. *euro*).
53. Otri lielākie negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktos NĪN atvieglojumus, ir Jūrmalas domes piešķirtie atvieglojumi (2022. gadā – 3,8 milj. *euro*). Galvenokārt tie ir atvieglojumi par zemes īpašumiem vai tā daļām, ja fiziska persona deklarējusi pamata dzīvesvietu Jūrmalas administratīvajā teritorijā līdz pirmstaksācijas gada 31. decembrim (2022. gadā – 3,3 milj. *euro*).
54. Trešie lielākie pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie NĪN atvieglojumi pēc to apmēra ir atvieglojumi, kas piešķirti Rēzeknē un tās novadā, Rīgā, Liepājā, Ventspilī un Latgalē esošajām SEZ un BO (2,0 milj. *euro*). Lielākie NĪN atvieglojumi tika piešķirti Rīgas Brīvostā un Liepājas SEZ. Jāatzīmē, ka no 2021. gada NĪN atvieglojumus sākuši piemērot Latgales SEZ iekļautie Krāslavas un Līvānu novadi.
55. Savukārt pašvaldību negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" noteiktos NĪN atvieglojumus, veidoja vien **1,7** milj. *euro* jeb **9,1%** no kopējiem pašvaldību negūtajiem ieņēmumiem, kas rodas piemērojot NĪN atvieglojumus.
56. Valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot **elektroenerģijas nodokļa (EN) atbrīvojumus, 2022. gadā bija 2,2 milj. *euro* jeb 0,006% no IKP un 44,2% no faktiskajiem EN ieņēmumiem.**
57. 2022. gadā līdzīgi kā iepriekšējos gados lielākie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas piemērojot EN atvieglojumus, ir par piemērotajiem atvieglojumiem elektroenerģijai, kas piegādāta mājāsaimniecībām (75,1%), un elektroenerģijai, kas tiešā veidā izlietota elektroenerģijas sadalei un pārvadei (17,9%).
58. Latvijā ir spēkā divi izložu un azartspēļu nodokļa atbrīvojumi, taču 2022. gadā tika izmantots tikai viens, kad no izložu nodevas samaksas 35 euro apmērā tika atbrīvots viens vietēja mēroga vienreizējas izlozes organizētājs, kas ir sabiedriska organizācija. Iepriekšējos divos gados šāds atbrīvojums netika izmantots vispār.
59. Nobeigumā jāatzīmē, ka 2021. gada 8. aprīlī, lai nodrošinātu, ka nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā iedzīvotāju un komersantu rīcībā palikušie līdzekļi palīdz sasniegt valsts mērķus un prioritātes, MK tika izskatīts un atbalstīts **FM izstrādātais informatīvais ziņojums "Par spēkā esošo nodokļu atvieglojumu izvērtēšanu"** (VSS-440, TA-1359) un tam pievienotais plāns "**Plāns spēkā esošo nodokļu atvieglojumu mērķu un sasnieguma rādītāju definēšanai**". Šis informatīvais ziņojums tika izstrādāts

atbilstoši 2018. gada 31. maijā publicētajam Valsts kontroles ziņojumam “*Nodokļu atlaides – neredzami budžeta izdevumi*” un tam pievienotajam “*Finanšu ministrijas ziņošanas par ieteikumu ieviešanu laika grafiks*”. Saskaņā ar MK 2021. gada 8. aprīļa sēdes protokola Nr. 32 37.§ 4. punktu FM līdz jāiesniedz MK apstiprināšanai informatīvais ziņojums ar definētiem spēkā esošo nodokļu atvieglojumu mērķiem un sasnieguma rādītājiem. Paredzams, ka informatīvais ziņojums “*Spēkā esošo nodokļu atvieglojumu mērķi un sasnieguma rādītāji*” tiks iesniegts MK kopā ar Valsts nodokļu politikas pamatnostādņēm vidējam termiņam, ko FM šobrīd izstrādā, jo ir nepieciešami lēmumi par atsevišķu nodokļu atvieglojumu grozījumiem, kas būtu jāskata jau Valsts nodokļu politikas pamatnostādņēs.

10.02.2024.

Finanšu ministrijas

Nodokļu analīzes departaments

I. Kodoliņa-Miglāne 29 458 068

Ieva.Kodolina-Miglane@fm.gov.lv

B. Zvirbule 29 337 052

Baiba.Zvirbule@fm.gov.lv

M. Jaunzeme 27 333 865

Madara.Jaunzeme@fm.gov.lv

L. Gudēvica-Liepiņa 28 346 190

Liga.Gudevica-Liepina@fm.gov.lv